

Nyelvi,
irodalmi
és kommunikációs
nevelés

Feladat-
gyűjtemény

2. osztály

Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelés

Feladatgyűjtemény

2. osztály

(Tanítói kézikönyv)

Tankönyvkiadó, Budapest, 1987

Készült a művelődési miniszter rendeletére.

ALKOTÓ SZERKESZTŐ

Zsolnai József

ÍRTÁK

Csizmazia Sándor	Mezei Éva
Csizmazia Sándorné	Sárdi Edit
Horváth Éva	Szabó Eszter
Kiss Éva	Orosz Zsuzsa
Kovács Zoltán	Zsolnai Józsefné
Máté Magdolna	

BÍRÁLTÁK

Baloghné dr. Zsoldos Julianna
dr. Cservényák Lászlóné
Csonka Csabáné

FELELŐS SZERKESZTŐ

Sz. Kuncze Magdolna

ISBN 963 18 0202 7

Tankönyvkiadó Vállalat. A kiadásért felelős: Petró András igazgató. Dabasi Nyomda (86-2108) Budapest – Dabas, 1987. Felelős vezető: Bálint Csaba igazgató. Raktári szám: 83151. TA 4250-II/D-11-8789. Felelős szerkesztő: Sz. Kuncze Magdolna. Műszaki igazgatóhelyettes: Lojd Lajos. Grafikai szerkesztő: Schnedarek Péter. Műszaki szerkesztő: Jánosáné Szalkai Ágnes. A kézirat nyomdába érkezett: 1986. szeptember. Megjelent: 1987. július. Példányszám: 10 000. Terjedelem: 12,75 (A/5) ív. Készült fényszedéssel, íves ofszetnyomással az MSZ 5601-59 és az MSZ 5602-55 szabvány szerint

OLVASÁS, SZÖVEGELEMZÉS,
ÖNMŰVELÉS

OLIVIERI & C. MILANO
CANTIERI

Az olvasás tempójának és pontosságának fokozása

Írásvetítővel felvillantott szavak olvastatása (I. 1)*

1. A gyors szemmozgás gyakorlása látószögnövelő gyakorlatok végzésével (I. 1.1.1 és I. 1.1.2)

- a) Olyan szavakat olvashattok, amelyek rokonságot jelentenek. Olvassátok el!

vő
húg
öcs
após
meny
bátya
nővér

- b) Vízben élő állatok neveit villantom fel. Olvassátok el!

hal
rák
béka
polip
pióca
teknős
kagyló

- c) Állatok hangját utánozzák a szavak. Olvassátok el! Melyik állaté?

búg
dong
ugat
béget
gágog
csipog
nyávog

* A zárójelben a 2. osztályos tantervi tananyag megfelelő jelzőszámát közöljük.

d) Városneveket olvashattok a szópiramisban. Melyekét?

da) ÓZD
PÉCS
GYŐR
GYULA
KOMLÓ
SZEGER
SZOLNOK

db) VÁC
EGER
PÁPA
TOKAJ
SOPRON
KŐSZEG
MISKOLC

e) Elárusítóhelyek neveit olvashatjátok a szóoszlopban. Ennivalót vásárolhattok ezeken a helyeken. Olvassátok el!

ABC
PIAC
KÖZÉRT
PÉKSÉG
HÚSÁRU
TEJBOLT

f) Olyan női utóneveket olvashattok, amelyek egyben virágokat is jelentenek.

fa) VIOLA
DÁLIA
VIRÁG
ŐSZIKE
IBOLYA
AZÁLEA
HÓVIRÁG

fb) RÓZSA
PÁLMA
BORÓKA

JÁZMIN
NÁRCISZ
HAVASKA
KAMÉLIA

Megjegyzés: Érdekes utónevekről és eredetükről bővebben olvashattok Ladó János *Magyar utónévkönyv* című könyvében. (Akadémiai Kiadó, Bp. 1972. 256 l.)

g) Vízi és szárazföldi járművek neveit láthatjátok villanásnyi ideig. Olvassátok el!

ga) hajó
kenu
komp
uszály
csónak
gőzhajó
vitorlás

gb) szán
vonat
kordé
szekér
kamion
villamos
autóbusz

h) A szópiramis napok és napszakok neveit tartalmazza. Villanásnyira látjátok. Olvassátok el!

ha) kedd
hétfő
péntek
szerda
szombat
vasárnap

hb) este
éjjel
hajnal

alkony
délután
pirkadat

- i) Időjárást jellemeznek a szavak. Villanásnyira látjátok csak. Olvassátok el!

esős
derűs
napos
szeles
viharos
borongós

- j) Tündérmesékben előforduló szereplők neveit olvashatjátok a szópírámisban. Ezek a szereplők csodás tulajdonságokkal rendelkeznek, varázslatos dolgokat visznek végbe. Olvassátok el!

törpe
ördög
táltos
tündér
remete
sárkány
varázsló

- k) Kérdéseket vetítetek egyre hosszabb mondatokban. Olvassátok el!
Röviden válaszoljatok rájuk írásban!

ka) Hol laksz?
Hogy hívnak?
Ki a barátod?
Van testvéred?
Napközis vagy?

kb) Van öcséd?
Van húgod?
Van bátyád?
Van nővéred?
Hol ebédelsz?
Mi a beceneved?

Megjegyzés: Egy alkalommal egy „piramist” célszerű elolvasatni. A feladatokban szereplő szavak (kérdések) soronként vetítendőek. Az egy villanással befogott szómennyiség megértésének ellenőrzését javasoljuk a vetítés után szóban kérni vagy azonnal leírni.

2. Jel- és szókeresés (I. 1.2.1)

a) Egy-egy betűvel bővültek a szavak. Melyekkel? Írjátok le! (Mondjátok!)

aa) út – kút
köt – kört

ac) ír – sír
túr – túró

ae) ár – zár
lég – elég

ag) ág – rág
fán – fánk

ai) tő – tőr
köt – kört

ak) lom – álom
sereg – serleg

am) lap – alap
alak – halak

ao) alak – salak
érem – érdem

ap) csíp – csípő
ajak – kajak
sora – sorsa

ar) ékes – kékes
teve – telve
árad – várak

ab) út – túr
eső – erős

ad) öt – tőr
sor – bors

af) ág – gát
lap – talp

ah) ár – sár
rák – kárt

aj) sí – sík
pék – képe

al) rút – túró
kapa – kalap

an) tol – bolt
evez – vezet

aö) hajó – sóhaj
róka – karót

aq) foka – fióka
bort – borít
éber – ébred

as) kend – kendő
álom – látom
alak – lakat

a) keret – kertet
port – sport
édes – érdes

aü) ásít – fásít
koca – kocka
avas – havas

aw) alap – kalap
árok – ártok
pára – párna

au) örök – török
kész – széke
karó – tarkó

av) örök – tőrök
lába – tábla
alom – lomha

ax) alma – malac
erőd – erdőn
mert – terem

b) Keressétek meg a szóhalmazban a kiemelt szót! Hányat találtok?

ba) *karom*

malom poronty köröm
károm karom korom
karom kérem karom

bb) *gondol*

gondol gondol gombol
horgony gomba gondol

bc) *dongó*

bongó dongó hordó
bordó kongó dongó
dongó donga bomló

c) Hányszor olvashatjátok a kiemelt szórészt a szavakban? Keressétek meg!

ca) *fon*

telefon vontató elefánt
hajfonat halom forma

cb) *áll*

állat lámpa álom
talált állam állomás

cc) *ház*

háztartás lázas mázas házas
hazahív galambház házasít

cd) *tó*

ajtó tócsa tűzoltó tető
autó biztosító vontató holló

ce) *vas*

olvas vasaló talpas havas
vastag falas szarvas hamvas

cf) *krém*

fogkrém kémlel májkrém
remél arckrém kemény
kémény lepény tenyér

- d) Hány helységnevében olvashatjátok a folyók nevét?
- da) *Duna* Dunaföldvár Drávaszabolcs
Buda Drégelypalánk Dunakeszi
Dunapataj
- db) *Sió* Sárbogárd Sajószentpéter
Siófok Sikonda Simontornya
Siklós
- dc) *Tisza* Tokaj Tiszafüred Túrkeve
Tiszalök Tiszapalkonya
Tiszaföldvár
- e) Helységneveket olvashattok. Számoljátok meg, hányszor fordul elő
bennük a kiemelt szóréssz!
- ea) *új* Buják Dunaújváros Rajka
Hajdúnánás Kétújfalu Ajka
- eb) *vár* Dombóvár Sárvár Szászvár
Dunaújváros Kisvárda Kaposvár
- f) Ismert és kevésbé ismert utóneveket vetitek ki. Számoljátok meg,
hányszor szerepel bennük a kiemelt szóréssz!
- fa) *nő* Emőke Előd Enikő
Ernő Gergő Zénó
- fb) *lő* Fülöp Palóma Előd
Villő Szellőke Szalóne
- fc) *tó* Ottó Ottokár Toszka Viktor
Viktória Veszta Apolló Hektor
- fd) *ár* Márk Márta Aladár Alpár
Arnold Tamás Marianna Mária
- fe) *óra* Dóra Nóra Glória Viktória
Flóra Olga Teodóra Zóra
- g) Egy szó ismétlődik. Melyik? Hányszor?
- ga) levél tenyér kenyér
vendég lepény tenyér
- gb) málna nátha málna
málna hátha tárna

- gc) máj fáj száj táj
váj háj fáj nyáj
- gd) üveg ürge üreg ürge
ürge szüret ünnep süveg
- ge) dörög körök zörög
dönög bődön pörög
török zörög zörög
- gf) lába bála láda
bárka láda bálna
láda bálba dárda

h) Melyik az a betű, amelyik mindegyik szóban benne van?

- ha) csiga ürge agár
zerge rigó fogoly
- hb) mekeg mutat számol
emel mesél motoz
- hc) varr illan lobban
hall dobban lappang
- hd) kedves tüzes kecses
sudár sekély sápadt
- he) tej vaj baj raj
jég zaj sajt bojt

i) Férfi utóneveket vetíték ki. Keressétek meg azt a betűt, amelyiket mindegyik név tartalmazza!

- ia) Ernő Előd Dezső
Benő Lőrinc Gergő
- ib) József Hugó László Leó
Lóránt Miklós Zénó Flórián
- ic) Tibor Viktor Orbán Nándor
Norbert Krisztián Oszkár
- id) János Iván Gábor
Máté Bánk Károly
Bálint Lukács Barnabás

- ie) Zsolt Pál Vilmos
 Gyula Flórián Kornél
 Kálmán Szabolcs Szilveszter

Megjegyzés: Egy órán 2–4 feladatot célszerű megoldani. A vetítés feladatonként történjen! Többször, rövid ideig lehet vetíteni.

3. Hibakeresés (I. 1.2.2)

a) „Új keletű” foglalkozásneveket vetíték ki. Hány hibát találtok bennük? Az aláhúzott szavakat figyeljétek!

- | | | |
|-----------------|------------------|------------------|
| aa) <u>kötő</u> | ab) <u>szövő</u> | ac) <u>vájár</u> |
| kötő | szövő | vájár |
| kölő | szövő | vájár |
| kötő | zsövő | vajár |
| kőtő | szövő | vájár |
| kőtő | zsövő | vájár |

ad) marós marós marós maroz marós narós manós

ae) régész régész régész regesz régész régész

- | | | |
|--------------------|--------------------|---------------------|
| af) <u>szakács</u> | ag) <u>cukrász</u> | ah) <u>hegesztő</u> |
| szakács | cukrász | hegesztő |
| szakacs | cukrasz | hegesztő |
| szakács | cukrasz | hegesztő |
| zsakásc | cnkrász | hegesztő |
| szakács | cukrász | hegesztő |
| szakacs | cukrász | hegesztő |

- | | | |
|-------------------|---------------------|----------------------|
| ai) <u>gépíró</u> | aj) <u>üvegfúvó</u> | ak) <u>hengerész</u> |
| gépíró | üvegfúvó | hengerész |
| gépíró | üvegfúvó | nengerész |
| gépínó | üvegtúvó | hengeresz |
| gépíró | üvegfüvő | hengerész |
| gépíró | üvegfüvó | heugerész |
| gépíró | üvegfüvó | hengerész |
| gépíró | üvegfüvó | hengerész |

b) Régebben keletkezett foglalkozásneveket vetíték ki. Hibavadászat a feladatotok. Hány hibát találtok a szósorban? Az aláhúzott szavakat figyeljétek!

ba) pék ács óras festő tímár
pék acs óras feztő tímár

bb) ötvös kádár szücs szabó molnár
ötvos kábár szücs szadó mólnár

bc) halász csikós juhász gulyás kondás kovács
halasz csikos juhász gutyás kondás kovács

bd) cipész takács bognár vésnök kalapos borbély
cipesz tákács dougnár vésnök katapos borbély

Megjegyzés:

Egy órán 2–4 feladatot célszerű megoldani. A vetítés feladatonként történjen! Rövid ideig, többször mutathatók a szavak.

A nyomdatechnikailag hibás szavak olvasására alkalmasak a látószögnövelő gyakorlatok szópiramisai. E feladattípus végzésekor a tanítónak le kell takarnia a kivetítésre szánt szó betűinek alsó vagy felső részét. A feladatvégzés menete ugyanaz, mint a látószögnövelő gyakorlatoké.

4. Szinonimakeresés (I. 1.3.1)

a) Keressétek ki a szóhalmazból a kiemelt szóhoz hasonló jelentésű szavakat! Hányat vélték hasonlónak?

aa) felel ír válaszol mond felesel

ab) hajnalodik pirkad hajlong virrad világosodik

ac) rejt dug jelez bújtat leplez selejt

ad) csavarog tekereg dereng csavaros
furfangos kószál lófrál

ae) csillogó kápráztató sima fénylő
tündöklő villanó

- af) kíváncsi tréfálkozó kívánó csintalan
leleményes érdeklődő
- ag) silány ócska kopott szűk
kevés gyenge selejtes

Megjegyzés: Egy órán 2-4 feladatot célszerű megoldani. A vetítés feladatonként történjen! Rövid ideig, többször vetíthetők a szavak.

5. Szóteremtés (I. 1.3.2)

a) Összetett szavak halmazát vetítem ki. Egyik részük hiányzik. A kiemelt szavakból válasszátok ki azt, amelyik mindegyik összetett szónak közös része!

- aa) rúd ház út kaparó
vas _____
ország _____
_____ henger
- ab) kő szárny gép úttörő
_____ ház _____
_____ kezelő _____
repülő _____
- ac) talpas test út híd
lánc _____
hajó _____
völgy _____
- ad) orvos krém vajú konzerv
fog _____
máj _____
_____ túró
- ae) tündér tréfás állat fog
_____ mese _____
_____ orvos _____
_____ szelídítő _____

- af) rom hó szén homok
 _____vár
 _____kupac
 _____bánya
- ag) fonal háló autó konzerv
 _____gyár
 hal_____
 _____nyitó
- ah) pakolás gyümölcs krém eper
 arc_____
 csokoládé_____
 _____fagylalt
- ai) has fej zseb nagy
 _____fájás
 _____kendő
 _____mosás
- aj) zár ház kocsí üveg
 toló_____
 lakó_____
 _____parkoló
- ak) víz üveg vas hó
 _____esés
 _____golyó
 _____ember
- al) cipő kéz láb csőr
 _____szár
 _____törlő
 szarka_____

b) Alkossatok összetett szavakat közös szórészekkel! A közös szórészek keresésében segítenek a rajzok.

- ba) tű rajza _____ nap rajza _____
 hó..... sugár
 haj..... levél

bb) virág rajza nap rajza
hó..... csokor
név..... tár

bc) könyv rajza kapu rajza
kis..... fa
mese..... tár

bd) ernyő rajza kakas rajza
szél..... szó
ejtő..... tartó

be) tető rajza virág rajza csiga rajza
hó..... cserép
pala..... fedő
búgó..... lépcső

bf) ágy rajza báb rajza szék rajza
hinta..... támla
virág..... huzat
mézes..... színház

bg) toll rajza lánc rajza kagyló rajza
nyak..... talpas
páva..... tartó
gyöngy..... héj

c) Négy szóból alkossatok kettőt! Az új szavak tárgyak nevét jelentik.

ca) kém tor bú cső

cb) lom ma ő süt

cc) szó kór tár ház

cd) ő kor bocs kend

ce) lő cipel szer tan

cf) vető kép akna arc

d) Alkossatok a négy szóból kettőt! Az új szavak élőlények nevét jelentsék!

da) ár fi bog fér

- db) rab zsák ró ok
- dc) ebek ok állat ver
- dd) pad társ vér test
- de) ok farka sok fiatal
- df) ok szolga rab farkas

e) Foglalkozásneveket kaptok, ha a négy szóból kettőt alkottok!

- ea) ár tan váj ár
- eb) védő vész mű nő
- ec) lő ás neve vad
- ed) ész ár hord rég
- ee) gép bojt ész ár
- ef) véd ügy ész kert
- eg) gépiró oltó tűz nő
- eh) könyv henger kötő ész
- ei) ész csizma műszer dia

f) Négy szót vetíték ki egyszerre. Alkossatok belőlük kettőt! Az új szavak cselekvést jelentenek.

- fa) mar jel ad ez
- fb) az tol pár fal
- fc) kész had kor ül
- fd) forr rend ág ül
- fe) ül ért csend egyet
- ff) retesz angol csat fél

g) Utóneveket kaptok, ha a négy szóból kettőt alkottok!

- ga) ÉL BOR AD TI
- gb) BÁL LÁZ INT ÁR
- gc) ÉR ANNA ELEM MARI
- gd) MÁRIA ZÁR BALTA ANNA

Megjegyzés: Egy órán 2–3 feladatot célszerű megoldani. A vetítés feladatonként történjen. Rövid ideig, többször vetíthetők a szavak.

Hangos olvasási hibák javítása (I. 2)

1. A betűtévesztés javítása (I. 2.1)

a) Olvassátok el hangosan a szópárokat! Ügyeljenek a betűkettőzéssel jelölt hosszú mássalhangzók helyes ejtésére!

aa) cc – ccs

biccen – loccsan
koccan – fröccsen
döccen – reccsen

ab) gg – ggy

maggal – meggyel
foggal – faggyal
jéggel – hegyyel

ac) nn – nny

kínnal – könnyel
kénnel – lánnyal
szénnel – fénnyel

ad) tt – tty

kattan – pottyan
csetten – zöttyen
pattint – füttyent

ae) nn – mm

kanna – Emma
tonna – zümmög
penna – cammog

af) ssz – zzs

szusszan – rizzsel
pisszen – rozssal
tüsszent – rúzzsal

ag) bb – dd

lobban – kedden
rebben – náddal
habban – rúddal

ah) pp – bb

roppan – dobban
csippent – döbbsent
süpped – zsibbad

ai) pp – dd

síppal – paddal
kúppal – köddel
cséppel – káddal

aj) tt – ff

pattantyú – leffentyű
suttogás – puffanás
csettegés – röffenes

b) Olvassátok el hangosan a szópárokat! Ügyeljenek a rövid és a hosszú magánhangzók helyes ejtésére!

- ba) ó – ő
 álmodó – emelő
 poroló – rendelő
 motyogó – térdelő
 altató – keltető
- bb) o – ö
 rokonok – törökök
 sorolom – pörölök
 karmolok – körmölök
 torkomon – körkörös
- bc) ú – ű
 úritők – fűszerbolt
 lappantyú – röppentyű
 húsáru – tűpárna
 sarkantyú – úrhajó
- bd) u – ü
 furulya – tüzelő
 forduló – kerülő
 surranó – sürgető
 guruló – repülő
- be) n – u
 ananász – uborka
 kanári – kenguru
 nünüke – pulykatoll
- bf) i – j
 kikerics – borjúhús
 pintyőke – jajgatás
 nyitnikék – szójabab
- bg) h – n
 huhog – néni
 juhász – nálunk
 hársfa – bunda
- bh) F – E
 FERENC – ERNŐ
 FÜRED – ENDRÉD
 FERTŐ TÓ – ENYING
- bi) C – G – GY – CS
 CINKOTA – GIZELLA
 CSABRENDEK – GÖDÖLLŐ
 GERECSE – HEGYFALU
- bj) Ó – Ő
 HOLLÓHÁZA – DOBOGÓKŐ
 MONGÓLIA – KŐVÁGÓÖRS
 MOSONMAGYARÓVÁR – LÖVŐPETRI
- bk) O – Ő
 OROSHÁZA – TÖRÖKKOPPÁNY
 OLASZORSZÁG – ÖRDÖGÁROK
 ORMOSBÁNYA – ÖTTÖMÖS
- bl) Ú – Ű
 HOSSZÚHETÉNY – FARKASGYEPŰ
 ÚRKÚT – GYŰRŰFŰ
 ÚJUDVAR – BALATONFŰZFŐ

bm) U – Ü

PUSZTAVACS – BÜKK
PUSZTAFALU – KÜNGÖS
SUMONY – ÜRÖM

c) Egészítsétek ki magatokban a bekeretezett szótagot a bal oldali szótagokkal (szórészekkel)! Olvassátok el az összes – így létrehozott – új szót!

ca) da-
lá-
Bu-
lab-
jár-
mon-

-da

cb) bi-
bo-
fó-
ró-
mó-
fió-
bar-
bár-
Dor-

-ka

cc) má-
ró-
dé-
mor-
tor-
Zsu-

-zsa

cd) bó-
Tá-
kor-
limoná-
csokolá-
szafalá-

-dé

ce) TI-
RO-
CSA-
NOR-
BÖ-

-BI

cf) KA-
ZI-
PIS-
MÁR-
BER-

-TA

cg) CE-
VIN-
VELEN-
KEMEN-

-CE

ch) MAR-
BOR-
MADO-
GALGAMÁ-

-CSA

d) Olvassátok el némán a szótagokat! Alkossatok belőlük magatokban értelmes szavakat! Az így létrehozott szavakat olvassátok el hangosan!

da) na
di pen
buty dül Ban
dun kos bál

db) par fod rog
don

gó
Bod rász Do
dc) fütý kor föl
tré
fog tyint
dos kap tyen fa

dd) nyám vin nep Nu
si
ma busz
al jom a
dat mon ün
nél mog bam

de) köny zu
hun hul un
nyí han
rutty nyű ja
ku cut lám
lik

df) zsin lu dő sza
 dely zsöl ka
 dos les ge
 pen
 szé vas zsa
 szu
 zsen

dg) BA PAK LÓS
 CSON CSO
 GOR SÁN
 SIK CSA DOR

dh) DŰ DÚ TŰ
 TU
 TÚ LŐ LÓ TŰ ZOK ZÖK
 LOK LÖK

di) ER OL RED BÖR
 FŰ ZSÖNY
 GYÖNGY VÉR CSI GA

Megjegyzés: A fenti feladatokban szereplő szótagok írásvetítő-fóliára és táblára is felírhatók. Nyomatott kis-, illetve nagybetűkkel szerepeljenek.

e) Pótoljátok magatokban a szavak hiányzó betűit! (Valamennyi magánhangzót felhasználhatjátok.) Olvassátok el hangosan az összes – így létrehozott – szót!

ea) rím, r__m, r__m, r__m, rom

eb) szász, sz__sz, sz__sz, sz__sz, szusz

ec) tör, t__r, t__r, t__r, t__r, t__r, tár

f) Pótoljátok magatokban a szavak hiányzó betűit! (A zárójelben felsorolt, mássalhangzókat jelölő betűkből válogathattok.) A sza-

vakban csak az egyik (az első vagy a harmadik) betűt változtassátok meg! Olvassátok fel a szavakat!

fa) gém, é , é , é , é , é , kész
(p, k, t, p, z)

fb) fúr, ú , ú , ú , ú , ú , húz
(t, l, d, ny, z)

fc) tál, á , á , á , á , á , rág
(h, z, m, r, t, g)

Megjegyzés: Az e) és f) feladatok írásvetítőre és táblára is kerülhetnek. Ha a tanulók a feladatok megoldásában hibáznak (pl. nem a megadott mássalhangzókat használják fel vagy egyszerre több mássalhangzót is kicserélnek), a pedagógus adjon nekik mintát.

g) Olvassátok el a következő szókapcsolatokat először némán, majd hangosan!

ga) b – d
düledező bódé
böbeszedű tudósító
búzadarából adtad
díszes dobozból
kisbabát dédelget
kendő lebben
robbanó petárda

gb) b – p
búgócsigát pörget
pukkanó szappanbuborék
pólyást babusgat
babot kapált
babapiskótát kapott
pocoklukba belebújt

gc) d – p
madarat röptet
patájával dobogott
derűsen pipázik

papírból sodortad
paprikát szedtél

gd) t – f
cofot font
kofferba tette
fillérekkel fizetett
fejfáját kapott
fecskéfészket épített
fekete gyufafej
fércöltéssel varrta
fuvoláját fújta

ge) n – m
krémmel bekente
gramofonlemez láttam
mindenféle mendemonda
menetrendet nézett
kétnapos dínomdánom
malomban vannak
odakünn maradtam
málnával kínáltam
mérnök munkája

gf) h – n
hazavinném pihenni
űrhajó kabinja
harcias pingvin
bödönhajó feneké
nemrég meghült
öntőhomokba helyezve

gg) g – gy – ggy
meggyet reggelizett
gézt göngyöl
faggyút fagyasztott
mogyorót rágcsál
gyógyvizet gurgulázott
gyurmát hengerget

- gh) t – ty – tty
 butykosba töltött
 tejet kilöttyent
 szattyánbőr táska
 ketten lepottyantak
- gi) c – cc – cs – ccs
 citromlevet szürsöl
 csámcsogó maci
 kölcsönként cókмок
 cincéert csent
 csenevész lucfenyő
 sültcsirkét cipel
 csattanós viccet
 kocsiról fröccsen
- gj) z – zs – sz – s
 tejszint habzsol
 mozsárban zúzta
 színes varázsdoboz
 rizzsel főzte
 rizses hússal
 rezsón szárítja
 zsinórt sodor
 rózsaszín szalag
 írást sokszorosít

h) Olvassátok el helyesen a következő hibás feliratokat!

- ha) KÖZÉRF Zöldsés-gvümölsc
 Gyógyszerek kiadása
 KOMEORT KEBAVILL
 Amobent MÁVAÜT
- hb) Rendórség LEVÉLEELVÉTEL
 Országos Mehtőszolgálat
 INDÜLŐ VONATOK
 Tanfestületi szöba
 Etsi mese

- hc) ÉRTÉKCIKKÁRÜSÍTÁS
 Nők Labja BEIÁRAT
 Kisbodos Utaesllátó
 GICAVÍZIO DEETA
- hd) Bábolnai Állani Gazdaság
 Írózser Szovetkezet HÓDIKOT
 RENDELÉSI IDÓ ÁLLAMI PIZTOSOTÓ
 Kalandos könvvek Gyermeektogászf

Megjegyzés: A feliratok kis-, illetve nagybetűkkel szerepeljenek!

- i) Fussátok át a szemetekkel a következő szöveget! Elsősorban a nyomdahibás szavakat figyeljétek, s magatokban javítsátok ki őket! Olvassátok fel helyesen az egész szöveget!
- ia) A pöttyös labda lefelé pattogott a lépcsőn. Kattanf a zár, s az ajtón kinézett egy suttyó legény. Nagyot füttenett. A kutyája már ugrott is a lapda után.
- ib) Zsófit vasárnap cirkuzsba vitték szulei. Az első műsorszán a bohócok demutatkozása volt. Buktencet hánytak, müzsikáltak, viccelődtek. Zsófi sokat mulaftott rajtuk.
- ic) Villámlott, mennydörgött. Guszzi egyedül volt a zsobában. Nagyon félt. Ijedtépen bebújt a dívány alá. Csak akkor merte kidugni a fejét, mikor anyüka belépett az ajtón. Megcirógatta kisiát. Guszzi most már vidamabd lett.
- id) Anya és apa szímházba készülődtek, be mielőtt elmentek volna, lefektették az óvopás Tibit aludni. Tibi azonban nem tudott elaludni. Felkelt, felkapcsolta a villanyt, kinnititta a nagy ruhászsekrény ajtaját, sé telfedező űtra indult a szekrényben.
- ie) Andrisnak ma jó nabja volt. Bátyja megajámdékozta egy bodos gyurmával. Andris egész nap lapítgatta, nengergette a gyurmarudakat. Csinált egy krokobilt, egy madárijesztőt, majd egy maimot formázott. – Nahát, én egész ügyes vagyok – lelkendezett magában.

Megjegyzés: A szövegeket nyomtatott betűkkel kell a fóliára írni.

2. A betűkihagyás javítása (I. 2.2)

a) Olvassátok el némán a következő szóoszlopot! Ezután hangosan olvassátok el a szavakat! Ellenőriztétek egymás olvasását, és figyeljétek meg, nem hagytatok-e ki betűt olvasás közben!

aa) flanelruha
galambdúc
parancsnokság
kardpenge
platánfa
jegypénztár
próbababa
haragtartó

ab) FRANCISKA
KRISZTINA
FRANCIAORSZÁG
PRÁGA
FRIGYES
FLÓRA
DRÁVA
BRÉMA

ac) rendszeresen
parasztruha
ostromolták
pénzjutalom
tarkabarka
borsszem
vadrózsabokor
testsúlya
filmfelvevő
tengerpart

ad) RECSK
BÖLCSKE
JÁSZTELEK
DOMBRÁD
KESZTHELY
MENCSELY
CSESZTREG
KARANCSSÁG
TOLCSVA
VAJSZLÓ

ae) traktor
csutkababáját
kerékpároztunk
hercehurca
ágneműtartó
nyomdahiba
rajzfilm
illusztrálta
zsírkréta
kötélhágcsó

af) Zselicszentpál
Hegyszentmárton
Szendrőlád
Soltvadkert
Sümegeprága
Kuncsorba
Ormándlak
Belvárdgyula
Vácszentlászló
Vigántpetend
Szabolcsbáka
Veszprémpinkóc
Krasznokvajda

b) Olvassátok el némán a szóoszlopot! Ezután hangosan olvassátok el a szavakat! Ügyeljete a magánhangzók helyes artikulációval és időtartammal történő ejtésére!

ba) bokaízület

fiaié

munkaidő

teaivás

miákol

piaciak

európaiak

BIATORBÁGY

KILIÁNTELEP

TISZAINOKA

ZALAGRICE

URAIÚJFALU

bb) konyhaasztal

szobaállat

babaarcú

ruhaanyag

meggyfaág

labdaadogatás

komaasszony

odaáll

TISZAADONY

BÁTAAPÁTI

DUNAALMÁS

bc) újjáépítés

bányaőr

csecsemőápolás

toilettpapír

tornaeszköz

tolóajtó

békaügetés

riadalom

ZALAERDŐD

TISZAUG

RINYAÚJLAK

FELSŐÖRS

ALSÓÚJLAK

bd) falióra

dióevés

autóút

védőoltás

evőeszköz

leöntés

mezeiegér

beépített

beesett

kiírás

DIÓSD

SAJÓÖRÖS

DOBAIPUSZTA

c) A következő szavakból egy (vagy több) betű hiányzik. Olvassátok el helyesen a nyomdahibás szavakat!

ca) incyklandó

jeypéztár

osztálynapóban

hétpettes katica

eszkiókunyhó

- mvelődési házban
 özi mélyszánás
 terelőszövetkezet
- cb) konyhaekrény
 villanypzna
 pénztácájából
 össecsomzta
 rügfakadakor
 mlósállatok
- cc) ORSZÁGÁZ
 ÁRVÁCKA
 NÉPSZABADÁG
 LÁNCÍD
 MARGITSIGET
 NEFEEJCS
 ÉSZK-MAGYARORSZÁG

Megjegyzés: A fenti nyomdahibás szavak írásvetítőre kerüljenek!
 A szavakat nyomtatott kis-, illetve nagybetűkkel kell felírni a fóliára.

3. Az újrakezdés és a mást olvasás javítása (I. 2.3)

a) Olvassátok el némán a szöveget! Az aláhúzott szavak olvasását külön is gyakoroljátok!

Olvassátok el hangosan a szöveget! Ügyeljete arra, hogy a kiemelt szavak olvasását csak egyszer kezdjétek el! Ellenőriztétek egymás olvasását! (Megfigyelési szempontok: nem hagytak-e ki betűt olvasás közben, megfelelő időtartammal ejtették-e a magánhangzókat vagy a betűkettőzéssel jelölt hosszú mássalhangzókat stb.)

aa) „A Farkas... vadul ugrálni kezdett, de a veremfal felénél alig jutott magasabbra.

– Állj meg, vándor! – szólt rá az Egér. – Nem ilyen hübelebalázs módjára kell csinálni. Először is bemelegítésképpen fűssál öt kört, aztán amilyen hosszan a verem engedi, fuss

neki, és teljes erőből ugorj egyet. Ha elsőre nem sikerül, pihenj egy kicsit, és próbáld meg másodszor is. Nekem is csak ötöd-szörre sikerült.”

(Lázár Ervin: *A hazudós Egér*. Részlet.

Lásd: Lázár Ervin: *A Hétfejű Tündér*. Bp. Móra Kiadó, 1977. 26. l.)

- ab) „A riadóautó egy tölgyfa alatt szundikált. A riadóautó ugyan is maga Vadkan Valdemár volt. Ez ügyben be is festették kékre, s az oldalára egy fehér csíkot pingáltak. Ahogy egy riadóautóhoz illik. Azaz egy riadóvadkanhoz.
– Ébredj – bökölte őt Gepárd Géza alórmester. – Csavargó külsejűek!”

(Lázár Ervin: *A báránfelhő-bodorító*. Részlet.

(Lásd: I. m. 124. l.)

- ac) „– Kilencvenkilenc legényt elveszejtettem már... Te lettél volna a századik. De mert illendően köszöntöttél, nem bántalak. Mondd hát: mi járatban jöttél?

Erre elmondja a legény, hogy mesterséget szeretne tanulni.

– No, nálam kitanulhatsz a lovászmesterséget – mondja a vénség... – Három kancámat kell gondoznod. Mindennap kihajtod őket legelni, aztán megitatod, lecsutakolod őket. De jól vigyázz ám rájuk, mert ha bármelyiküknek a legkisebb baja esnék, a te fejed is karóba kerül.”

(*A szegény legény és a három elvarázsolt királykisasszony*. Részlet.

Lásd: *Három arany nyilvessző*. Budapest–Uzsgorod, Móra Kiadó – Kárpáti Kiadó, 1977. 92. l.)

- ad) „Az egérke nyomban ott termett.

– Mit kívánsz? – kérdezte.

– Hatlovas hintót, hogy hazakocsikáztassam a királykisasszonyt – felelte a legény.

Szinte még végig se mondta a kívánságát, és máris ott állt az udvaron a hatlovas üveghintó, bakján az ezüstpitykés udvari kocsissal.”

(*A szegény legény és a három elvarázsolt királylány*. Részlet.

Lásd: I. m. 98. l.)

- ae) „Azóta már biztosan megcsinálta a szerencsáját... elbánt egy-pár boszorkánnyal, és bekötötte a legtakarosabb királykisasszony fejét, s boldogan él szüleivel és testvéreivel a maga fél királyságában. Így teljesedett be a mókuskirály jövendölése.”
(*Kilenc*. Részlet.
Lásd: I. m. 115. 1.)
- af) „... a királyfi gyakran üldögélt kinn a palotakertben, gránátalmái alatt. Hallja egyszer, hogy két madár beszél az egyik ágon, egy tűzpiros és egy égszínkék.
– Láttad a leggyönyörűsegebbet? A holdhomlokút?
– Láttam. Ő a csillagszemű, s nincs szebb nála a világon!
– Nincs! Nincs! Nincs! Szépségének párja nincs!
– A világ legboldogabb embere lesz, akinek a kezét nyújtja! A királyfi nyomban beleszeretett a világ legszebb lányába, és mindenkitől tudakozódott felőle a palotában.”
(*Az aranykacsa*. Részlet.
Lásd: I. m. 59. 1.)
- ag) „A bokrok rácsán át idevilágított a tisztás. Mögöttük mind közelebről csattant a fatörzseken a szüntelen dobolás, recsegték, ropogtak az ágak, hangzott a »Hahó! Hahó!«
Közvetlen mellettük vágtázott most két unokatestvérével nyúl barátunk kifelé, a tisztáson át.”
(Salten: *Bambi*. Részlet.
Lásd: Salten, Felix: *Bambi*. Bp. Móra Kiadó, 1975. 7–8. 1.)
- ah) „A parasztházban két fiatal diák lakott; az egyik költő volt, a másik természetbúvár. A költő szíve visszatükrözte az egész világot, s annak minden teremtményét, a természetbúvár pedig kézbe vette, tanulmányozta, ha kellett, ízeire szedte a legapróbb lényeket is.”
(Andersen: *A béka*. Részlet.
Lásd: Andersen *legszebb meséi*. Bp. Móra Kiadó, 1975. 122. 1.)
- ai) „Amikor aztán jól kisírták, kiörvendezték magukat, így szólt Sehrisztán:
– No, szedelőzködjünk, gyerünk.

– Hová? – kérdezte Ruzvászád.
– Hová? – ismételte a királynő. – Hát haza, Tündérszigetre.”
(*A kék szárvas*. Részlet.
Lásd: *A kék szárvas*. Bp. Móra Kiadó, 1964. 100. l.)

aj) „Elfogta az illatszerárust az irigység. Elhatározta, hogy megszerzi a csengő aranypénzeket. Mindjárt ki is módolta, hogyan szerezze meg. Kiszaladt az utcára, és elkiáltotta magát teli torokból:

– Őrség! Ő-őrsé-ég! Gyorsan ide! Kiraboltak! Ellopták a pénzemet!”

(*Az okos fiú*. Részlet.

Lásd: I. m. 419. l.)

ak) „Nem félek én a forgószejtől – felelte nyugodtan az oroslán.

– Mit csinálsz majd? Igen erős lesz ám a szél!

– Lelapulok a földre.

– Akkor is fölkaphat.

– Majd belekapaszkodom egy fatörzsbe.”

(*Hogyan járt túl a róka az oroslán eszén*. Részlet.

Lásd: I. m. 270. l.)

al) „Ahogy a kapuban ácsorogtam, egy gyerek jött velem szemben. Meztláb volt, térdig érő gatyácskában; a mellén pitykés posztómellényke, a fején legyűrt szélű kalap. De furcsa gyerek! Mért nem jár cipőben?”

(Gárdonyi Géza: *Csordás Andris*. Részlet.

Lásd: Gárdonyi Géza: *Cifra mese*. Bp. Móra Kiadó, 1982. 90. l.)

am) „Kerek erdő közepében, jegenyefa tetejében vidoran munkálkodott a piros sapkás Harkály mester. Kis baltácskájával sorra megkopogtatta a hernyóházacskák ajtaját.

– Gyertek ki egy kicsit a friss levegőre, hernyócskák! Fogadom, vissza se mentek többet, ha egyszer az orrocskátokat kidugjátok.”

(Móra Ferenc: *A nagyhatalmú Sündisznócska*. Részlet.

Lásd: Móra Ferenc: *A hatrongyosi kakasok*. Bp. Móra Kiadó, 1975. 103. l.)

Megjegyzés: A fenti szövegrészeket (amennyiben az osztálykönyvtárban rendelkezésre állnak az ezeket tartalmazó könyvek) a megfelelő kötetekből olvassák el a gyerekek! Ezzel igényt kelthetünk az egyes mesék (illetve a mesegyűjtemény, a regény) önálló elolvasására. Az aláhúzott szavakat célszerű táblára kiírni, s onnan olvastatni. Ha nincs kellő példányszámú kötet, a szövegek írásvetítő fóliára kerüljenek! A nehezen olvasható szavakat itt elegendő aláhúzással jelölni. (A gyakoroltatás kis példányszámú kötet esetén differenciált osztálymunkában végezhető.)

- b) Keressétek meg a táblára írt címszavakat az *Ablak-Zsiráf* gyermeklexikonban! Olvassátok el a szócikkeket először némán, majd hangosan! Igyekeztek minden szót úgy elolvasni, hogy csak egyszer kezdjétek az olvasásukat!

Megjegyzés: A feladatot célszerű differenciált osztálymunkában vagy egyszemélyre szabva végeztetni.

Az önművelés tanítása

Könyv- és könyvtárhasználat tanítása tanórán, az osztály- és iskolakönyvtárban (III. 1)

1. A katalóguskártya néhány adatának olvasása (III. 1.1.1)

- a) A könyvekből kivettem a katalóguscédulákat. Tegyétek őket abba a könyvbe, amelyikbe valók!

Megjegyzés: A fenti feladat iskolai (vagy községi, gyermek-) könyvtárban végezhető.

- b) Keressétek meg a katalóguscédulán a felsorolt adatokat! Másoljátok le a füzetetekbe!

Szerző: Weöres Sándor
 Cím: _____
 Kiadás helye: _____
 Kiadó neve: _____
 Kiadás éve: _____
 Oldalszám: _____

c) A katalóguscédula adatai fölcserélődtek. Állapítsátok meg a helyes sorrendet! A sorszámokat írjátok le a füzetbe! Ellenőrzésként hasonlítsátok össze a katalóguscédulával!

1. *Ablak-Zsiráf képes gyermeklexikon.*
2. 1977.
3. Bp.
4. Móra Kiadó,
5. 159 l.
6. Mérei Ferenc-Binét Ágnes, V.

d) A katalóguscédula néhány adata hiányzik. A hiányzó adatokat keressétek meg a könyvben! Másoljátok le őket a füzetetekbe!

- Megjegyzés:* 1. A katalóguscédula szövege (ha a cédula nem áll rendelkezésre) táblára vagy írásvetítőre kerüljön!
2. Vannak olyan katalóguscédulák, amelyeken a kiadó neve így szerepel: Móra. Az oldalszámot ilyen formában is feltüntethetik: 159 p. A *p.* a *pagina* (= oldal) latin szó rövidítése.
 3. Ha a könyv kis példányszámban áll rendelkezésre, a feladat kis csoportban is végezhető.

A könyv melyik részében találtátok meg a hiányzó adatokat? A táblán felsoroltak közül válasszátok ki a megfelelőt! Olvassátok fel!

- a borítón
- a címlapon
- a könyv gerincén
- a könyv tartalomjegyzékében
- az utolsó lapon

e) Keressetek a könyvben olyan adatokat, amelyek a katalóguscédulán nem szerepeltek! Olvassátok fel ezeket! Mondjátok meg, hol találtátok őket!

f) Keressetek a katalóguscédulán olyan adatot, amely a felsoroltak között nem szerepel! Olvassátok el hangosan!

szerző

cím

a kiadás helye

a kiadó neve

a kiadás éve

oldalszám

g) Állapítsátok meg a katalóguscédulákról, kik illusztrálták az egyes műveket! Írjátok le az illusztrátorok nevét a füzetetekbe!

Zelk Zoltán: *Békabánat*

Weöres Sándor: *Bóbita*

Tamkó Sirató Károly: *Szélkiáltó*

Lázár Ervin: *A Hétfejű Tündér*

Janiikovszky Éva: *Már megint*

Megjegyzés: 1. Ha az osztálykönyvtárban nincsenek meg a felsorolt művek, a rendelkezésre álló anyagból válogassunk!

2. A katalóguscédula adatai táblára vagy írásvetítőre is felírhatók.

h) Olvassátok el a következő katalóguscédula adatait némán! Most letakarom a cédulát. Mondjátok el minden adatot, amit a könyvről megtudtatok!

Megjegyzés: A pedagógus felírhatja a táblára (vagy az írásvetítőre) a következőket:

cím

szerző

a kiadás helye

a kiadó neve

a kiadás éve

oldalszám

A tanulóknak szóban kell kiegészíteniük a hiányzó adatokat.

Információ:

Minden katalóguscédulán egy betűből és egy számjegyből álló jelzetet találtok a szerző neve fölött. A jelzet betűje a szerző családnév-

nek kezdőbetűje, száma pedig e családnév sorszáma az ábécérendben.

- i) A következő katalóguscédulákon keressetek olyan szerzőket, akiknek a neve fölé B, D, M betűs jelzetek kerülhetnek! Írjátok le a szerzők nevét a füzetetekbe jelzeteik szerint csoportosítva!

Megjegyzés: Ha a pedagógusnak nincs katalóguscédulája, a táblára (vagy az írásvetítőre) is felírhatja az adatokat.

2. A betűrendes katalógus használatának tanulása (III. 1.1.2)

Információ:

A könyvtár polcain betűrendben helyezik el a könyveket. A katalógusszekrényben is betűrendben találjátok meg a cédulákat. A könyvtári betűrendben az *a-á, e-é, i-í, o-ó, u-ú* és az *ü-ű* betűpárok egy betűnek számítanak. A könyvtári betűrendben a *cs* nem külön betű, hanem *c+s* kapcsolatának kell tekinteni.

- a) Figyeljétek meg a következő neveket! Mindegyik névpárból írjátok le azt, amelyik a könyvtári betűrendben előbbre kerül!
- aa) Csanádi Imre – Czuczor Gergely
 - ab) Örkény István – Orbán Ottó
 - ac) Áprily Lajos – Arany János

Információ:

A külföldi szerzők keresztnéve legtöbbször a családnévük előtt áll.

- b) Soroljátok betűrendbe a következő külföldi szerzők nevét! Írjátok le a helyes sorrendet!
- ba) La Fontaine, Rudyard Kipling, Christian Andersen, Wilhelm Grimm, Jakob Grimm
 - bb) Lewis Carroll, Pär Lagerkvist, Alekszej Tolsztoj, Lev Tolsztoj
 - bc) Alan Alexander Milne, Carlo Collodi, Daniel Defoe, Christian Morgenstern, Jules Verne, Felix Salten
 - bd) Szamuil Marsak, Siv Widerberg, Gianni Rodari
- c) Két magyar és egy külföldi szerző nevét írtam a táblára. Soroljátok betűrendbe a neveket! Olvassátok el őket hangosan, helyes sorrendben!

- ca) Mészöly Miklós, Jules Verne, Páskándi Géza
- cb) Csoóri Sándor, Kormos István, Danyiil Harmsz
- cc) Ágh István, Agnija Barto, Horgas Béla
- d) Soroljátok betűrendbe a táblán látható írók, költők nevét! Írjátok le a füzetetekbe a helyes sorrendet úgy, hogy csak a szerzők jelzetét tüntessétek fel! Pl: Babits Mihály, Szécsi Margit – *B, Sz*
- da) Benedek Elek, Zelk Zoltán, Móra Ferenc
- db) Weöres Sándor, Ágh István, Rákos Sándor
- dc) Lázár Ervin, Csanádi Imre, József Attila
- dd) Radnóti Miklós, Ingrid Sjöstrand, Veress Miklós
- e) Javítsátok ki a betűrendbe sorolás hibáit!
A füzetetekben dolgozzatok!
- ea) Veres Péter, Veress Miklós, Váci Mihály
- eb) Nagy László, Orbán Ottó, Varga Katalin, Kiss Anna
- ec) Nemes Nagy Ágnes, Károlyi Amy, Petőfi Sándor, Móricz Zsigmond, Tamkó Sirató Károly
- f) Soroljátok betűrendbe a következő címeket! Megoldásokat mondjátok el! A címek után zárójelben a szerző nevét olvashatjátok.

Információ:

A kétféle betűrendes katalógusokban vagy a szerzők nevének betűrendje, vagy a könyvek címének betűrendje szerint következnek a cédulák. Az első a *szerző szerinti*, a második a *cím szerinti* katalógus.

- fa) *Mesék Vackorról, Négy Évszak, Tarka madár, Vackor világot lát, Állatkerti séta, Ékes fehér hattyú* (Kormos István)
- fb) *Ezüst mesekönyv, Hazánk története, Arany mesekönyv, Szélike királykisasszony, Pengő királyfi, Világszép nádszálkisasszony* (Benedek Elek)
- fc) *Rab ember fiai, Csicseri történet, Tápéi furfangosok, Nádi hegedű, Kincskereső kisködmön, Dióbél királyfi* (Móra Ferenc)
- g) Katalóguscédulák adatait látjátok a táblán (az írásvetítőn). Soroljátok betűrendbe a cédulákat először a szerzők neve, majd a könyvek címe szerint! Megoldásokat mondjátok el!

Megjegyzés: Egy-egy csoport katalóguscédulák sorba szedésével is megoldhatja az f) és a g) feladatokat. Valamennyi könyv Budapesten jelent meg 1984-ben a Móra Kiadónál.

ga) Padisák Mihály: *Kanóc, az emberszelídítő*

László Endre: *Sziriusz kapitány és Csillaglány*

Áprily Lajos: *Fegyvertelen vadász*

gb) Fodor Sándor: *Csipike*

Jankovich Ferenc: *Rügyfakasztó Benedek*

Kiss Benedek: *Lova csönd, lova köd*

gc) Német György: *Mesék Thészeuszról*

Anton Csehov: *Gyerekek, kutyák, farkasok*

Cseke Miklós–Csekéné Koszter Mariann: *Jó játék az ujj, a kéz, a kar*

h) Olvassátok el némán a katalóguscédulákat! Mindegyik cédulán aláhúzták a szerző nevét vagy a mű címét. Állítsatok össze a cédulákból egy szerző szerinti és egy cím szerinti betűrendes katalógust! Valamennyi cédulát használjátok fel!

Megjegyzés: A katalóguscédulákat (amennyiben nem lehet beszerezni őket) a pedagógus készítse el kartonlapokból az osztály- vagy iskolakönyvtár katalóguscéduláinak lemásolásával.

i) Mondjátok meg társaitoknak, hogy az iskolai könyvtárban (vagy az osztálykönyvtárban) található könyvek közül melyik szerző műve tetszett a legjobban! Hol tudnátok utánanézni rövid idő alatt annak, hogy az előbb említett szerzőnek milyen könyveit olvashatjátok még el a könyvtárban? Válasszátok ki a táblán felsorolt lehetőségek közül a legmegfelelőbbet! Választásotokat indokoljátok!

– a könyvespolcokon

– a szerző szerinti betűrendes katalógusban

– a cím szerinti betűrendes katalógusban

– megkérdezném a barátomtól

j) Melyik katalógusban néznétek utána, hogy megvan-e a könyvtárban az a könyv, amelyikről

– tudjátok, hogy Janikovszky Éva írta, de nem emlékeztek arra, mi a címe?

- tudjátok, hogy a címe *Misi mókus kalandjai*, de nem emlékeztek a szerzőjére?
- k) Mondjátok el, mit tanácsoltok annak a gyerekeknek, aki arra kíváncsi, hogy
 - ki írta *A Hétfejű Tündér* című könyvet;
 - Zelk Zoltánnak milyen versesköteteit lehet kivenni a könyvtárból;
 - megvan-e a könyvtárban a *Mindennapra egy mese*;
 - megtalálható-e a könyvtárban Milne *Micimackó* című könyve!

3. A sorozatkatalógus használatának tanulása (III. 1.1.3)

- a) Mondjátok meg, mely könyvsorozatokat ismeritek a táblán felsoroltak közül!

Bölcs Bagoly
Mit mesél a természet?
Bűvár zsebkönyvek
Sirály könyvek
Delfin könyvek
Mókus könyvek
Óvodások könyvespolca
Kolibri könyvek
Hol volt, hol nem volt...

Mondjatok e sorozatokból olyan könyvcímeket (szerzőikkel együtt), amiket már olvastatok!

Keressetek az osztálykönyvtárban olyan könyveket, melyek valamely könyvsorozat tagjai! Mondjátok meg, mi a könyv címe és ki a szerzője!

Megjegyzés: A feladat megoldható sorozatcímek kerestetésével katalóguscédulákról.

- b) Nézzétek meg a táblán (vagy írásvetítőn, mágneses táblán) a könyvsorozatok emblémáit (jeleit)!



Delfin könyvek



Sirály könyvek



Móra

Kolibri könyvek

- Keressétek meg az osztálykönyvtár kötetein is ezeket az emblémákat! A könyv melyik részén található ez a jelek?
- Keressétek meg a sorozatcímeket a katalóguscédulákon is! A cédula melyik részén találtátok meg?

Megjegyzés: A b) jelzetű feladatok csoportmunkában végeztethetők.

Információ:

A sorozatkatalógusban a sorozatcímeket betűrendben találjátok meg.

- c) Soroljátok betűrendbe sorozatcímeik alapján a katalóguscédulákat! Olvassátok fel az így elkészített sorozatkatalógus címeit!

Megjegyzés: 1. A c) jelzetű feladat a sorozatcímek tábláról (vagy írásvetítőről) való elolvasásával is megoldható.

2. A fenti feladatokat könyvtárban végeztessük el!
3. Legeredményesebben csoportmunkában oldhatók meg.

Információ:

Egy-egy sorozaton belül a katalóguscédulák szerzői betűrendben találhatóak.

- d) Soroljátok betűrendbe a következő katalóguscédulákat! Három könyvsorozat cédulái állnak rendelkezésetekre. Mindegyik sorozatnak 4-4 kötetét kell elhelyeznetek betűrendben. Ügyeljete a sorozatcímek betűrendjére is!

Búvár zsebkönyvek

Koppány György: *Felhők*. Bp. Móra Kiadó, 1983.

Isépy István: *Gyógynövények*. Bp. Móra Kiadó, 1979.
Szalkay József: *Pókok, skorpiók*. Bp. Móra Kiadó, 1979.
Patay László: *Vadak*. Bp. Móra Kiadó, 1983.

Már tudok olvasni

Gorkij, Maxim: *Ahogy én tanultam*. Bp. Móra Kiadó, 1981.
Tarbay Ede: *Hétköznapi történet*. Bp. Móra Kiadó, 1979.
Noszov, Nyikolaj: *Rám nézett a macska*. Bp. Móra Kiadó, 1980.

Kolibri könyvek

Nagy István: *Űrhajózás*. Bp. Móra Kiadó, 1981.
Flórián Mária: *Magyar népviseletek*. Bp. Móra Kiadó, 1980.
Kondor Lajos: *Léghajók, repülőgépek*. Bp. Móra Kiadó, 1984.
Bálint Sándor: *Autók*. Bp. Móra Kiadó, 1979.
Megjegyzés: 1. A fenti feladat megoldható táblára (vagy írásvetítő-
re) írt katalóguscédulák helyes sorrendjének megál-
lapításával is.

2. A feladat kis csoportban végezhető.

- e) Keressétek meg a sorozatkatalógusban (vagy a táblára, írásvetítőre
írt katalóguscédulák között), hogy mely könyvek találhatók meg a
Mókus könyvek című sorozatban! Olvassátok fel a szerzők nevét és
a művek címét!

4. Az *Ablak-Zsiráf* gyermeklexikon használata (III. 1.2.1)

- a) Keressétek meg az *Ablak-Zsiráf* gyermeklexikonban a felsorolt
címszavakat! Írjátok le az oldalszámokat a füzetetekbe!

kagyló

karaván

zebra

felhőkarcoló

egészséges

- b) Keressétek meg az *Ablak-Zsiráf* gyermeklexikonban felsorolt cím-
szavakat! Olvassátok el némán a szócikkeket! Egészítsétek ki írás-

ban a táblán (vagy az írásvetítőn) látható mondatokat a szócikkek elolvasása után!

ba) *ár* A _____ árral dolgozik.

bb) *bálna* A bálna a legnagyobb _____
_____. Súlya _____ mázsza is lehet. _____ méter
hosszú.

bc) *borbély* A borbély ugyanolyan munkát végez, mint a _____

bd) *leopárd* A leopárd _____ táplálkozik, mert _____
_____ állat.

be) *emberszabású majom* Az emberszabású majmok hasonlítanak leginkább az _____.

bf) *szökőév* A szökőév _____ napból áll.

c) Keressétek meg a gyermeklexikonban a felsorolt címszavakat! Olvassátok el némán a szócikkeket! Emlékezetből válaszoljatok a táblán (vagy az írásvetítőn) látható kérdésekre!

ca) *vadrózsa*

Hol terem a csipkebogyó? Mit készítenek belőle?

cb) *vasmacska*

Mire használják a vasmacskát?

cc) *teknős, teknősbéka*

Meddig élnek a teknősök?

cd) *olimpia*

Hány évenként tartanak olimpiát? Miért öt karikából áll az olimpiai jelvény?

ce) *pamut*

Hogyan készítik a pamutfonalat?

cf) *rakéta*

Mire használják a rakétákat? Hogyan lövik ki őket?

cg) *úttörőszövetség*

Mi a teljes neve annak a szervezetnek, amelynek minden magyar úttörő és kisdobos tagja?

d) Olvassátok el némán az *Ablak-Zsiráf* gyermeklexikonban a felsorolt címszavak szócikkeit! Írjátok le a füzetetekbe a címszavak alatt

felsorolt szavak közül azokat, amelyeket igaznak találtok! Emlékeztetből oldjátok meg a feladatot!

- da) *róka*
ragadozó emlősállat, vadállat, növényevő állat, rovar
- db) *szamárköhögés*
a szamár köhögése, a vadállatok betegsége, fertőző betegség, védőoltás neve
- dc) *cimbalom*
játékszer, jármű, hangszer, orvosság
- dd) *vulkán*
állat, rovar, tűzhányó, láva, domb
- de) *gordonka*
ruhadarab, ennivaló, hangszer, bogár, madár, játékszer, bútor
- df) *kaleidoszkóp*
rádiókészülék, diafilm, játékszer, jármű, sportág
- dg) *ősz*
hónap, nap, évszak, égtáj, hajszín
- dh) *daru*
ház, gép, evőeszköz, madár, élelmiszer
- di) *nap*
égitest, 7 óra, 60 óra, 60 perc, délelőtt, tél, 24 óra, 12 óra, július, kedd
- dj) *íz*
befőtt, lekvár, savanyú, illatos, sós, hideg, bűdös, sima, érdes
- dk) *ér*
folyam, tó, testrészt, keskeny folyóvíz, véredény, érzékszerv, érez

e) Keressétek meg az *Ablak-Zsiráf* gyermeklexikonban a táblára írt szavakat! Írjátok le a füzetetekbe, hányadik oldalon és melyik (1. vagy 2.) hasábjában találtátok meg őket! Olvassátok el némán a szócikkeket! Írjátok az egyes címszavakkal mondatpárokat úgy, hogy mindegyik mondatban mást jelentsen ugyanaz a szó!

- ea) ár, dob
eb) ég, spárga
ec) hét, nyom

- ed) villa, tűz
- ee) fej, fog
- ef) fél, elég
- eg) levél, toll
- eh) orgona, nyúl

Megjegyzés: A feladat szóban is megoldható. Így egy-egy órán 3–4 szóhoz alkothatnak mondatpárokat a gyerekek.

5. A Helyesírási szójegyzék használata (III. 1.2.2)

Információ:

A szójegyzékben betűrendben követik egymást a szavak.

a) Helyesírási szempontból hibás szavakat láttok a táblán. Olvassátok fel őket helyes ejtéssel! Keressétek meg mindegyiket a *Helyesírási szójegyzék*ben! Írjátok le a szavakat hibátlanul a füzetetekbe!

- | | |
|-------------|-----------------|
| aa) röpen | ab) cimzett |
| menyi | tyukól |
| antena | nőnap |
| visza | Zsofia |
| ac) amelyel | ad) tolna Megye |
| egéség | nelli |
| játcik | Jókai Utca |
| rügyl | Gyöző |

b) Tollbamondás következik. Ejtsétek ti is a szavakat utánam! Ügyeljétek a helyes időtartamra! Írjátok le a szavakat! Ellenőriztétek munkátokat a *Helyesírási szójegyzék* segítségével!

A tollbamondás szavai:

- | | |
|--------------|-----------|
| ba) szunnyad | bb) Tímea |
| süllyed | szőlő |
| loccsan | jövőre |
| ketten | kút |

6. A Magyar értelmező kéziszótár alkalmi használata címszavak első jelentésének olvasásával (III. 1.2.3)

- a) Keressétek meg az *Ablak-Zsiráf*-ban a táblán levő címszavakat! Amelyiket megtaláltátok, annak írjátok fel az oldalszámát a füzetetekbe! Soroljátok fel azokat a címszavakat, amelyeket az *Ablak-Zsiráf* nem tartalmazza!

A táblán levő szavak:

tárogató, oroszlán, toportyán, kucorodik, farkas, kutya, uszkár, fanyalog

Mutassatok rá arra a könyvre, amelyikről feltételezitek, hogy megtaláljátok benne a *toportyán, kucorodik, uszkár* stb. szavak jelentését! Olvassátok fel a könyv címét a borítóról!

*Megjegyzés:*1. A következő kézikönyvek állhatnak a tanulók rendelkezésére:

Helyesírási tanácsadó szótár

Magyar értelmező kéziszótár

A világ és az ember című gyermekenciklopédia

Nézz körül! (olvasókönyv a környezetismeret tanításhoz)

Teknős Péter: *Kérdezz! Felelek mindenre!*

(A feladat megoldásához egy általános és egy szaklexikon is adható a tanulóknak.)

2. A pedagógus a tanulók érdeklődésének megfelelően válassza ki a szavakat!

Ellenőrizték, megfelelő könyvet javasoltatok-e! Keressétek meg az általatok említett könyvben az *Ablak-Zsiráf*-ban nem található szavakat! Olvassátok el némán, majd hangosan a szócikkeket!

Kiegészítő feladatok:

- Rajzoljátok le az *uszkárt* és a *toportyánt*!
- Mutassátok meg mozgással, arcjátékkal, hogy hogyan *kucorodik, fanyalog* valaki!

Megjegyzés: Hasonló kiegészítő feladatok más címszókeresési feladatokhoz is tervezhetők.

- b) Keressétek meg a *Magyar értelmező kéziszótárban* a táblára írt szavakat! Olvassátok el némán a szócikkeket! Mindegyik szónak az 1. jelentésével írjatok egy-egy mondatot a füzetbe!
- ba) dromedár, köszméte, hecsedli
 bb) kas, pecabot, pattantyú
 bc) sandít, nyámnyila, nyervog
- c) Keressétek meg a táblára írt szavakat a *Magyar értelmező kéziszótárban*! Olvassátok el némán a szócikkeket! Egészítsétek ki a szócikkek nyomán készült mondatokat a zárójelbe tett szavak közül a megfelelő kiválasztásával! Olvassátok fel a tábláról a kiegészített mondatokat!
- ca) *kordé* A kordé olyan taliga, amelynek (három, kettő, négy) kereke van.
 cb) *hering* A hering az északi (tavakban, tengerekben, folyókban) élő, ezüstös testű kis hal.
 cc) *vartyog* A (lovak, tücskök, békák) hangosan vartyogtak a tó partján.
 cd) *fanyar* Padtársam nemrég fanyar (kenyeret, fagylaltot, körtét) evett.

7. Könyvek tartalomjegyzékének és fűlszövegének olvasása (III. 1.3.1)

- a) Keressétek meg *A világ és az ember* című képes gyermekenciklopédia tartalomjegyzékét! Állapítsátok meg, milyen fő részekből (milyen témákat tartalmazó nagyobb fejezetekből) áll a könyv! Soroljátok fel ezeket!
- Keressétek meg *Az élet útja a Földön* című fejezetet! Nézzétek meg, hányadik lapon kezdődik s hányadik lapon végződik ez a fejezet! Írjátok le a füzetetekbe!
 - Fussátok át *Az élet útja a Földön* című fejezet tartalmát! Csukjátok be a könyvet! Mondjátok el, mi mindenről olvashattok ebben a részben!
 - Keressétek meg *Az élet útja a Földön* című fejezetben azt a részt, amelyik bemutatja, hogyan lett lábuk az állatoknak! Mondjátok meg, hányadik lapon található!

Megjegyzés: A feladatot csoportmunkában célszerű végeztetni.

- b) Keressétek meg *A világ és az ember* című gyermekenciklopédia tartalomjegyzékében a gépekről szóló fejezetet! Olvassátok fel a címét! Mondjátok el, hányadik lapon kezdődik s hányadik lapon végződik ez a fejezet! Mit gondoltok, a gépekről szóló fejezet melyik részében olvashattok

a gőzgépekről,

a villámhárítóról,

a szuperszonikus repülőgépekről?

- Olvassátok fel a tartalomjegyzékből annak a résztnek a címét és oldalszámát, amelyikről feltételezitek, hogy választ kaptok a kérdésekre!

Ellenőrizték feltevéseitek helyességét a megfelelő részek néma elolvasásával!

Megjegyzés: 1. A feladat fejlett olvasási készséggel rendelkező kis csoporttal végezhető.

2. A feltevés helyességének ellenőrzését napközis foglalkozáson is végezhetik a tanulók. A tanító a megértés ellenőrzésére feladatokat tervezhet, illetve beszámoltathatja a tanulókat arról, hogy mit tudtak meg a gépekről.

- c) Keressétek meg a *Kezdődik az iskola* (Bp. Móra Kiadó, 1981.) című könyvben a tartalomjegyzéket! Számláljátok meg, hány fejezete van a könyvnek! A fejezetcímeket nyomtatott nagybetűkkel írták. Olvassátok fel a címeket!

ca) Mely fejezetekben jelent meg Nagy László, Móra Ferenc, Tordon Ákos írása? Olvassátok fel a fejezetcímeket!

cb) Öt írásnak a szerzőjét és címét láthatjátok a táblán. Keressétek meg ezeket az írásokat a tartalomjegyzékben! Olvassátok fel a hozzájuk tartozó fejezetcímeket és a lapszámokat!

Mészöly Miklós: *A pipiske és a fűszál*

Fekete István: *Vuk*

Jékely Zoltán: *A török és a tehenek*

Gyurkovics Tibor: *Iskolanyitogató*

Tamkó Sirató Károly: *Laboda*

cc) Másoljátok le a tábláról a következő címeket:

Hárs László: *A manóinas*

Nyikolaj Nyekraszov: *Jákov bácsi*

Keressétek meg a tartalomjegyzék segítségével ezeket az írásokat a könyvben!

d) Olvassátok el a szöveget Arany László *Magyar népmesék* (Bp. Móra Kiadó, 1983.) című kötetének hátsó borítóján! Mondjátok el:

Mikor jelent meg Arany Lászlónak ez a népmesegyűjtménye?

Mely szereplőkkel indulhatunk kalandos vállalkozásokra?

Ki illusztrálta a mesegyűjtményt?

8. A Kincskereső és a Kisdobos olvasása, rovatrendjük megismerése (III. 1.3.2)

a) Keressétek meg a *Kincskereső* című folyóiratban a tartalomjegyzéket! Olvassátok fel a színes nyomtatott betűkkel írt rovatcímeket! Mondjátok el, melyik az a rovat, amelyikben útikalandról olvashattok! Melyik rovatban olvashattok írói, költői életrajzokat?

Mely rovatokba helyeznétek el a következő írásokat:

Nagy László: *Vidám üzenetek*

Szende Aladár: *Szavakban rejtőzködő képek*

Annus József: *Békebeli csaták*

Olvassátok fel a három rovatcímet!

b) Készítsétek elő a *Kisdobos* című folyóiratnak néhány, különböző hónapokban megjelent számát! Lapozzátok át őket! Állapítsátok meg, vannak-e bennük olyan oldalak, amelyek tartalmi szempontból hasonlóak! Melyek ezek? Nevezzétek meg őket! Keressétek meg azt az oldalt, amelyikben a fejtörőket közlik! Olvassátok fel a rovat címét! Mi a címe annak a rovatnak, amelyik olvasói leveleket közöl? Melyik rovatban jelenik meg a játék elkészítésének leírása? Mondjátok el!

9. Rejtvények megoldása és beküldése a szerkesztőségbe (III. 1.3.2.1)

Keressétek meg a *Kincskereső*ben a *Rejtvényfejtők klubja*, a *Kisdobos*-ban pedig a *Februári (Márciusi stb.) fejtörő* című rovatot! Olvassátok el a rejtvényeket! Oldjátok meg őket! Szükség esetén kérjétek segítséget társaitoktól, hozzátartozóitoktól! Olvassátok el a beküldési határidőt! A megfejtést írjátok rá egy levelezőlapra! Küldjétek el a folyóiratok levélcímére!

10. Ismeretterjesztő cikkek olvasása és ismertetése (III. 1.3.2.2)

Keressétek a *Kisdobos* vagy a *Kincskereső* című folyóiratokban ismeretterjesztő cikket! Olvassátok el némán! Készüljétek fel arra, hogy az írást ismertetni fogjátok a csoportnak!

A felkészülés menete a következő legyen:

Húzzátok alá a címet és az író nevét!

Mindegyik bekezdésben emeljétek ki aláhúzással azokat az ismereteket, amelyekről feltétlenül be akartok számolni!

Az aláhúzott mondatokban keretezzétek be az ismeretlen jelentésű szavakat!

Olvassátok el a *Magyar értelmező kéziszótár*ban a bekeretezett szavakhoz tartozó szócikkeket!

A szöveg elmondásakor tartsátok kezetekben a folyóiratot, hogy időnként belenézhesetek!

11. Hírek olvasása és ismertetése (III. 1.3.2.3)

Olvassátok el a híreket a *Kisdobos Dobra verjük* című rovatában! Válasszátok ki közülük azt, amelyiket szívesen ismertetnétek társaitoknak! Húzzátok alá a hírben a következőket: milyen eseményről szól? Hol történt, mikor, kivel vagy kikkel? Készüljétek fel a szövegmondásra! Ismertessétek a hírt a csoportnak!

12. Interjúk olvasása és ismertetése (III. 1.3.2.4)

Keressetek a *Kincskereső* című folyóiratban interjút! Készüljtek fel arra, hogy az interjút ismertetni fogjátok a csoportnak! A felkészülés menete a következő legyen:

Olvassátok el az interjút!

Keretezzétek be a kérdező és a válaszoló nevét, foglalkozását! Húzzátok alá a szövegben, hogy a kérdezőt mi készítette a beszélgetésre!

Válasszátok ki a kérdések közül azt, amelyik számotokra a legérdekesebb!

Jelöljétek őket csillaggal!

A válaszokból aláhúzással emeljétek ki a lényegét!

Felkészülésetek során a számotokra ismeretlen szavak jelentését keressétek meg a *Magyar értelmező kéziszótárban*!

13. A tanító által alkalmanként kiválasztott hírek olvasása napilapokból (III. 1.3.3)

Olvassátok el némán a *Népszabadságból* kiválasztott hírt! Mikor történt a hírben szereplő esemény? Hol, kivel? Mi az esemény, amiről a szöveg szól? Húzzátok alá a válaszokat, majd olvassátok fel őket!

Készüljtek fel a hír elmondására!

Mindenkit meghallgatok. Akié a legpontosabb és a legérdekesebb lesz, az elmondhatja az osztálynak is.

Megjegyzés: A feladat kis csoportban végeztethető a legeredményesebben. Ajánlatos a hírt sokszorosítani, ha nem áll rendelkezésre megfelelő példányszámú *Népszabadság*.

14. A *Kincskereső*, a *Kisdobos impresszumában* szereplő adatok keresése (III. 1.3.4)

a) A „laptulajdonos” és a kiadó megnevezése

– Keressétek meg a *Kisdobos*, a *Kincskereső* és a *Népszabadság* utolsó, illetve utolsó előtti lapján azt a részt, amely a kiadási adatokat

foglalja össze! Az összefoglaló a lapok címével kezdődik. Az adatok elolvasása után mondjátok meg, hogy

- mely szövetségnek a folyóirata a *Kisdobos* és a *Kincskereső*;
- melyik párt lapja a *Népszabadság*?

Információ:

Az MSZMP a Magyar Szocialista Munkáspárt rövidítése.

- A táblára írtam a lapok és a kiadók nevét. Olvassátok el némán az összefoglalóban, hogy mi a neve az egyes kiadóknak! Kössétek össze a táblán a megfelelő adatokat!

Kisdobos Csongrád Megyei Lapkiadó Vállalat

Kincskereső Hírlapkiadó Vállalat

Népszabadság Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó Vállalat

Megjegyzés: A csoport minden tagjánál legyen mindhárom folyóiratból, illetve napilapból egy-egy példány!

b) *A főszerkesztő, illetve a szerkesztők nevének elolvasása, általuk írt cikkek keresése*

- Olvassátok fel az összefoglaló adatai közül a *Népszabadság* főszerkesztőjének és a *Kisdobos* szerkesztőjének nevét!
Lapozzatok át három-három számot! Keressetek olyan cikkeket, amelyeket a főszerkesztő, illetve a szerkesztő írt! Olvassátok fel az írások címét!

- A *Kincskereső* belső címlapján olvassátok el a *Szerkesztik* kezdetű két sort. Olvassátok fel
 - a főszerkesztő,
 - a főszerkesztő-helyettes,
 - a szerkesztők és a munkatársak nevét!

Lapozzátok át a *Kincskereső* három számát! Keressetek bennük olyan cikkeket, amelyeket a „szerkesztik” rovatban szereplő személyek írtak! Olvassátok fel az írások címét!

Megjegyzés: A csoport minden tagjánál legyen mindhárom folyóiratból megfelelő példányszám!

- A táblára írtam három lapnak és a főszerkesztőknek (a *Kisdobos* esetében a szerkesztő) nevét. Kössétek össze egymással a megfelelő neveket!

c) *A szerkesztőség postacímének olvasása*

A napilapok, folyóiratok olvasói levelet küldhetnek a szerkesztőségbe, ha közölni akarják véleményüket valamelyik írásról, kérni szeretnének valamit a szerkesztőtől, vagy ha megfejtették a rejtvényeket. A borítékra vagy a levelezőlapra a szerkesztőség postacímét kell ráírniuk. A kiadási adatok közt olvassátok el némán a *Népszabadság* és a *Kisdobos* levélcímét!

Mindenki készítsen rajzlapból három levelezőlapot! Címezzétek meg őket a *Népszabadság*, a *Kisdobos* és a *Kincskereső* szerkesztőségébe!

Megjegyzés: Ez utóbbi feladat kiegészíthető azzal, hogy a gyerekek rejtvénymegoldásokat küldenek be levelezőlapon a szerkesztőségbe.

Látogatások előkészítése és irányítása a lakóhely művelődési intézményeiben (III. 3)

1. *Plakátok olvasása* (III. 3.1)

a) Készítsétek elő az e havi moziplakátokat! Olvassátok el némán a filmcímeket! Válasszátok ki az előadások közül a nektek valókat! Csoportvezetőtök húzza alá

- a filmek címét,
- a rendezők, a főszereplők nevét,
- az előadás napját,
- a filmek kezdési időpontját!

Olvassátok fel ezeket az adatokat!

Jelöljétek piros csillaggal azokat a filmeket, amelyeket az osztály együtt néz meg! A többi filmre hozzátartozóitokkal mehettek el. Helyezzétek el a plakátot a faliújságon!

b) Írjátok le a moziplakátról a füzetetekbe a nektek szóló filmek rendezőinek nevét! Keressétek meg a neveket az *Új filmlexikonban*! Írjátok a rendezők neve mellé születésük évét, nemzetiségét és 2–3 filmjének a címét! Olvassátok fel a leírt adatokat!

c) Készítsetek magatok elé egy kiállításról szóló plakátot!

- ca) Húzzátok alá rajta a következő adatokat:
- a kiállító festő (szobrász, keramikus stb.) nevét,
 - a kiállítás helyét,
 - a megnyitó időpontját,
 - a kiállítás időtartamát!
- Olvassátok fel az adatokat!
- cb) Keressétek meg az illető festő (szobrász stb.) nevét a *Művészeti kislexikonban*! Olvassátok fel születésének évét, lakóhelyét, foglalkozását, néhány művének a címét! Írjátok ezeket az adatokat a plakátra! Helyezzétek el a plakátot a falújságon!
- Megjegyzés:* A gyerekek használhatják még a *Magyar életrajzi lexikont*, az *Új magyar lexikont* és a *Magyar néprajzi lexikont*.
- cc) A megnyitó napjától fogva nézzétek át a helyi újság két egymást követő számának *Hírek* rovatát! Keressétek meg a kiállításról szóló hírt! Olvassátok fel! Húzzátok alá a hírben a kiállítást megnyitó személy nevét és foglalkozását!
- Megjegyzés:* A feladatok 5–6 fős csoportokban végezhetőek.

2. Műsorfüzetek, katalógusok olvasása (III. 3.2)

- a) Lapozzátok át a színházi műsorfüzetet! Keressétek meg benne az előadás címlapját! Olvassátok fel
- | | | |
|--|---|--------|
| a darab címét,
a szerző
néhány szereplő
a díszlettervező
a rendező | } | nevét! |
|--|---|--------|
- Olvassátok el némán a szerző életrajzát a műsorfüzetben! Válaszoljatok a kérdésekre!
- Mikor és hol született?
 - Hol él most?
 - Milyen színpadi műveket írt?
- b) A katalógus, amit a kezetekben tartotok, a festészeti kiállításához készült. A festő életéről, a képeiről olvashattok benne, s felvételekről láthatjátok a képeket is.

Lapozzátok át a katalógust, s válaszoljatok a kérdésekre!

Mi a neve a festőnek?

Hogy hívják a katalógus szerkesztőjét?

Ki készítette a fényképfelvételeket?

Ki írta az előszót?

ba) Olvassátok fel néhány képnek a címét a kiállított képek jegyzékéből! Keressétek meg ezeket a képeket a teremben!

bb) Válasszatok ki egyet a nektek tetsző képek közül a kiállításon! Keressétek meg a fényképét a katalógusban! Olvassátok fel a kép

címét,

elkészítésének évét,

méretét,

tulajdonosának nevét!

Megjegyzés: A feladatok 5–6 fős csoportokban végeztethetők.

3. A leíró szöveg alkotásának gyakorlása tárlatok, kiállítások megnézése során (III. 3.3)

a) Keressetek a kiállításon olyan tárgyat, amelyről szívesen beszélnétek társaitoknak és nekem! Nevezzétek meg a tárgyat, majd mondjátok el, hogy

– mekkora,

– mihez hasonlít az alakja,

– miből készült,

– milyen a színe,

– mire használják!

b) Válasszatok a festmények közül egy nektek tetszőt! Mi a címe? Soroljátok fel a képen látható tárgyak, dolgok nevét! Van-e személy a képen? Mit csinál? Milyen színeket használt a festő? Melyik napszakot, évszakot festette le?

Megjegyzés: A feladat kis csoportban végeztethető.

1870

...

...

...

...

...

...

...

Írás, helyesírás, anyanyelvismeret

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Az írás és a helyesírás együttes gyakoroltatása

Az írott kisbetűk alakításának és kapcsolásának gyakoroltatása szavak másoltatásával, diktálásával (I.1)

1. Másoljátok le a fóliára írt írott betűs szavakat!
 - a) itt, tű, út, üt, csitt, alatt, mögött, mellett, előtt, vittem
 - b) ne, int, kinn, inni, pipa, papa, huppan, roppan
 - c) enni, semmi, szappan, ünnep, tipp, topog, púp
 - d) onnan, ad, között, adó, nő, dob, miatt, dönt, ősz
 - e) forró, villa, váll, var, varr, forrás, év, övvel, ősszel
 - f) add, olló, orr, villog, toll, dobbal, dobol, áll
 - g) makk, akkor, ifjú, pufog, húz, hahó, puffan, pukkan
 - h) fúj, új, ujj, jó, hajó, éjjel, agancs, reggel, ággal
 - i) gyűr, így, ágyú, dinnye, ennyi, gally, helyes, batyu
 - j) sűrű, sír, sós, csikos, öccse, csattan, lassan, csúcs
 - k) zászló, azzal, szorít, zsír, szőlő, szúnyog, asszony, vessző
 - l) xilofon, wolfram, watt

2. Másoljátok le a fóliára írt nyomtatott betűs szavakat (szószerkezeteket)!
 - a) út, úttörő, itten, mutató, suttog, után, kettő, otthon, főz, mokus, óra, ősz, őz, előtt, vatta
 - b) szappan, nappal, semmi, szalonna, uzsonna, ünnep, róka, rózsa, csókol, evőeszköz
 - c) ünnepély, cseppen, szappan, otthon, suttog, nappal, mellett, vannak
 - d) koppan, alatt, ketten, add, mögötte, kedd, cseppen, fiók, főkötő, gőzöl, hónap
 - e) ott; szalonna, zümmög, attól, enne, kedden, ünnepély, hóvirág, jövőre, mosópor, október
 - f) forr, orr, varr, var, evő, forrás, evett, övvel, arra, vér, vív, forró, fölött, erdő

- g) állat, fillér, hallás, kettő, mellény, tollas, villany, rendőr, szőlő, sürgős, ifjú
- h) csillag, holló, gallér, istálló, olló, villamos, forró, evett, elem, fűrész, gyík, húsz, szív
- i) istálló, csillogó, befőtt, abban, jobb, szebb, add, adó, sír, tűz, utas, vizes
- j) tollal, lábbal, roller, nulla, vatta, babbal, durran, zümmög, hűt, nyúl, hűvös, tüzes, kertje, botja, elunja
- k) nulla, durran, mellé, lábbal, ellenség, vívott, mellette, ettől, szelídség, válogatja, elunja
- l) holló, istálló, ekkor, ketten, kedden, fedő, fűtő, hétfő, segítség, hajítson, botjuk
- m) felleg, villany, venni, jöttek, akkora, ehhez, puffan, jött, 1980. szeptember 1., 1980. máj. 1-én
- n) bottal, hallottam, hull, hall, hal, mellette, puff, ahhoz, mondja, látják, szabadság, igazság
- o) tej, ajtó, fúj, majom, jön, ujj, új, újság, látjuk, kádja, válogatja, kertje, botja, 1980. jan. 12-én
- ö) jég, héj, hajó, juh, javít, fáj, búsuljon, tudják, tej, haj
- p) ujj, majom, ajtó, tejszín, tojás, jön, újság, pajtás, kádjuk, szidjátok, látjuk
- q) pólya, lyukasztó, folyó, golyó, kályha, olyan, mosolyog
- r) ülőhely, gólya, ilyen, hülye, királyfi, osztály, melyik, ibolya, lyuk
- s) dinnye, annyi, fonnyad, könnyű, süllyed, ennyivel, gyűrött, segítség, hajlítson, botjával, kertjükben
- sz) eggyel, négyel, osztály, melyik, egyes, hellyel, fonnyad, könny
- t) pötty, hattyú, batyu, éljetek, búsuljon, meggy, gally, kertjében, válogatják, adjátok
- ty) lassú, tollas, loccsan, mossa, kalapáccsal, öccse, füttyent, petytyes, süllyed, hellyel
- u) focimeccs, füttyent, gally, annyi, négyel, pottyan, dinnye, recs-csen, loccsan, igazság, bátyja, merészség, hagyjátok
- ü) csikó, öccse, lassú, erő, kazal, loccsan, hattyú, dinnye, 1986. február 18.
- v) mossa, hozza, húzza, asszony, hosszú, messze, összeg, vessző

- w) rossz, ősszel, zizzen, hozza, asszony, összeg, hattyú, öccse, jég-
gel, asszonnyal
- x) érett dinnye, könnyes szemű, reccsenő ág, forró víz, hulló pihe,
asztalsarok, kézfej, a hajó kormányja
- y) zsebongó osztály, lassú hajó, erős királyfi, éjjeli bagoly, a királyfi
kardja, a könyv címe
- z) zümmögő méhecske, úszó hattyú, süllyedő hajó, ilyen istálló
- zs) zsiros szalonna, reccsenő gally, fényes királyfi, ajtó mögötti
seprű, fecskefészek, kígyóbőr, a papa kertje
- A) őszi reggel, ajtókilincs, virágváza, robogó autó, zsebkendő, pi-
ros kendő, aranygyűrű, ceruzahegy, asztallap
- B) fát vág, babot ültet, bottal jár, a folyó partja, kenyeret szel, tollal
ír, kötött pulóver
3. Írjátok le diktálás után a következő szavakat (szószerkezeteket)!
- a) tút, előtt, főz, óra, mókus
- b) kettő, mögött, ősz, ősszel
- c) szappan, uzsonna, ünnepély, rózsza, evőeszköz, csókol
- d) vittem, cseppen, suttog, mellett, mókus, úttörő, roppan
- e) suttog, nappal, mellett, koppan, ketten, fiók, hónap
- f) add, kedd, cseppen, gőzöl, ott, hónap, szalonna, zümmög
- g) ünnepély, hóvirág, október, forró, mosópor, forrás, koppan
- h) vív, erő, rendőr, varr, var, állat, fillér, hallás, kettő
- i) csillag, mellény, csillogó, szőlő, előtt, fölött, villany, sürgős
- j) holló, gallér, elem, roller, villamos, istálló, villany
- k) vatta, babbal, durran, elem, erő, otthon, csillag, szelidség, sza-
badság, mondjad
- l) ellenség, ettől, vívott, holló, fűtő, fedő, ketten, babbal
- m) lábbal, jön, jöttek, istálló, hétfő, erdő, akkor, igazság, segítség
- n) villany, puffan, felleg, holló, ifjú, hall, rózsza, szegfű, óra
- o) tej, újság, gólya, ibolya, lyuk, haj, osztály, hajó, kertjükben
- ö) pajtás, fáj, kályha, folyó, ilyen, majom, királyfi
- p) ujj, tejszín, újság, tojás, javít, fúj, jön, hajó
- q) mosolyog, ülőhely, osztály, lyukasztó, golyó, látjuk, szidjátok,
kádja

- r) gyűrött, dinnye, fonnyad, könnyű, szabadság, adjátok, látja, annyi, négyel
- s) süllyed, hajó, gally, helyel, batyu, hattyú, meggy, golyó, éjletek, búsuljon
- sz) lassú, tollas, eső, esernyő, folyosó, gólya, majom, lyuk
- t) kalapáccsal, füttyent, pettyes, hattyú, öccse, loccsan
- ty) négyel, focimeccs, reccsen, lassú, dinnye, gally
- u) mossa, hattyú, messze, húzza, rázza, vész, szél
- ü) ősszel, ősztől, erdőből, asszony, rossz, vesszőből, szelidség, igazság
- v) kedden, háztól, kéményről, gyűrűvel, hűvös, fűtő
- w) szerelő, szülő, gözzel, zümmög, rizzsel, zizzen
- x) érett szőlő, robogó vonat, erdő mellett, úszó hattyú
- y) robogó villamos, zúgó folyó, forró tea, csillogó víztükrök
- z) keddi előadás, vesszőt hajlít, a király lova, a dinnye magja
- zs) a tó széle, erdei ösvény, száguldó autó, a királyfi kardja
- A) dinnyét árul, szőlő érik, asszonyok énekelnek, bőgő kisfiú
- B) károgo varjú, ravasz róka, zúgó szél, segítségért kiált
- C) hangosan szól, sebesen közlekedik, veri az eső, hullámzó folyó

Az írott nagybetűk alakításának és kapcsolódásának betűcsoportonkénti gyakoroltatása tulajdonnevek, mondatok, szövegek másoltatásával, diktálásával (I. 2)

1. Másoljátok le a fóliáról a tulajdonneveket!

Megjegyzés: A felsorolt tulajdonnevek kiegészíthetők vagy helyettesíthetők a helyi sajátosságú földrajzi és intézménynevekkel.

- a) Nándor, Norbert, Noémi, Nóra, Marcell, Márton, Mátyás
- b) Mihály, Melinda, Mária, Marianna, Miklós, Margit
- c) Miskolc, Mosonmagyaróvár, Nagykanizsa, Nagyatád, Mágocs
- d) Mecsek, Nagyalföld, Mátra, Magyarország
- e) Magyar Tudományos Akadémia, Nemzeti Színház, Micimackó, Nagy a világ, Négyen a vadonban, Magyar értelmező kéziszótár
- f) Ottó, Gergely, Győző, Csilla, Olivér, Ödön, Orbán, Orsolya

- g) Orosháza, Ózd, Oroszlány, Országos Takarékpénztár, Ország-
ház
- h) Gábor, Gedeon, Gizella, Gabriella, Gyula, Gyöngyi, Gárdonyi
Géza
- i) Gellérthegy, Gödöllő, Gárdonyi, Győr, Galyatető, Gyöngyös
- j) Csilla, Csaba, Cecília, Csongor, Csanádi Imre, Csoóri Sándor
- k) Csepak, Csorna, Celldömölk, Cegléd, Csongrád megye, Csutak
és a szürke ló
- l) Attila, Aladár, Ádám, Anikó, Anna, Andrea, Angéla, Árpád
- m) Ajka, Aggtelek, Abaliget, Almásfüzitő, Adony
- n) Magyar Állami Operaház, Állami Biztosító, A hétfejű tündér,
Aranykulcsoska
- o) Dóra, Dorottya, Lilla, László, Levente, Dénes, Dezső
- ö) Dunaújváros, Dunaföldvár, Decs, Lillafüred, Lovászi
- p) László, Lajos, Lilla, Levente, Dóra
- q) Lánchíd, Dunántúl, Duna, Dráva, Lepsény, Lillafüred
- r) Dózsa Termelőszövetkezet, Dörmögő Dömötör, Doktor Bubó,
Dózsa György út
- s) Helga, Hajnal, Hilda, Henrik, Henrietta, Hedvig
- sz) Harkány, Hajdúszoboszló, Hollókő, Hatvan, Hévíz, Herend
- t) Hortobágy, Heves megye, Hévíz, Hódmezővásárhely
- ty) Hunyadi János Általános Iskola, Harmadik meséskönyvem,
Hú, Hófehérke és a hét törpe
- u) Vera, Valéria, Viktor, Viola, Vác, Veszprém, Villány, Visegrád
- ü) Weöres Sándor, Vas megye, Veszprém megye
- v) Zoltán, Zita, Zsuzsa, Zsolt, Zsófia, Zsigmond
- w) Zirc, Zalaegerszeg, Zala (folyó), Zebegény, Zala megye
- x) Zsófi, Zsigmond, Zsolt, Zsuzsanna, Zsóka
- y) Sándor, Sarolta, Szilvia, Szabolcs, Siófok, Solt, Sellye, Sopron,
Szentlőrinc
- z) Szombathely, Szolnok, Szigetvár, Szekszárd, Szentendre
- zs) Sió, Séd, Somogy megye, Szabolcs-Szatmár megye, Szépművé-
szeti Múzeum
- A) Tímea, Tivadar, Tihamér, Tibor, Tamás, Tünde, Teréz, Tekla
- B) Tihany, Tokaj, Tatabánya, Fonyód, Füzesabony, Tolna megye
- C) Ferenc, Fruzsina, Flóra, Flórián, Frigyes, Fülöp

- D) Tokaj, Tisza, Tiszántúl, Fecskeköszöntő, Tengerecki hazaszáll
- E) Péter, Paula, Béla, Balázs, Rita, Renáta, Rudolf
- F) Pápa, Pécs, Paks, Budapest, Baja, Rudabánya, Ráckeve
- G) Baranya megye, Badacsony, Bakony, Bács-Kiskun megye, Rába, Balaton, Ravasz Péter
- H) Emma, Elemér, Éva, Erzsébet, Enying, Eger, Ercsi, Érd
- I) Ilona, Ibolya, Imre, Ildikó, István
- J) Irén, Iván, Inota, Isaszeg, Ipoly (folyó)
- K) József, Jolán, Judit, Julianna, Jászberény, Jánosháza, Jákó
- L) Klára, Kató, Károly, Kristóf, Kőszeg, Kiskőrös, Keszthely

2. Írjátok le diktálás után a szavakat!

- a) Mihály, mellett, Nándor, nulla, merit, Miskolc
- b) Magyarország, onnan, mossa, menni, Mátra (hegy), nappal, mókus
- c) Ottó, olló, Győr, Csilla, csikó, Csillag (ló neve), óra, gyűrű
- d) makk, nappal, mézzel, cseppen, multság, Nemzeti Színház, ünnepély, Nóra, Mecsek
- e) Ádám, adjátok, puffan, Aranykulcsocska (könyvcím), Ajka, Magyar Állami Operaház, Anna, ággal
- f) Lilla, lila, hajlít, szabadság, Dezső, Deres (ló neve), forrás, vállalja
- g) Decs, villamos, Dunaújváros, szőlő, búsuljon, Lillafüred, Dorotya
- h) Duna, Dörmögő Dömötör, zümmög, lyukasztó, Lánchíd, locsan, Lilla, Dráva, lassú
- i) Hilda, Henrik, holló, Hollókő, húsz, Heves megye, hajlít, hűvös
- j) Veszprém, válogatja, vittem, vatta, Viola, villamos, Valéria, Viktor
- k) zizzen, Zsófia, Zirc, zümmög, Zalaegerszeg, Zsolt, Zala megye, zibongó
- l) Sándor, Sarolta, szebb, segítség, sírdogál, Sió, siettem, Szépművészeti Múzeum
- m) tottyan, Tamás, Flóra, füttyent, forduljatok, Fonyód, Tolna megye, tudjuk, Tisza

- n) Tokaj, Tatabánya, fecske (madár), Fecske (ló neve), tudtam, takarít, kifogta
- o) Péter, puffan, Béla, Baja, Badacsony, felébredt, bejött, Bimbó (tehén neve), Bodri (kutya neve)
- ö) Bakony, bottal, pötty, Paks, Balaton, Rudolf, pottyán, Riska (tehén neve)
- p) Emma, Érd, ettől, Éva, merészség, Eger, kertjében, ennyivel
- q) igazság, Ilona, istálló, Ildikó, ilyen, Isaszeg, ivott
- r) János, Jászberény, Júlia, január, június, július, melyik, király, kezdje
- s) Kőszeg, mossa, Károly, Kiskőrös, Klára, Kisalföld, Kormos (kutya neve), Kántor (kutya neve)

3. Másoljátok le a mondatokat (szövegeket)!

- a) Az országúton eltalált a gömböc egy regement katonát.
- b) Mihók elment az Ilókéék házához, és ott egy tűt kapott ajándékba.
- c) Egyszer elmegy az öreg halász a tengerre halászni.
- d) A legkisebbik királylányból kinn az erdőn jávorfácska nőtt.
- e) A gazdag ember kifizette a szegény embert.
- f) Árgyilus királyfi feleségül vette Tündér Ilonát.
- g) Az ablakból ragyogó világosság és sült liba pompás szaga áradt ki az utcára.
- h) Két zenész lakott a szomszédomban. Jobbról Rácegresi, balról Pácegresi.
- i) Palkónak volt egy szamara. Egyszer egy rengeteg erdőben mendegéltek, s összetalálkoztak egy törpével.
- j) A gém ott élt egy tó mellett. Megöregedett, nem volt már ereje halat fogni.
- k) A hangya lement a patakhoz, hogy szomjúságát csillapítsa.
- l) A király talált egy forrást. Megmerítette benne a poharát, de a víz zavaros volt.
- m) Az istállóban nyeríteni kezdett a Villám. Megérezte, hogy közeledik a királyfi.
- n) A hattyúk lassan úsztak a tóban. Fejüket kissé magasra emelték, figyelték a parton álló embereket.

- o) Az erdei tisztáson egy nyúl, egy róka és egy farkas beszélgetett.
- ö) Pénteken, szombaton és vasárnap ne gyertek iskolába!
- p) Marci nem szeretett se írni, se olvasni, se számolni.
- q) Tudsz Csoóri Sándortól vagy Zelk Zoltántól verset mondani?
- r) Az őseember bottal, husánggal, kődarabokkal védekezett a vad-állatok támadásai ellen.
- s) A rántottát tojásból, zsírból és sóból készítik.
- sz) Autóbusszal, villamossal és kerékpárral érkeztek az úttörők a hajóállomásra.
- t) Pórusz járt a farkas, a medve és a róka is.
- ty) Nemsokára a fiú egy malomba ért, s szállást kért.
- u) Öregapó, öreganyó, a kisfiú, a kislány, a kutya és a cica együtt húzták ki a répát.

4. Írjátok le a mondatokat diktálás után!

Megjegyzés: A mondatok ugyanazok, mint a 3. feladatban.

Helyesírási hibák javításának tanítása (I. 4)

1. Másoljátok le a következő szavakat úgy, hogy minden szót hibátlanul írjatok le!
 - a) üt, itt, tü, üti, ti
 - b) út, tüt, üti, it, ti
 - c) mi, ini, nini, int, pipi, üt, pup, tü, itt, ut
 - d) ut, tü, int, it, tipp, tüt, púp, ini, üt
 - e) itt, cim, tü, inni, ut, nő, tő, cipő, toto, tü, ini, mi
 - f) cipo, tüt, cim, to, ütő, öt, cumi, it, ott, töm, pup, im
 - g) idő, ad, nád, inna, cipő, papa, döl, dio
 - h) tip, cumi, ado, dönt, toto, tüdő, cim, nád
 - i) únni, cipo, pup, tipp, ón, dől, idő, pipa, dio, döl
 - j) iro, ora, varr, vonat, viv, ur, tur, órra, tür, ütött
 - k) darú, durr, rádió, diotörő, papir, dárda, vit, varr
 - l) öt, tüm, ivot, ír, turó, óra, torta, divat, ivott
 - m) papir, viv, púp, itt, rud, durr, rádió, ara, törő
 - n) ollo, lö, lép, ül, tol, elem, melé, álit
 - o) ilat, repül, nulla, tolal, vivott, tanul, mellet, ettől

- ö) ol, abba, borit, borju, bot, dörren, mellé, cim, othon
 p) turo, vivot, papir, illat, napal, borit, enni, bör
 q) fiu, fü, futó, füt, ho, hal, hálló, hivott, hül
 r) haho, hall, hát, füttő, fedő, finom, hiv, viv
 s) kendő, kanna, küllő, kut, oktober, ked, kukorica
 sz) futó, fuval, futot, pup, durran, tőrő, tórta, vonat
 t) uj, juh, jajj, jég, látja, fuj, jo, jut, vajj, tudja
 ty) gomba, füge, gurit, mondja, máj, dugo, futo, javit
 u) pup, gurit, védjük, babal, butor, daru, kenjük
 ü) foka, küllő, lotto, pilla, terittő, hétfő, repül
 v) egy, igy, ugy, megy, meggy, gyalú, kagylo, gyufa
 w) gyik, igy, egy, gyalul, gyürött, gyertya, tyuk, nyir
 x) nyul, ennyi, dinnye, gyalul, batyú, pötty, golyo, új
 y) király, nyillik, javit, kagylo, gyujt, nyir, nyul, gólya
 z) cipo, tüt, cim, to, ütő, öt, cumi, it, ott, töm, pup, im
 zs) idő, ad, nád, inna, on, cipő, papa, döl, dio
 A) tip, cumi, ado, dönt, toto, tüdő, cim, nád
 B) únni, cipo, pup, tipp, ón, dól, idő, pipa, dio, döl
 C) iro, ora, varr, vonat, viv, ur, tur, órra, tür, ütött
 D) darú, durr, rádió, diotörő, papir, dárda, vit, varr
 E) öt, tüm, ivot, ir, turó, óra, tórta, divat, ivott
 F) papir, viv, púp, itt, rud, durr, rádió, ara, törő
 G) ollo, lö, el, lép, ül, tol, elem, melé, állit
 H) ilat, repül, nulla, tolal, vivott, tanul, mellet, eltol
 I) ol, abba, borit, borju, bot, dörren, bele, mellé, cim
 J) turo, vivot, papir, illat, napal, borit, enni, bör
 K) sós, sin, sül, üss, áso, esső, sün, seprü, sürü
 L) sullyos, sikos, sülyed, sima, erös, sajt, sakk, sajto
 M) locsog, tacsko, csáko, csepp, locsan, csilag, csikos, csip
 N) dinye, cső, csapp, csúcs, erössen, savanyu, segittő
 O) öz, zuz, zizég, buza, rozs, gőz, üz, zörgő, zörög, iz
 Ö) zörren, ezel, rozs, rözse, zseb, rozsa, zsemle, rizzsel
 P) szálló, szell, sziv, szür, kesztyü, szöke, szalad, szálló, szur
 Q) asszony, zsirral, szapan, szűrő, szegfü, számit, zsinór, szaloda

2. Másoljátok le a következő szavakat úgy, hogy minden szót hibátlanul írjatok le! Vannak köztük tulajdonnevek is. Vigyázzatok a kezdőbetűkre!

- a) ajtó, attila, anna, Anikó, abaliget
- b) olló, ott, ottó, ödön, győr, ózd
- c) csilla, Csongor, cica, csurgó, cseppen
- d) zajos, Zoltán, zita, zsófia, zirc, Zolt
- e) sajt, sándor, sellye, Szentlőrinc, siófok
- f) tűz, tiber, Tamás, tokaj, Tihany
- g) ferenc, Flóra, fonyód, futó, füllent
- h) pajtás, pápa, Paks, parád, petra
- i) bútor, baj, baja, béla, Beáta
- j) rita, róbert, roller, recsk, radir
- k) mihály, nóra, Nelli, melyik, máj
- l) erről, emma, Éva, eger, ezer, érd
- m) hajas, hajnalka, Hilda, héviz, harkány
- n) József, judit, jajgat, jósvafő, julianna
- o) Ilona, Inota, isaszeg, imre, ilyen, igy
- ö) kútja, klári, kató, károly, kőszeg, kendő
- p) lajos, lőrinc, lillafüred, látja, lyukas
- q) duzzog, dóra, Dezső, dunaföldvár, daru, duda

Anyanyelvi ismeretek tanítása a helyesírás tanulásához és gyakorlásához

Mondattani ismeretek nyújtása a helyesejtés és a helyesírás tanulásához (II. 2)

1. Olvassátok el a táblára írt párbeszédet! A mondatok végére tegyétek ki a megfelelő írásjeleket! Ha végeztetek, eljátsszuk a jelenetet.

- a) Barátok beszélgetnek.
 - Pisti, hová mész
 - Elküldött anyukám kenyeret venni
 - És te Csak csavarogsz

– Á, nem Nekem festéket kell vennem, mert elfogyott Tudod, mit Gyere velem festéket venni Azután én is elkísérek

b) Apa és a fia beszélget.

– Gyere le arról a fáról

– Miért.

– Mert leesel, és valami bajod lesz

– Ne félj, vigyázok Azt a két almát még leszedem

– Vigyááázz

– A lábam

– Mutasd csak Na ne sírj már

Nem törött el

c) Egy kisfiú és egy eladó beszélget.

– Mit csinálsz te ott

– Krémtúrót keresek Tudom, hogy itt szokott lenni

– S a tejet máskor is össze szoktad turkálni

– Nem Elnézést kérek, de azt hittem, hogy itt találok krémtúrót

– Segítek megkeresni

– Nem fogyott még el Tessék szíves lenni segíteni

2. Alakítsátok át a következő kijelentő mondatokat felszólító mondatokká!

Megjegyzés: A 2. feladat utasítása után a 3. feladatban felsorolt mondatokat kell felhasználni.

3. Alakítsátok át a mondatokat kérdő mondatokká úgy, hogy bővítsétek a mondatokat a következő kérdőszavak valamelyikével:
hol, mikor? mivel? milyen? kinek? melyik? miért? hogyan?

a) Az egérke cincog.

Egy kislány zongorázik.

Az emberek építkeznek.

b) A másodikos gyerekek verseket mondanak.

Géza mesét olvas.

Emma elmegy délután a könyvtárba.

- c) Imre lerajzolja a házukkal szemben levő épületet.
Miska megtanult úszni.
Krisztina holnap nem jön iskolába.
- d) Az udvaron tartják a testnevelést.
Bea a lassan olvasó testvérének segít olvasni.
Zoli egy verset mond.

4. A mondatokból hiányzik egy-egy szó szerkezet. Egészítsétek ki a mondatokat! Az elsőt én egészítem ki.

- a) Ki? Mit csinál?

Zsiga kergetőzik az udvaron.

Ki? Mit csinál?

_____ a törpéknek az ebédet.

Ki? Mit csinál?

_____ a cipőjét a bálban.

Ki? Mit csinál?

_____ a farkast.

Ki?

_____ a sárkány udvarából _____

Mit csinál?

_____ a királylányt.

5. A szó szerkezet első tagját mondom. Ti találjátok ki az egész szó szerkezetet!

Tehát: én mondom: Misi,

ti mondjátok: Misi énekel.

- a) egy kisfiú ...

Éva ...

a mókusok ...

Micimackó ...

- b) az iskola ...

az erdő ...

a táltos ...

a sárkány ...

- c) Budapest ...

egy varázsló ...
a Tisza ...
a Duna ...

6. A szószerkezet második tagját mondom.

Ti találjátok ki az egész szószerkezetet!

- a) énekel
tanultak
vadászott
beszélgetnek
menekül
- b) rajzol
ugrálnak
széles
gyors
fényes
- c) hatalmas
zuhog
szállingózik
nyílik
zöldell

7. Keressetek a mondatokban olyan szószerkezeteket, amelyet az első mondatban aláhúztam!

Ödön megette a túrógombócot.

- a) Gerzson felmászott a gesztenyefára.
Mímicackó a fára menekült a farkasok elől.
A szarvasok menekülnek a vadász elől.
- b) A vaddisznó agyara félelmetes.
Zoli apukája erdész.
- c) A vadász kutyája gyors.
A barátom testvérenek a szeme kék.

8. Olvassátok el a táblára írt szószerkezeteket!

Hófehérke főz
Hamupipőke elhagyta

a vadász meglőtte
a királyfi elszöktette
Gerzson felmászott
Micimackó beszorult
a kutyája gyors
a szeme kék
Malacka menekült
a lány sportoló
az agyara félelmetes
apukája erdész

Ezeket a szószerkezeteket *predikatív szószerkezeteknek* nevezzük.

9. Gyűjts predikatív szószerkezeteket a képről!

Megjegyzés: A Mondatok a beszédben című diasorozat egyik képét lehet felhasználni.

10. Predikatív szószerkezeteket mondunk a tábla bal oldaláról. Helyettesítsétek ezeket a tábla jobb oldalára írt predikatív szószerkezetek valamelyikével!

Valaki cselekszik

Valami cselekszik

Valakik cselekednek

Valami valamilyen

Valaki valamilyen

Valakik valamilyenek

Valaki valami

Valami valami

- a) a mókus ugrál
az egér cincog
a nyuszi gyáva
Zoli alacsony
- b) Gergely ír
Éva fest
Misi igazságos
az emberek építkeznek
- c) a tigris bömböl
az iskola emeletes
Éváék kergetőznek
a kisbabák sírósak
- d) Zoli tanuló
édesapám vadász
a testvére katona
- e) a feladat nehéz
a tenger haragos
a macskagyökér növény

11. Keressétek meg a mondatokban a predikatív szószerkezeteket! Állapítsátok meg: melyek az egyszerű és melyek az összetett mondatok!

- a) Endre meglátogatta a barátját.
Egy hajó valahol elsüllyedt.
A vonat zakatolva robog a síneken.
- b) A kovács tüzzel felmelegíti a vasat.
Gergely a szobában ír, Emma addig az udvaron játszik.
A kirándulók felkapaszkodtak a hegy csúcsára.
- c) Az erdei tisztáson az állatok tanácskoznak, mivel ők rendezik meg az erdei úszóversenyt.
A nyuszika megtámadta a rókát, de a róka legyőzte a nyuszt.
- d) Amikor az egérke hazafelé ballagott, meghallotta a farkas üvöltését.
A királylány meghallotta a sárkány lovának dobogását, ezért elrejtette a királyfit.
- e) Budapesten villamos, trolibusz, autóbusz és metró szállítja az utasokat.
A metró a föld alatt közlekedik, és csak néha jön a felszínre.
- f) A postás az újságot, a levelet, a táviratot, a pénzküldeményt és a csomagot házhoz szállítja.
Nem tudom, hogy mit csináljak. Ugyanis a televízióban a *Del-tácska* látható, a rádió viszont egy mesejátékot sugároz.
- g) Viktor bevásárolt. Vett kenyeret, tejet, kakaót és kiflit. A pénztárnál fizetett, majd sietett haza.

Megjegyzés: A fenti feladatok még kiegészíthetők a következőkkel:

- Másoljátok le az egyszerű mondatokat!
- Másoljátok le az egyszerű mondatok predikatív szerkezeteit!
- Másoljátok le az összetett mondatok predikatív szerkezeteit!
- Másoljátok le a halmozott mondatrészeket!

12. Alkossatok összetett mondatokat a táblára írt egyszerű mondatokból!

Az összetett mondatokban keressétek meg a predikatív szó szerkezeteket!

a) Elemér zongorázik.

A barátja figyelmesen hallgatja.

Jancsi pecázni indult.

Az apukája nem engedte el.

b) Ödönék fürödnének.

A Balaton nagyon hideg.

A gyerekek jelentkeztek az úszóversenyre.

A gyerekek nem tudtak úszni.

c) Az iskola udvarán áll egy fa.

A gyerekek a fa alatt szoktak sorakozni.

Matyi sok mesét olvasott már.

Matyi *A Hétfejű Tündért* még nem olvasta.

d) Micimackó kedveli a mézet.

Micimackó elvette a mézet a méhektől.

A gyerekek a nyáron nagyon leburnultak.

A gyerekek a nyáron sokat napoztak.

e) Az elsőben sokat gyakoroltuk az olvasást.

Most mindannyian tudtok olvasni.

A vaddisznó elmenekült a vadász elől.

A vadász eltalálta a vaddisznót.

Szó szerkezetani ismeretek megtanítása a ráismerés és a megnevezés szintjén (II. 3)

1. A tárgyas szerkezet (II. 3.2)

a) Olvassátok el a táblára írt szöveget! Milyen hibát vesztek észre? Egészítsétek ki az első és az utolsó mondatot egy-egy szó szerkezettel úgy, hogy értelmes legyen a szöveg!

A mókus. Jelenleg egy sincs az éléskamrájában. Most aztán kénytelen kereső útra indulni. Az egyik diófa alatt egyszer csak négy szem.

b) A szó szerkezetek második tagját mondom. Ti találjátok ki az egész szó szerkezetet!

Így: én mondom: vezeti,

ti mondhatjátok: a kisbabát vezeti

- | | | |
|-----------|--------------------|-----------|
| ba) farag | bb) felporszívózza | bc) vezet |
| néz | olvasott | tanulja |
| vett | megérti | keres |
| megetette | segít | mos |

c) A szó szerkezetek első tagját mondom. Ti találjátok ki az egész szó szerkezetet!

- | | | |
|---------------|----------------|------------------|
| ca) egy autót | cb) a barátját | cc) a televíziót |
| verset | az állatkertet | a barátját |
| egy könyvet | énekelni | fűzetet |
| virágokat | focizni | ceruzát |
| a lakást | sétálni | krokodilokat |

d) Bővítsétek a táblára írt predikatív szó szerkezeteket az első min-tájára!

da) az egér rágcsál → Az egér falat rágcsál.

a cica kergeti
az emberek leszedték
a vadász eltalálta

db) a mókus megette
Jancsi kapott
a Nap felmelegítette

dc) Béla épít
Géza megtanulta
a gyerekek rágják
a méhek összeszedték

e) Olvassátok el a táblára írt szó szerkezeteket!

a diót szereti	az egeret kergeti
diót pillant meg	az almát leszedték
a nyelet fogja	a rókát eltalálta
a falat rágcsálja	

Ezeket a szó szerkezeteket *tárgyas szó szerkezeteknek* nevezzük.

- f) Találjatok ki minél több mondatot erre a mintára!
Keressétek meg a mondatokban a tárgyas szerkezeteket!
Valaki *valamit cselekszik*.
(Pl.: Jancsi egy kerékpárt hajt.
Misi egy kutyát sétáltat.)
- g) Keressetek a táblára (fóliára) írt mondatokban tárgyas szerkezeteket!
- ga) Géza szereti a verseket.
A nagymama ebédet főz.
Misi a szobában egy könyvet olvas.
A gyerekek megitták a kakaót.
A királyfi nehéz harc után legyőzte az óriást.
- gb) Géza meghívta a barátját egy fagyira.
A víziló belekergette csemetéjét a vízbe.
A gyerekek megnézték a *Cimborákat*.
A vizet leengedték a medencéből.
Tegnap megvettem a bérletemet.
- h) Bővítsétek a mondatokat úgy, hogy legyen bennük tárgyas szerkezet!
- ha) A bíró irányít.
A kislány mondja.
A gyerekek magnóra olvassák.
- hb) A szerelő a műhelyben megjavította.
A magyar úrhajós is látta.
Az erdész mindennap ellenőrzi.
- hc) Egy kislány hallgat.
A kormányos vezet.
A kapus véd.
Misi néz.
- i) Szűkítsétek a mondatokat! Ne legyen bennük tárgyas szerkezet!
- ia) Az egyik őzike csapdákat farag.
A bagoly rádiót hallgat.
A vaddisznó virágot gyűjt.
- ib) A róka a tisztáson egy népdalt énekelt.
A varjú károga evett egy sajtadarabot.
A farkas a nyulaknak oktatta a cselgáncsozást.

- ic) A vízilovak meséket olvastak fel egymásnak.
A párducok sétálás közben történeteket meséltek az őzeknek.
A pontyok gyorsúszást tanítottak a csukáknak.

2. A határozós szerkezet (II. 3.3)

- a) Olvassátok el a táblára írt szöveget!
Egészítsétek ki az első mondatot egy szó szerkezettel úgy, hogy értelmes legyen a szöveg! Segítenek a kérdések!
Zoli a _____ hol? _____ mit csinál?
Nézi a _____
vizet. Nagy kedve van hozzá, hogy megmártózzon benne.
- b) Gyűjtsetek ilyen típusú szó szerkezeteket a kivetített képről: *az udvaron ácsorog!*
Megjegyzés: Felhasználható a Diasorozat a szóbeli szövegalkotás-hoz egyik képkockája.
- c) Alkossunk közösen szó szerkezeteket! Én mondom a szó szerkezet első tagját. Ti találjátok ki az egész szó szerkezetet!
Így: én azt mondom: az utcán,
ti mondjátok: az utcán sétál.
- | | |
|----------------|-------------------|
| ca) az udvaron | cb) az óvodából |
| az erdőben | a könyvtárból |
| a konyhában | valahol |
| a hegyekbe | valahonnan |
| az iskolába | a kéményre |
| cc) a Holdra | cd) az asztal alá |
| az úrhajótól | oda |
| a Földről | ide |
| az erdőszélen | ott |
| egy fa mellett | itt |
- d) A szó szerkezet második tagját mondom. Ti találjátok ki az egész szó szerkezetet!
Tehát: én azt mondom: kergetőznek,
ti azt mondhatjátok: a játszótéren kergetőznek.

da) rajzolnak
segít
keres
vásárolt
ment
elröpült
felszállt

db) mosott
eldugta
megtalálta
hallgatózott
épít

e) Bővítsétek a táblára írt predikatív szószerkezeteket az első mintájára! Írjátok le a mondatokat!

ea) az egér rágcsál → Az egér a szobában rágcsál.

a gyerekek közlekednek
egy kisfiú sír

ab) az állatok menekülnek

a mókus ugrál
Géza ír

ec) az autó berreg

Jancsi vásárol
Misi gereblyél
az apuka olvas
nagyapapa szundít

f) Olvassátok el a táblára írt szószerkezeteket!

partján áll
az udvaron játszik
az erdőben sétál
a hegyekbe ment
az iskolában közlekednek
az óvodából eljött
(stb.)

Ezeket a szószerkezeteket *helyhatározós szószerkezeteknek* nevezzük.

g) Keressetek a táblára írt mondatokban helyhatározós szerkezeteket! Írjátok le a szószerkezeteket!

ga) Juliska az utcán biciklizik.
A nagymama a konyhában főz.
Endre megérkezett az iskolába.

- gb) A gyerekek az erdőbe kirándultak.
A királyfi az udvaron küzdött meg az óriással.
A kis víziló a vízben lubickol.
A focisták a pályán rúgják a labdát.
- gc) Az erdőből kitörtek a vaddisznók.
A rétről indultak el a gólyák.
Az iskola mellett egy óvoda épül.
A horgászok a híd alatt helyezkedtek el.
- h) A tábla mindkét felére helyhatározós szerkezeteket írtam. Helyettesítetek a jobb oldalon lévő szószerkezetek valamelyikével a bal oldalon lévő szószerkezeteket!
- | | |
|----------------------|-----------------------------|
| valahol cselekszik | ha) a pénztártól eltávozott |
| valahová cselekszik | a kórházból kijött |
| valamitől cselekszik | az udvaron játszik |
| valamiből cselekszik | az erdőbe indult |
| | a szobában porszívózik |
| | hb) pohárból iszik |
| | vízben lubickol |
| | a vízbe beleugrott |
| | az óvodába siet |
| | a könyvből megtudta |

Folytassátok a helyettesítést általatok kitalált helyhatározós szerkezetekkel!

- i) Bővítétek a táblára írt mondatokat úgy, hogy legyen bennük helyhatározós szerkezet! Írjátok le a bővített mondatokat!
- ia) Hangosan sír a kisbaba.
Gábor összeszedi a játékait.
A másodikosok elhozhatták a legkedvesebb könyveiket.
- ib) Az úrhajó leereszkedett.
A bálna szoptatja a csemetéjét.
Bambi elrejtőzött a vadászok elől.
- ic) Misi visszatette a könyvet.
Nem lehet kapni tejet.
A gólyák hosszú repülés után megérkeztek.
Zoli kiborította a málnát.

j) Szűkítsétek a táblára írt mondatokat! Ne legyen bennük helyhatározós szerkezet!

ja) A tisztáson felsorakoztak az állatok.

Ödön a fa alatt várta a barátját.

Az emberek az eresz alatt találtak menedéket.

A majom éppen az ágon ült.

A váróban türelmetlenkednek a betegek.

A gyerekek ott találkoztak.

jb) A felnőttek fürödhetnek itt.

A mókus ágról ágra ugrott.

Jancsi a tollát a füzetek között találta meg.

k) Olvassátok el a táblára írt szöveget!

Milyen hibát vesztek észre?

Egészítsétek ki az első mondatot egy szó szerkezettel úgy, hogy értelmes legyen a szöveg!

Vera az eperfa alatt. A barátai csak késő délután ébresztették fel.

Gyűjtsétek ilyen típusú szó szerkezeteket a kivetített képről!

Megjegyzés: A Diasorozat a szóbeli szövegalkotáshoz képei használhatók fel.

l) Alkossunk közösen szó szerkezeteket! Én mondom a szó szerkezet első tagját. Ti találjátok ki az egész szó szerkezetet!

Tehát: én mondom: reggel,

ti mondjátok: reggel felkelt.

la) este

lb) valamikor

délben

akkor

hétfőn

ekkor

szerdán

óra alatt

ősszel

a szünetben

nyáron

7 óra 10 perckor

nyolckor

kilenc után

vacsora előtt

ebéd után

m) Én mondom a szerkezet második tagját. Ti az egész szó szerkezettel válaszoljatok!

Én mondom: megfürdött,

ti mondjátok: a nyáron megfürdött.

ma) elolvasta	mb) megebédelt
felébredtette	beszélgettünk
szánkózott	táncolnak
felmászott	versenyeztünk
elaludt	hallgatott

n) Bővítsétek a táblára írt predikatív szószerkezeteket az első mintájára! Írjátok le a mondatokat!

az egér rágcsált → Az egér az éjszaka rágcsált.

na) a gyerekek beszélgetnek

Jancsi bevásárolt

nagypapa szundított

a Ferencváros győzött

nb) Misi szavalt

a könyvek megérkeztek

a Balaton hideg

a gólyák gubbasztanak

a búzatabla sárga

a Duna megáradt

c) Olvassátok el a táblára (fóliára) írt szószerkezeteket!

este megvacsoráztak

délben hazajött

hétfőn versenyzett

vacsora előtt rajzolt

kilenc után lefeküdt

vasárnap elolvasta

reggel felébredtette

(stb.)

Ezeket a szószerkezeteket *időhatározós szerkezeteknek* nevezzük.

ő) Keressetek időhatározós szószerkezetet a táblára írt mondatokban! Írjátok le őket!

őa) Piroska vasárnap meglátogatta a nagymamát.

Hamupipőke esténként bálba ment.

A törpék reggel elmentek dolgozni.

őb) Csipkerózsikát most ébresztette fel a királyfi.

A hollókirály éjszaka levetette hollóköntösét.

- öc) A szegénylegény délben ért a faluba.
Az aranyhajú királylány reggel indult el vándorútjára.
Ebéd után a királyfi felült a táltosa hátára.
Tündér Ilona éjfél után jelent meg Árgyélus előtt.
- p) Bővítsétek a mondatokat úgy, hogy legyen bennük időhatározós szerkezet! Írjátok le így a mondatokat!
- pa) Besötétedett.
A hegymászók felértek a csúcsra.
Megkezdődtek a bajnoki mérkőzések.
- pb) Az űrhajósok visszaértek a Földre.
A könyvtárban szünet van.
Indul a vonat Budapestre.
Befagyott a Balaton.
- pc) Misi szokott egyet szundítani.
A Gelka elkészült a porszívóval.
Emma kezét mosott.
- q) Szűkítsétek a táblára írt mondatokat! Ne legyen bennük időhatározós szerkezet!
- qa) Hétfőn locsolókocsival felloccolták az utcákat.
Ma fát vágni megyünk.
Vasárnap délelőtt megnéztem az *Óvodások filmműsorát*.
- qb) Micimackó a reggeli után felkereste a barátját.
Füles ma nagyon szomorú volt.
Marci reggel észrevette, hogy hiányoznak a szeplői.
Nagypapa napközben olyan, mint minden más öregember.
- qc) És ekkor bejött az ablakon a cserkesz.
Ekkor kiderült, hogy Micimackó nem is tud írni.
Volt réges-régen egy szegényember.
- r) Olvassátok el a táblára írt szöveget! Milyen hibát vesztek észre? Egészítsétek ki az első mondatot egy szó szerkezettel úgy, hogy értelmes legyen a szöveg!
- Piri. Zoli odament, és elvette tőle.
Ő akart vele játszani.
Gyűjtsétek ilyen típusú szó szerkezeteket a kivetített képről!
- Megjegyzés: A Diasorozat a szóbeli szövegalkotáshoz képei használható fel.*

s) Alkossunk közösen szó szerkezeteket! Én mondom a szó szerkezetek első tagját! Ti válaszoljatok az egész szó szerkezettel!

Így: én mondom: babával,

ti mondjátok: babával játszik.

bottal koronggal

labdával busszal

tollal karddal

ecsettel virággal

lámpával autóval

ollóval

sz) A szó szerkezetek második tagját mondom. Ti az egész szó szerkezettel válaszoljatok!

Így: én azt mondom: farag,

ti azt mondjátok: késsel farag.

ír fizet

pecázik eszik

közlekedik játszanak

utazik repül

vásárol terítenek

t) Bővítsétek a táblára írt predikatív szó szerkezeteket az első mintájára! Írjátok le a mondatot!

ta) a gyerekek közlekednek → A gyerekek kerékpárral közlekednek.

Béla fest

Csilla épít

Gábor világít

nagypapa olvas

az építőmunkások elköltöznek

tb) az autó működik

a karmester vezényel

Imre hegyez

a barátom megérkezett

a fecske táplálkozik

ty) Olvassátok el a táblára írt szó szerkezeteket!

labdával játszik

tollal ír

ecsettel fest
ekével szánt
lámpával világít
horoggal pecázik
autóval közlekedik
(stb.)

Ezeket a szószerkezeteket *eszközhatározós szószerkezeteknek* nevez-
zük.

- u) Keressetek a táblára írt mondatokban eszközhatározós szószerke-
zeteket!
- ua) A majom bottal szerzi meg a diót.
Őseink karddal harcoltak az ellenség ellen.
Barátomat könyvvel ajándékoztam meg.
A Balatont autóval kerültük meg.
Mariska néni énekekkel altatja unokáját.
- ub) Vasárnap kerékpárral mentünk kirándulni.
Az óvodások már tudnak késsel és villával enni.
Emma virággal lepte meg anyukáját.
Budapestről Londonba repülővel közlekednek az utasok.
Valamikor íjjal, nyíllal, dárdával vadásztak az emberek.
- ü) Bővítsétek a mondatokat úgy, hogy legyen bennük eszközhatározós
szerkezet!
- üa) A nagypapa kötözi a szőlőt.
A nagymama varrja az unokája nadrágját.
Péter papírból állatfigurákat vág ki.
- üb) Zoltán leverte az ablakból a pókhálókat.
A gyerekek dobálóznak az udvaron.
Henike rögzíti a kitergetett ruhákat.
- üc) Laci szereli az ajtózárat.
Vera elkerekezett a nagymamájához.
Betti gyúrhatóvá teszi a száraz homokot.
Jani díszíti a lakást.
- v) Szűkítsétek a táblára írt mondatokat! Ne legyen bennük eszközha-
tározós szerkezet!

öltözködik
ugrálnak
fütyürésztek
vigyorog

z) Bővítsétek a táblára (fóliára) írt predikatív szószerkezeteket az első mintájára! Írjátok le a mondatokat!

A kisegér rágcsál. → A kisegér hangosan rágcsál.

za) a mókus menekül
a gólya felröppen
Micimackó énekel
a gyerekek versenyeznek
Vera olvas

zb) Vili színez
a lányok kergetőznek
egy kislány sír
az őrs kirándult
az iskola elkészült

zs) Olvassátok el a táblára írt szószerkezeteket!

gyorsan vezet
figyelmesen közlekedik
óvatosan halad
hangosan beszél
halkan énekel
gyorsan szalad
lassan ír
(stb.)

Ezeket a szószerkezeteket *módhatározós szószerkezeteknek* nevezzük.

A) Keressetek módhatározós szószerkezeteket a mondatokban, és írjátok le azokat!

Aa) A repülőgép gyorsan közeledett.
A gyerekek dühösen vitatkoztak egymással.
A róka alattomosan figyelte a sajtot tartó hollót.

Ab) Figyelmesen hallgattuk a versmondót.

A megérett gyümölcsök kívánatosan kínálták magukat.
Az emberek harsogva mondták el egymásnak a véleményüket.

Ac) A tűz akadálytalanul terjedt át a másik házra.

A vaddisznók így törtek át az erdőn.

Az énekkar úgy adta elő a számot.

B) Bővítsétek a mondatokat úgy, hogy legyen bennük módhatározós szerkezet!

Ba) Megszólalt a csengő.

Egy kisgyerek zokogott az utcán.

A leopárd űzte a vadat.

Bb) A padlón heverték a másodikos könyvek.

Lezuhant az eltalált repülőgép.

Az új kisgyerek belépett az osztályba.

Bc) Péter nézte a tv új gyermekműsorát.

A szegénylegény nekivágott a hosszú útnak.

Csapkodott maga körül az egyik majom.

C) Alkossatok mondatokat a táblára írt szó szerkezetekkel!

(Egy mondatához nem kell felhasználni az összes szó szerkezetet.)

predikatív szó szerkezetek

Vera összerakta

Jancsi énekel

Zoli meséli

az autóbusz dübörög

a hajó megindult

Éva díszíti

a hegyek magasak

a gazella szoptatja

az oroszlán kergeti

a kovács megpatkolja

tárgyas szó szerkezetek

a történetet meséli

egy dalt énekel

a játékot összerakta

a lakást díszíti

a kicsinyét szoptatja

a vadat kergeti

a lovat megpatkolja

időhatározós szó szerkezetek

ebéd előtt megpatkolja

reggel szoptatja

hajnalban kerget

vasárnap díszíti

óra előtt énekel

helyhatározós szó szerkezetek

a szobában meséli

az osztályban énekel

az udvaron összerakta

a Dunán megindult

északon magasak

ebéd közben meséli
tavasszal megindult

a szavannán kergeti
egy bozótban szoptatja
a műhely előtt megpatkolja
az utcán dübörög

eszközhatározós szószerkezetek
virágokkal díszíti
egy csavarhúzóval összerakta
patkóval megpatkolja

módhatározós szószerkezetek
dübörögve megindult
hangosan meséli
gyorsan kergeti
pontosan patkolja meg

Megjegyzés: A felsorolt szószerkezetek közül egyszerre csak kb. hatot, nyolcat kell felírni a táblára.

3. A jelzős szerkezet (II. 3.4)

- a) Olvassátok el a táblára írt szöveget!
Egészítsétek ki a harmadik mondatot két szószerkezettel! Segítenek a kérdőszavak.

Zoli és Kati testvérek. Mindig veszekednek egymással Most éppen azért vesztek össze, mert Zoli a _____,

milyen? mit?

Kati pedig a _____ szereti
milyen? mit?

jobban.

- b) Gyűjtsetek ilyen típusú szószerkezeteket a kivetített képről!
- c) Alkossunk közösen szószerkezeteket! Én mondom a szószerkezet első tagját. Ti találjátok ki az egész szószerkezetet!

Tehát: én mondom: fekete,

ti mondhatjátok: fekete tábla.

kerek

piros

gömbölyű

kék

széles

ügyes

d) Én mondom a szerkezet második tagját, ti válaszoljatok az egész szó szerkezettel!

kutya	terítő
autó	pacsirta
repülőgép	pulóver
rádió	nadrág
város	óriás
mező	törpe

e) Bővítsétek a táblára írt predikatív szó szerkezeteket az első mintájára!

az egér rágcsált → Az éhes egér rágcsált.

- ea) a gólya elrepült eb) a Tisza kiöntött
a marógép működik édesapám kőműves
az óriás megérkezett Peti rollerezik
- ec) a törpék csodálkoztak
Hófehérke eltévedt
a királyfi győzött
édesanyám varrónő

f) Olvassátok el a táblára írt szó szerkezeteket!

a hideg málnát
gömbölyű labda
széles úttest
alacsony épület
gonosz boszorkány
(stb.)

Ezeket a szó szerkezeteket *minőségjelzős szerkezeteknek* nevezzük.

g) Keressétek minőségjelzős szerkezeteket a mondatokban!

- ga) Gedeon születésnapján kapott egy új kerékpárt.
Az óvodások nem mehetnek ki a szemetes udvarra.
Édesanya kiválogatta a kinőtt ruhákat.
A szekszárdi kerékpárosok nyerték meg a versenyt.
- gb) Mindenki jelentkezett a balatoni sétahajózásra.
Az erdei kiránduláson szalonnát is sütöttünk.
A gonosz óriást az agyafűrt szabólegény győzte le.

- gc) Édesanya gyertyákat tett a születésnap tortára.
 Hideg, orkánszerű szél korbácsolta a Balatont.
 A szépséges Hófehérke a törpék házában talált menedéket.
- h) Bővítsétek a mondatokat úgy, hogy legyen bennük minőségjelzős szerkezet!
- ha) Az oroszlán megfenyegette a kisgyereket.
 Jutka nem szereti a fiúkat.
 A faliújságra kitették a rajzokat.
- hb) A vadászok úzóbe vették a vaddisznót.
 Zoltán mesekönyvből olvasott.
 Csipkerózsikát egy királyfi mentette meg.
- hc) Nagypapa a kertben dolgozik.
 A szegénylegény becsapta a falusiakat.
 Az óriás kilépett a tisztásra.
 A jégdarabok letördelték a fák ágait.
- i) Alakítsátok át a minőségjelzős szerkezeteket predikatív szerkezetekké!
- | | |
|------------------|------------------|
| ia) hideg víz | ib) síró kisbaba |
| bátor oroszlán | harapós kutya |
| színes mesekönyv | havas domboldal |
- Alakítsátok át a predikatív szerkezeteket minőségjelzős szerkezetekké!
- | | |
|----------------------|-----------------------------|
| ic) a pulóver fekete | id) az elefántok csörtetnek |
| az erdő zöldell | az autó berreg |
| a Duna megáradt | a tenger háborog |
| a televízió színes | a bálna szoptat |
| a rádió hangos | a tengeralattjáró |
| | lemerül |
- j) Helyettesítsétek a tábla bal oldalára írt minőségjelzős szerkezeteket a jobb oldalon lévő minőségjelzős szerkezetek valamelyikével!
 Gyűjtsétek a bal oldali minőségjelzős szerkezetekhez minél több, a jobb oldaliakhoz hasonló minőségjelzős szerkezeteket!
- | | |
|-------------------|------------------|
| valamilyen valami | alacsony épület |
| valamilyen valaki | mosolygós úritök |

valamekkora valami
valamekkora valaki

négy lábú asztal
ugató kutya
pici pinty
magas óriás
hazudós Gedeon

k) Szűkítsétek a táblára írt mondatokat! Ne legyen bennük minőségjelzős szerkezet!

- ka) Kati kék szoknyát vesz fel az ünnepekre.
A gyerekeknek tetszett a medve lomha mozgása.
Az oroszlán félelmetes ordítással megrémítette ellenfelét.
- kb) Péter távirányítós autót kapott születésnapjára.
Imre szedte össze a matematika munkalapokat.
A csapból rozsdás víz folyik.
A megjavított kombájnok beálltak a sárga búzatáblákba.
- kc) Lezuhant az eltalált repülőgép.
A leopárd űzte a menekülő vadat.
A gyerekek megtalálták a szekrény aljában a megpenészedett gesztenyét.

l) Olvassátok el a táblára írt szöveget!
Egészítsétek ki a harmadik mondatot egy szószerkezettel úgy, hogy értelmes legyen a szöveg! Segítenek a kérdőszavak.

Juliska két éves. Van egy iskolás testvére, Peti. Juliska nagyon szeret
kotorászni.

_____ kinek a?

_____ mijében?

Gyűjtsetek ilyen típusú szószerkezeteket a képről!

m) Alkossunk közösen szószerkezeteket! Én mondom a szerkezet első tagját, ti egészítsétek ki szószerkezettél!

Tehát: én mondom: a gólya,
ti mondjátok: a gólya fészke.

az asztal
a szekrény
az ajtó
Géza

egy autó
a repülőgép
a könyvek
a ceruzánk
a cipő
egy háznak
a kémény

n) Én mondom a szerkezet második tagját. Ti az egész szerkezettel válaszoljatok!

lába
kecskéje
kalapácsa
játékautója
hangja
vezetője
széle
éle
fénye
gerince
lángja
szerzője

o) Bővítsétek a táblára írt szószerkezeteket az első mintájára!
az oldala meredek → A hegy oldala meredek.

oa) a hegye tompa

a kereke kiesett

a hangja elromlott

a szárnya kifejlődött

a foga hegyes

ob) a könyvei tiszták

állatai szelídek

biciklijé új

a hangja félelmetes

nadrágja elszakadt.

ő) Olvassátok el a táblára írt szószerkezeteket!

öa) Peti táskájában

a gólya fészke

a ceruzának a hegye

Géza autója

a könyvnek a címe

(stb.)

Ezeket a szószerkezeteket *birtokos jelzős* szószerkezeteknek nevezzük.

- öb) A tábla mindkét felére birtokos jelzős szerkezeteket írtam. Helyettesítsétek a bal oldalon lévő szerkezeteket a jobb oldalon lévő szerkezetek valamelyikével!

Folytassátok a helyettesítést általatok kitalált birtokos jelzős szerkezetekkel!

valakinek a valamije	Emma színesei
valakinek a valamije	Gergely könyve
valakiknek a valamije	a könyv lapjai
valakiknek a valamije	az iskola udvara
valaminek a valamije	az erdésznek a kutyája
valaminek valamije	a gyerekeknek a labdája
valamiknek a valamije	a könyvek polca
valamiknek a valamije	a házak falai
	a kislányok játéka

- p) Keressetek birtokos jelzős szerkezeteket a mondatokban!

pa) A kutya elkapta a róka farkát.

A medve barlangja távol van az emberektől.

A fa gyökere táplálékot szállít.

Hirtelen elromlott a repülőgép motorja.

pb) A napraforgónak a virága a nap felé fordul.

Ellepték a város utcáit az emberek.

Petike nekiment az asztal sarkának.

A szomszédék kisgyereke fellármázta a házat.

pc) A helyesírás szabályai mindenkire vonatkoznak.

A beszélő mondatain alig lehet eligazodni.

A magyar szavak végén az *ó, ő* rendszerint hosszú.

- q) Bővítsétek a mondatokat úgy, hogy legyen bennük birtokos jelzős szerkezet!

qa) Az agancs beleakadt az ágba.

A felhúzó a sok használat miatt elromlott.

A keretet kitűnő mester készítette.

qb) Az erkélyről szép kilátás nyílik a városra.

- A torony kiemelkedik a házak közül.
 Az igazgató kihirdette az időpontot.
 Csak a csapból folyik meleg víz.
- qc) A központba építették a bölcsődét.
 Micimackó felmászott a fára.
 A kis medvebocs a kaptárban mézet talált.

Toldalékolt szavak alaktani elemzése a helyesírás tanulása érdekében (II. 4)

1. Egészítsétek ki a mondatok aláhúzott szavait megfelelő toldalékokkal! Írjátok le a mondatokat!
- a) A tér kiránduló nézelődnek.
 A gyertya láng hirtelen ellobbant.
- b) Valaki kapcsol be a televízió!
 Egy mesefilm ad.
- c) Reggel elered az eső.
 Az ember esernyő védekez ellene.

Megjegyzés: Az előző feladatok kiegészíthetők még ezzel is: Másoljátok le a toldalékokat!

2. Toldalékoljátok az aláhúzott szavakat úgy, hogy a szópárok szó szerkezeteket alkossanak!
 Írjátok le a szó szerkezeteket!
- a) Tárgyas szó szerkezeteket alkossatok!
vers elemez
illusztráció készít
mese talál ki
vándorbot faragtak
- b) Helyhatározós szó szerkezeteket alkossatok!
mozi voltunk
 az utca sétáltunk
 az erdő ellátunk
 az ablak néztük

c) Eszközhatározós szó szerkezeteket alkossatok!

szalag átkötöttem

toll megcímeztem

repülőgép utaztak el

vándorbot ballagtak

d) Módhatározós szó szerkezeteket alkossatok!

gyors táncol

világos magyarul

heves beszél

lassú olvas

e) Birtokos jelzős szó szerkezeteket alkossatok!

a barátom gondolat

a szőlő termés

a lakás ajtó

a MALEV repülő

Megjegyzés: Az előző feladatok kiegészíthetők még a következőkkel:

– Egészítsétek ki a szó szerkezeteket mondatokká!

– Másoljátok le a toldalékokat!

3. Másoljátok le a szavakat, majd húzzatok álló egyenest a szótő és a toldalék közé!

a) golyók, erdő, városban, botja, házak, virágot

b) látjuk, segítsetek, asztalon, vázában

c) rádióból, televíziót, számolva, tudjuk

d) fiókban, szabadság, menjetek, festéket

4. Húzzátok alá az összeolvadást tartalmazó szavakat!

Megjegyzés: Az utasítás a 3. feladatcsoportra vonatkozik.

5. Alakítsátok át a birtokos jelzős szó szerkezeteket összetett szavakká!

a) az ajtó szára

b) az osztálynak az ablaka

az erdő széle

a gólyának a lába

a hajó kéménye

a szarvas agancsa

c) a szoba sarka

a vonat kereke

a fecske fészke

a virág levele

a busz vezetője

- | | |
|--------------------------|-----------------------|
| a kabátnak az ujjá | a könyvnek a borítója |
| a kerékpárnak a csengője | a számárnak a füle |

6. Alakítsátok át az összetett szavakat birtokos jelzős szó szerkezetekké!

- | | |
|--------------|-----------------|
| a) asztallap | b) autóduda |
| újságszél | biciklikerek |
| folyómeder | lakáskulcs |
| szemüvegtok | villanykapcsoló |
| kapanyél | buzsmegálló |
| padláslépcső | könyvcím |

7. Alakítsátok át a birtokos jelzős szó szerkezeteket mondatokká!
a bicikli kormányja → A kormány a biciklié.

A biciklinek van kormányja.

- | | |
|------------------|---------------------|
| a) a kasza éle | b) Miskolc utcája |
| a gyufa feje | a Tisza partja |
| az iskola udvara | az oroszlán sörénye |
| a róka farka | a fa koronája |
| a lakás erkélye | a szék lába |
- c) a folyó torkolata
az óra mutatója
a lámpa tartója
a fa levele

Hangtani ismeretek tanítása a helyesejtés és a helyesírás tanulásához (II. 5)

1. Alakítsátok át a következő szavakat a magánhangzók megváltoztatásával!

- | | |
|--------|---|
| a) faj | – A magánhangzót ejtsd nyíltabban! (fáj) |
| ara | – Az első magánhangzót ejtsd egy fokkal zártabban!
(óra) |
| ara | – Az első magánhangzót ejtsd nyíltabban! (ára) |
| lép | – A magánhangzót ejtsd egy fokkal nyíltabban! (lep) |

- b) mer – A magánhangzót ejtsd egy fokkal zártabban! (mér)
 vad – A magánhangzót ejtsd egy fokkal nyíltabban! (vád)
 vaj – A magánhangzót ejtsd egy fokkal nyíltabban! (váj)
 sas – A magánhangzót ejtsd egy fokkal nyíltabban! (sás)
- c) veres – Az első magánhangzót ejtsd egy fokkal zártabban!
 (véres)
 baba – Az első magánhangzót ejtsd egy fokkal nyíltabban!
 (bába)
 túr – A magánhangzót ejtsd egy fokkal nyíltabban! (tór)
 tor – A magánhangzót ejtsd két fokkal nyíltabban! (tár)
- d) volna – Az első magánhangzót ejtsd két fokkal nyíltabban!
 (válna)
 sor – A magánhangzót ejtsd két fokkal nyíltabban! (sár)
 korom – Az első magánhangzót ejtsd egy fokkal nyíltabban!
 (karom)

2. Alakítsátok át a következő szavakat a magánhangzók megváltoztatásával!

- a) mer – A magánhangzót hátul képezd! (mar)
 köröm – A magánhangzókat hátul képezd! (korom)
 sért – A magánhangzót hátul képezd! (sort)
 cipó – A második magánhangzót elől képezd! (cipő)
- b) béka – A második magánhangzót elől képezd! (béke)
 tor – A magánhangzót elől képezd! (tör)
 nyúl – A magánhangzót elől képezd! (nyíl)
 bor – A magánhangzót elől képezd! (bér)
- c) révész – A magánhangzókat egy fokkal nyíltabban és hátul képezd! (ravasz)
 elem – Az első magánhangzót egy fokkal nyíltabban és hátul képezd, a második magánhangzót egy fokkal zártabban és hátul képezd! (álm)
- réce – Az első magánhangzót egy fokkal zártabban és hátul képezd, a második magánhangzót hátul képezd! (ruca)

3. Írjátok le a következő hangpárok közül az elől képzett hangok betűjelét!

a) ü – u
o – ö
i – u
e – a

b) é – ó
á – ő
á – ü
i – é

4. A hátul képzett magánhangzók betűjelét írjátok le!

a) á – e
a – é
i – o
i – u

b) u – i
ő – ó
é – a
u – ü

Megjegyzés: Közölni kell a tanulókkal, hogy az elől képzett magánhangzókat *magas*, a hátul képzett magánhangzókat *mély* magánhangzóknak is szoktuk nevezni.

5. Írjátok le a tábláról a szópárok közül a csak magas (azaz elől képzett) magánhangzókat tartalmazó szavakat! Ezek a magas hangrendű szavak.

a) egész – madár
sík – fűj
három – szőlő
sipos – sűrű

b) kétszer – hányszor
topog – tekint
cukor – tető
zilál – derült

c) dühít – cudar
tűnik – tanár
csákós – díszlet
csúszos – terít

d) gyűlöl – csúszkál
bűvölő – húzza
vázsal – címét
vidék – zsákuk

6. Írjátok le a tábláról a mély (azaz a hátul képzett) magánhangzókat tartalmazó szavakat! Ezek a mély hangrendű szavak.

a) ablak – ígéret
vadász – vétkes
emberek – ágak

b) akác – leül
vízben – búcsúsom
utolsó – erő

fénylő – szálloda
ággal – védjed

vasaló – csilingel
asztalom – énekel

7. Írjátok le a vegyes hangrendű szavakat! A vegyes hangrendű szavakban magas és mély magánhangzók is vannak.

- a) elem – csikó – csákó
kalapács – erdő – vashíd
fürjvadász – mező – madarász
haragszik – múltkor – terítő
- b) ápoló – iskola – medve
őzikék – vadász – fakerék
Pajtás – testnevelés – ügyefogyott
elolvasta – *Dörmögő* – *Kincskereső*
- c) galagonya – hegycsúcs – *Kisdobos*
megsegít – seregélyhad – szőlőtermés
könyvszekrény – domboldal – vegyesbolt
könyvesbolt – segítség – brummogott

8. Toldalékoljátok az alábbi szavakat a szavak mellett lévő toldalékok valamelyikével! Minden esetben indokoljátok is meg, miért azt az alakot választottátok!

- a) asztal + -on, -en, -ön
kerítés + -on, -en, -ön
táska + -ban, -ben
- b) erdő + -ban, -ben
fiók + -ban, -ben
iskola + -ban, -ben
színház + -ban, -ben
- c) mozi + -ba, -be
fa + -ra, -re
küszöb + -ra, -re
homokvár + -ra, -re

- d) csengő + -tól, -től
ház + -tól, -től
tó + -ból, -ből
erdő + -ból, -ből
- e) háló + -ból, -ből
autó + -val, -vel
bicikli + -val, -vel
roller + -val, -vel
- f) barát + -hoz, -hez, -höz
kerítés + -hoz, -hez, -höz
bőrönd + -hoz, -hez, -höz
tücsök + -hoz, -hez, -höz
virág + -hoz, -hez, -höz
festmény + -hoz, -hez, -höz

Beszédművelés, kommunikáció, illem

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher but appears to contain the words "Handwritten text" and "Handwritten text".

Helyesejtés-tanítás

A helyesejtési normákhoz igazodó beszédhallás és beszédmozgás fejlesztése (I. 1)

1. A légzéstechnika gyakorlása (I. 1.1.1)

- a) Álljatok fel! Készüljete a légzőgyakorlat végzésére! A belégzés, a visszatartás és a kilégzés idejét a kezemmel jelzem. Kilégzés közben
- aa) *sz* hangot ejtsetek 15; 20 másodpercig!
 - ab) *s* hangot ejtsetek 15; 20 másodpercig!
 - ac) *f* hangot ejtsetek 15; 20 másodpercig!
 - ad) *m* hangot ejtsetek 15; 20 másodpercig!
 - ae) számláljatok közepes tempóban, halkán 20-ig! Ügyeljete a nagy szájmozgásra, a helyes hangsúlyozásra!
 - af) számláljatok lassú tempóban, halkán, tízesével százig! Ügyeljete a nagy szájmozgásra, a helyes hangsúlyozásra!
 - ag) soroljatek fel a hónapok nevét kétszer! Az első után vegyetek pótlevegőt! Arra ügyeljete, hogy a hangsúly és az artikuláció megfelelő legyen!
- b) Álljatok fel! Készüljete légzőgyakorlathoz! A kezemet figyeljete, azzal jelzem a be- és a kilégzés idejét! Kilégzésre mondjatek el helyes hangsúllyal és időtartammal, közepes hangerővel
- ba) Weöres Sándor *Olvasás* című versét!
 - bb) Weöres Sándor *Kacsásztató* című versét!
 - bc) Weöres Sándor *Vásár* című versének I. részét!
 - bd) az *Egy szög miatt* című angol népköltést!
Pótlevegővétel nélkül próbáljatek elmondani a verseket!
- c) Készüljete légzőgyakorlathoz! Kétszer mondjatek el egymás után a verset! Közben az ismétlés előtt vegyetek rövid pótlevegőt! Első alkalommal középhangerővel, másodszorra halkán mondjatek
- ca) Weöres Sándor *Olvasás* című versét!
 - cb) Weöres Sándor *Vásár* című versének I. részét!
 - cc) az *Egyszer volt egy ember* című magyar népköltést!
 - cd) a *Gyerekek, gyerekek* című magyar népköltést!

- d) Ülve fogunk légzőgyakorlatot végezni. Nézzetek a vetítőre, Julian Tuwim *Kerti vetemények* című versét látjátok! Olvassátok fel együtt úgy a verset, hogy pótlevegőt csak az egyes versszakok végén vegyetek! Az indítást, a versmondás tempóját a kezemről látjátok majd. (Mutatom a szöveget!)
- e) Álljatok fel, kezeteket tegyétek csípőre, légzőgyakorlatot fogunk végezni! Suttogva mondjátok el kilégzés közben a szöveget, de ne lepődjétek meg, így jobban fogy a levegőtök!
- ea) Hétfőn szőlőt eszem, kedden cseresznyét, szerdán szőlőt eszem, csütörtökön cseresznyét, pénteken szőlőt eszem, szombaton cseresznyét.
- eb) Hétfőn én megyek tehozzád, kedden te jössz énhozzám, szerdán én megyek tehozzád, csütörtökön te jössz énhozzám, pénteken én megyek tehozzád, szombaton te jössz énhozzám.
- ec) Januárban itthon vagyok, februárban elutazom, márciusban itthon vagyok, áprilisban elutazom, májusban itthon vagyok, júniusban elutazom, júliusban itthon vagyok, augusztusban elutazom, szeptemberben itthon vagyok, októberben elutazom, novemberben itthon vagyok, decemberben elutazom.

2. A hangadás gyakorlása utánmondással (I. 1.1.2)

Dőljétek hátra, üljétek egyenesen, kényelmesen! Az állatokat ejtsétek le, hogy az ajkatok kissé nyitva legyen! A nyelvetek a szájüreg alapján helyezkedjen el! 2 másodpercig szívjátok be a levegőt! 1 másodpercig tartsátok vissza! Kilégzéskor közepes hangerővel

a) az *á-a* magánhangzó párt ejtsétek négyszer (ötször, hatszor)!

b) a *má-ma* szótag párt ejtsétek négyszer (ötször; hatszor)!

c) a *már-ma*, *vár-ma* szósor ejtsétek háromszor (négyszer; ötször)!

– Pótlevegővétel után ismételjétek meg ugyanezt az előzőnél hangosabban (vagy halkabban)!

– Új pótlevegővel ismételjétek meg a magánhangzó párokat (szótagpárokat, szósorokat) középhangerővel! A belégzés, a visszatartás, a pótlevegővételek helyét és idejét a kezemmel jelzem.

	szandálja		szállhatnál
	sarkának		sápadtál
	zsandárral		zsákra vár
	zagyválja		zaratják
cc)	<i>o-u (ó-ú)</i>		<i>u-o (ú-ó)</i>
	odú		csúfol
	csordul		csúcsos
	csontjuk		cukor
	hosszú		húzott
	sózzuk		súgók
	borús		búbos
cd)	<i>o-u-o (ó-ú-ó)</i>		<i>u-o-u (ú-ó-ú)</i>
	torzuló		túlontúl
	sorsukról		súrolunk
	tóduló		túrójuk
	konduló		kuncogtunk
	kókuszból		kullogjunk
	gyógyuló		gyűjtöttük
	gyorsuló		gyűrőjük
	gombjuktól		gubójuk
ce)	<i>e-é</i>	<i>é-e</i>	<i>e-é</i>
	becéz	béget	vezér
	beszél	bérel	derék
	belép	bélyeg	tenyér
	veréb	véreb	kerék
	Veszprém	védett	gebék
cf)	<i>e-é-e</i>		<i>é-e-é</i>
	félétek		félhetnél
	feléget		félelmét
	fenjétek		féreggé
	vegyétek		védhették
	verések		yégezték
	veszélyes		véget ér

cg)	<i>e-i-é (é-i-é)</i> bekísér elítél megszívlel kerítés végignéz szelíden segítség	<i>i-e-i (i-é-i)</i> kitekint szíveink idekint kinézik kikészít színesít kiderít
ch)	<i>e-i (i)</i> meddig merít megbíz nyerít hevít szerint gerinc edzi segít repít	<i>i(i)-e</i> milyen mindegy minek nyiszlett híven szíves girhes híres sínék rímél
ci)	<i>é-i(i)</i> rémít rékli délíg dér is térít téliig védik	<i>i(i)-é</i> lisztért lidérc tízért tíz év dicsér díszét fillér
cj)	<i>e(é)-i(i)</i> segítség merítik teríték tekintély déli szél veríték szélesít	<i>e(i)-e</i> megértik hevített tizedik csendesít keményít hidegvér régiség

ck)	ö-ü-ö (ő-ű-ő)	ü-ő-ü (ű-ő-ű)
	törzsükön	tűzön sül
	szőrükről	szűrőjük
	csőrükből	csűrön ül
	könnyű kő	küllőjük
	bővülő	tűkön ül
cl)	o-u-o (ó-ú-ó)	u-o-u (ú-ó-ú)
	sójukból	súgólyuk
	borunktól	búbos tyúk
	torukról	túlontúl
	borjúból	túrójuk
	szobrukon	szuronyuk
	csorduló	csuklójuk
	jobb ugró	új odú
	boruló	bujdostunk

d) Olvassátok el a szópárokat helyes artikulációval! (Ugyanazok a szópárok használhatók ennél a feladatnál, mint a c) feladatnál.)

da) = ca)	dg) = cg)
db) = cb)	dh) = ch)
dc) = cc)	di) = ci)
dd) = cd)	dj) = cj)
de) = ce)	dk) = ck)
df) = df)	dl) = cl)

Megjegyzés: A szópárokat a táblára vagy az írásvetítőre írhatja a pedagógus.

e) Mondjátok el helyes artikulációval

- ea) Weöres Sándor *Kacsaszatató* című versét!
- eb) A *Lám megmondtam bús gerlice* című népköltést!
- ec) Csanádi Imre *Négy testvér* című versét!
- ed) Csanádi Imre *Hónap-soroló* című versét!
- ee) Szilágyi Domokos *Ócskás* című versét!
- ef) Weöres Sándor *Pára* című versét!
- eg) Weöres Sándor *Száncsengő* című versét!
- eh) Zelk Zoltán *Falu végén van egy kút* című versét!

Megjegyzés: Az eb) – eh) alatti versek a 2. osztályos *Irodalom* tankönyvben találhatóak.

4. Gyorsasági gyakorlatok végzése nyelvtörők, sorolók, mondókák utánmondásával és olvasásával (I. 1.1.4)

a) Dőljetek hátra a padotokban! Mondjátok utánam háromszor a szótagsorokat! A tempót fokozatosan gyorsítsátok, a hangerőtök pedig fokozatosan csökkenjen egy-egy újrakezdéskor!

aa) be-le-be-le-bá	ab) ká-ga-ká-ga-lá
be-le-be-le-ba	ká-ga-ká-ga-la
be-le-be-le-bo	ká-ga-ká-ga-lo
bé-le-be-le-bu	ká-ga-ká-ga-lu

Ügyeljetek arra, hogy a sorok végén csak az *á* hang hosszú!

b) Egymás után hangerőváltással ismételjük meg 4-szer a nyelvtörőt! A tempó egyenletesen gyors legyen minden ismétlés esetén! A hangerőt így váltsátok: középhangerő – halk – suttogó – néma!

ba) Egy meggymag, meg még egy meggymag.

bb) Gyere, Gyuri, Györbe, győri gyufagyárba!

bc) Répa, retek, mogyoró, korán reggel ritkán rikkant a rigó!

c) Olvassátok el némán az írásvetítőről a nyelvtöröt (vagy verset)! Olvassátok el szakaszonként középhangerővel, közepes tempóban (többször)! Most középhangerővel egyenletesen gyors tempóban olvassátok végig! Ügyeljetek arra, hogy a gyors tempó miatt artikulációs, hangsúly- vagy időtartamhibát ne kövessetek el!

Vidor Miklós: *Nyelvgyötrők*

ca)	1	cb)	2	cc)	3
	Derengett,		Körbe		Zabra zebra
	borongott,		pörg e		zsebre zabra,
	merengett,		görbe		habra rebbents,
	szorongott,		körte		hebrents babra,
	kerengett,		hat gödörbe		ugra-bugra,
	dorongott,		vak tükörbe,		zsupsz a sutra,
	de nem vett		fürge ürge		pulyka húzta,
	korongot.		sürg e zürbe,		pudiva, dudva
			öt gyötörd, te		lukba rúgva fült
			rőt ökörke.		a kútba.

cd) Meguntam gyönyörű Győrnek gyöngyvárában laktomat,
mert a Duna, Rába, Rábca rákja rágia lábomat.

Megjegyzés: A vers-nyelvtörőket szakaszonként gyakorolják a gyerekek több órán visszatérve addig, amíg nem tudják megfelelő gyorsasággal elmondani!

d) A nyelvtörők elmondása során végezzünk gyorsasági és hangerőváltásokat!

da) = ca) db) = cb) dc) = cd)

Megjegyzés: A váltásokra sokféle variációt állíthat össze a pedagógus, pl.:

a tempó állandó, a hangerő növekszik,

a tempó állandó, a hangerő csökken,

a tempó gyorsul, a hangerő állandó,

a tempó lassul, a hangerő állandó,

a tempó gyorsul, a hangerő növekszik,

a tempó gyorsul, a hangerő csökken,

a tempó lassul, a hangerő növekszik,

a tempó lassul, a hangerő csökken.

5. Ritmusgyakorlatok végzése szavak, szókapcsolatok, jól ritmizálható versek és mondókák olvasásával (I. 1.1.5)

a) Olvassátok fel az egytagú szavakat a hosszúság jelölésének megfelelően!

aa) az eb el ez is ob ok oly ol ön öt öv ün ük ül üt

ab) be de fa ha le ma mi na ne ni no se te ti

ac) sár bér dúl csíz tűz bőr szől kék hód túr sír csűr gát gőz

ad) hold zöld szelt vitt hord csenj volt birs korcs hullt bors gyöngy
int ülsz

b) Olvassátok fel a szavakat a jelölésnek megfelelően!

ba) ∪ -

símit, hódály, hiú, henyél, gyepű, gubó, füzér, fölény, fonó,
fenyő, eső, erőd, derűs, dagály, csibész, bozót, szekér, arány,
anyó, acél, tatár

bb) - u

szöttes, hűsöl, tőröm, hódol, hályog, hébe-hóba, gyűlik, gúnya, féreg, fátyol, ének, ékes, éber, dúdol, dezsó, csúnya, csúfol, csíra, csikos, címer, hűvös, búza, bódul, bíbor, héres, béget, bágyad

bc) virágdíz, virágillat, vesződség, varázsütés, varázsvessző, varangyos, vakondok, vadalma, tükörkép, töpörtyű, topánka, Tiszántúl, temérdek, högölyhad, szunyókál, szivarog, halászhaló, Dunántúl, sövénykerítés, selyemzsínor, zszindelyes, zökkenő, vízmosás, vizesés, villámgyors, verszegény, vérkeringés, venséges, vészorog, vadgalamb, tülevél, tétovázik, táncmulatság, szürkéség, szűkölködik, szolganép, színigaz, Kiskőrös

bd) hétfejű sárkány
egyszemű óriás
vasorrú baba
villogó tűzmadár
csengő-bongó fazék
zengő aranyerdő
vágató paripák
égigérő almafa
bűvös varázserő
furfangos anyóka

c) Olvassátok fel a verset (versrészletet) a ritmusjeleknek megfelelően!

(A versek a 2. osztályos *Irodalom* tankönyvben található.)

ca) A *Köszöntő* című magyar népköltés

cb) Az *Útrakelt a tarka béka* című bolgár népköltés

cc) *Kígyóúzó*; ismeretlen kubai költő verse

cd) Kipling, R.: *Főkaaltató*

ce) Nagy László: *Záporvers*

cf) Szilágyi Domokos: *Nádiverebek*

cg) Weöres Sándor: *Nyári este*

ch) Weöres Sándor: *Szánccsengő*

6. Az időtartam érzékeltetésének gyakorlása szavak, szópárok és szövegek olvasásával (I. 1.1.6)

a) Olvassátok fel középhangerővel a szavakat (szópárokat)! Ügyeljenek a pontos artikulációra és az időtartam megtartására! (Ugyanazok a szópárok használhatók az időtartamgyakorlatokhoz, mint a 3.c) és az 5.b) alattiak.)

aa) = 3.ca) ai) = 3.ci)

ab) = 3.cb) aj) = 3.cj)

ac) = 3.cc) ak) = 3.ck)

ad) = 3.cd) al) = 3.cl)

ae) = 3.ce) am) = 5.ba)

af) = 3.cf) an) = 5.bb)

ag) = 3.cg) ao) = 5.bc)

ah) = 3.ch) aö) = 5.bd)

ap) dobbantás

abból

zubbony

zsibbad

iddogál

aggódik

faggat

függöny

guggol

csüggedés

ar) biggyeszt

roggyant

eggyel

faggyú

poggyász

rüggyel

éjjel

fújjátok

széjjel

ujjongó

as) állandó

állomás

billeg

csillagos

dallam

felleg

gallér

gyullad

illatos

illik

asz) gally

helyyel

süllyed

amellyel

fogollyal

brummog

Emma

kilogramm

zümmög

cammog

at) azonnal

huszonnégyszalonna

uzsonna

ünnepnap

finnyás

könnyelmű

vinnyogás

ennyi

dinnye

aty) megorrol	au) röpven	aü) lappang
forraszt	fröccsen	süpped
övvvel	loccsan	roppan
hírnévvel	afféle	frissen
rázza	puffan	lassít
rezzen	ehhez	bosszant
megizzad	nyakkendő	tüsszent
parázssal	rekkenő	kuruttyol
kotta	zökken	csöngettyű
helyettesít	szökken	

b) Olvassátok fel helyes időtartammal és artikulációval a

ba) *Sokat arattam a nyáron* című magyar népköltést!

bb) Csanádi Imre *Hónap-soroló* című versét!

bc) Weöres Sándor *Száncsengő* című versét!

(Irodalom tankönyv 2.o.)

c) Olvassátok fel helyes időtartammal és artikulációval

ca) a *Nyakigláb, Csupaháj meg Málészáj* című népmese első bekezdését!

cb) *A szegény ember és az ördög* című népmese utolsó bekezdését!

cc) *A szépséges nyírfa* című udmurt népmese első bekezdését!

cd) Lev Tolsztoj *A cár meg a sólyom* című meséjének 2. bekezdését (A sólyom...)!
(Irodalom tankönyv 2. o.)

7. A hangsúlyozás gyakorlása szókapcsolatok és mondatok olvasásával

(I. 1.1.7)

a) Olvassátok fel a szókapcsolatokat a hangsúlyjeleknek megfelelően helyes időtartammal és artikulációval!

aa) megüti a bokáját
kiteszi a lelkét
megadja az árát
kihúzza a gyufát
üti a vasat

a köcsögöt viszem
a korsót tölti meg
a bődönt sikálja
az üveget mosta
a csüprot pingálja

- ab) egy csacsin lovagol
a gödörben jatszanak
- tisztáson bandukol
a tengertől vándorolt
az üveghegyig is elmegyek
- ac) korán kukorékol
reges-regen éldegél
állandóan reszket
- szüntelenül koborol
néha-néha kuncog
- ad) csellel nyert
nádihegedüvel cincog
- síppal-dobbal mulatozik
- söprüvel táncol
nádszállal hadonászott
- ae) nesztelenül surran
hálkan kacarászik
komótosan lépdel
sebesen robog
morogva hátrál
- af) Az 5. bd) alatti szókapcsolatokat lehet felhasználni.
- ag) kislányok pántlikája
az orkán üvöltése
manók tánca
a császár haragja
a juhászojtár furulyája
a kiskakas krajcárkája
az ördög cimborája
- megáll a város előtt
kimászik a salma közül
bebújok a híd alá
röpköd a vár felett
fut a sarvasután
- megjött ebed előtt
felserkent hajnalban
verekedett jaték köz-ben
csavargott tanításután
nevetgélt a bábozásu alatt
- elkapta a csörével
megijesztette egy
bekával
megjutalmazta egy
aranyalmával
felvidította a trefáival
meglepte valamível
- süvöltve füj
üvöltve közeleg
rikoltozva táncol
fojtottan suttognak
övatosan sompolyog

a teknősbéka p^áncélja
s^ár^ákantyúk p^éngése
a n^áp s^ugarai

b) (Ugyanazokat a szó szerkezeteket kell felhasználni, mint az a) feladatban!)

Jelöljétek a szó szerkezetek alatt a hangsúlyokat! Ha szükséges, változtassátok meg a szórendet!

- ba) = aa) A tárgy legyen nyomatékos!
A cselekvés legyen nyomatékos!
- bb) = ab) A hely legyen nyomatékos!
A cselekvés legyen nyomatékos!
- bc) = ac) Az idő legyen nyomatékos!
A cselekvés legyen nyomatékos!
- bd) = ad) Az eszköz legyen nyomatékos!
A cselekvés legyen nyomatékos!
- be) = ae) A cselekvés módja legyen nyomatékos!
A cselekvés legyen nyomatékos!
- bf) = af) = 5.bd) A tulajdonság legyen nyomatékos!
- bg) = ag) A birtokost jelentő szó legyen nyomatékos!
A birtokot jelentő szó legyen nyomatékos!

Olvassátok fel a szó szerkezeteket a jelöléseeteknek megfelelően helyes artikulációval és időtartammal!

c) Olvassátok fel a szó szerkezeteket (hangsúlyjelölés nélkül) helyes hangsúllyal, artikulációval és időtartammal!
(A feladat ettől kezdve megegyezik a ba) – bg) alattiakkal.)

d) Jelöljétek a táblára írt jelek segítségével a mondatok alatt a hangsúlyokat! Olvassátok fel a mondatokat a hangsúlyjeleknek megfelelően!
(A 2. osztályos *Irodalom* tankönyvben található a javasolt szövegrészek.)

- da) *Ilók és Mihók* című népmese 4–7. sora
- db) *A szépséges nyírfa* című népmese első bekezdése
- dc) Grimm: *Holle anyó*; az 1. feladat mondatai
- dd) Lázár Ervin *A hétfejű Tündér* című meséjének első bekezdése

- d) Lev Tolsztoj *A gém, a halak és a rák* című meséjének 1. bekezdése
- e) Jelöljétek a mondatok alatt a hangsúlyt! Olvassátok fel a mondatokat helyes artikulációval és időtartammal a hangsúlyjeleknek megfelelően!
- ea) = da) eb) = db) ec) = dc) ed) = dd)
ee) = de)

8. *A hangkapcsolatok ejtésének gyakorlása szavak olvasásával*
(I. 1.1.8)

- a) Nézzetek az írásvetítőre, és olvassátok föl helyesen a szavakat!
- aa) szedelőzködjétek, hallatszík, fegyelmezettségek, multság, hétszer, tetszettek, illanjon, áradjon, tapadjon, támadva, engedsz
- ab) bátyja, lehunyja, elfogadták, hagyjuk, átcsepeg, község, gazság, gonoszság, szárazság
- ac) tépdés, lépdel, dobta, hátbavág, vágtuk, sínpár, halászbódé, rézkiilincs, rizspor, színben, szénben, távfűtés

9. *A hanglejtés gyakorlása mondatok olvasásával* (I. 1.1.9)

- a) Olvassátok el némán, majd hangosan az *Irodalom* tankönyvből
- aa) Ágh István *Alku* című versét!
- ab) Nemes Nagy Ágnes *Madarak* című versét!
- ac) Tamkó Sirató Károly *Tengerecki Pál* című versének 1., 2., 3. versszakát!
- ad) az *Ilók és Mihók* című magyar népmese párbeszédeseit!
Ügyeljétek arra, hogy a kérdő mondatokat helyes hanglejtéssel olvassátok!
- b) Keressetek az *Ismerd meg a világot!* című olvasókönyvben olyan vicceket, amelyek kérdéseket tartalmaznak!
Olvassátok fel helyes hanglejtéssel!

Beszédfejlesztés, kommunikációtanítás

A szövegalkotás tanítása (II. 1)

1. A kapcsolatfelvétel tanulása: bemutatkozás felnőttek, gyerekek (II. 1.1)

- a) Az osztályotokba felnőtt vendégek érkeznek. Játsszátok el, hogyan kell bemutatkoznotok több ismeretlen felnőttnek, ha erre felszólítást kaptok a tanítótoktól! Ügyeljete a beszéd érthetőségére, a testtartásra, a tekintettartásra és a nyugodt tempóra!
- b) Tegyük fel, hogy kaptok valamilyen állatot ajándékba! Kopogjatok be a biológiaszertárba, köszönjete, mutatkozzatok be, és kérjete tanácsot a biológiananártól, hogyan kell tartani az ajándékba kapott állatot! A hangerő, a távolság megválasztására és a testtartásra is fordítsatok figyelmet!
- c) Képzeljéte el, hogy egy kisdobos akadályversenyen vesztek részt több más iskola kisdobosaival együtt. Biztosan szereztek néhány új pajtást. Játsszátok el, hogyan köszöntök, hogyan mutatkoztok be az idegen gyerekeknek! A tekintettartásra és a hangerőre különösen figyeljete!

2. Kérés és felszólítás gyerekek körében (II. 1.2.1)

- a) Kérés
 - aa) Ha ti is szeretnéte játszani az osztálytársatok biciklijével, mit kellene mondanotok, milyen hangerővel, milyen távolságból? Megérintenéte-e őt, és hogyan? Játsszátok el!
 - ab) Botond másodikos. Hatodikos testvére, Judit a barátnőjével pingpongozik. Botond nagyon szeretné, ha őt is megtanítanák játszani. Játsszátok el, hogyan kell udvariasan megszólítania és megkérnie erre a lányokat!

ac) Őcsi összeveszett az osztálytársaival, és azok megígérték neki, hogy hazafelé elagyabugyalják. Láttá is, hogy a sarkon lesekednek rá. Félelmében egy ismeretlen nagyfiútól kért segítséget. Képzeljétek el, mit mondott Őcsi a fiúnak, és hogyan! Játsszátok el!

b) Felszólítás

ba) Nézzétek meg a képet (*Diasorozat a szóbeli szövegalkotáshoz* 2. o. 13. kép)! Mit gondoltok, mit mond a fiú a kutyának? Milyen hangerőt és tempót használ, ha

- nagyon fél a kutyától;
- már biztonságban érzi magát?

Játsszátok el!

bb) Egy kis elsős a folyosón a falra firkál. Játsszátok el, mit és hogyan mondtok neki! Legyetek határozottak, de ne durvák!

bc) Az osztálykönyvtár egyik könyvében egyik osztálytársatok kiszínezi a képeket. Szólítsátok fel, hogy hozza rendbe a könyvet! Vigyázzatok, hogy középhangerővel, nyugodt tempóval, udvariasan beszéljétek!

bd) Figyeljétek meg a képet! Játsszátok el, hogy a családtagok közül ki hogyan sürgetheti a kisfiút

- 7 órakor!
- fél nyolckor!
- 8 órakor!

(*Diasorozat a szóbeli szövegalkotáshoz* 2. o. 20. sz. kép.)

A különbségek érzékeltetése érdekében alkalmazzatok a hangerőt, a tempót, a hangmagasság változtatását!

3. Meghívás gyermekrendezvényekre (II. 1.2.3)

a) A fősvény Farkasné így hívta meg Rókánét:

- Jöjjön el tyúkvacsorára, lelkem Rókáné, holnapután kiskedden, borjúnyúzó pénteken!

Vajon odatalált-e Rókáné Farkasékhoz? Megtudta-e, mikorra és

hová szól a meghívás? Egészítsétek ki a szöveget úgy, hogy Rókané mindent megtudhasson! Két gyerek játssza el a helyes meghívást!

- b) A Télapó-ünnepre vidám műsorral készültetek. Játsszátok el, hogyan hívnátok meg a műsorra az első osztályosok tanítóját és a gyerekeket! A szöveg minden fontos adatot tartalmazzon!
- c) Ha az őrötök bábszínházat játszana, és ti hívnátok meg az előadásra az iskola igazgatóját, hogyan kellene köszöntök, mit kellene mondanotok az igazgatótoknak? Úgy játsszátok el, hogy a testtartásra, a tekintettartásra, a távolságra és a hangerőre is fordítsatok figyelmet!

4. A véleménynyilvánítás tanulása (II. 1.3)

- a) Jancsi lapozás közben véletlenül eltépett egy lapot a mesekönyvből. Bence látta ezt, és teli torokkal kiabálta:
- Júúúj! Megmondalak! Tanító néni, a Jancsi széttépett egy könyvet! Tessék jól megbüntetni!

Mondjátok el, mi a véleményetek Bencéről!

Játsszátok el, ti hogyan jelentenétek be az eseményt a tanító néni-nek! Kérjétek segítséget a könyv megjavításához

- a tanító nénitől!
- egy osztálytársatoktól!

- b) Ha te lennél a hetes, hogyan jelentenéd a tanítódnak, hogy egy gyerek minden reggel verekszik az osztályban?
- Ügyelj a pontos (és igaz) fogalmazásra, a középhangerőre és a nyugodt tempóra!

- c) Hogyan panasználátok el a tanítótoknak, hogy a padtársatok gyakran csúfol benneteket, ha azt szeretnétek, hogy ez ne forduljon többé elő, és a pajtásotok se haragudjon meg rátok? Játsszátok el!

5. Mesebefejezés meghallgatott vagy elolvasott meserészlet alapján
(II. 1.4.1)

Találj ki egy érdekes befejezést a meséhez! Elképzelésedet rajzold le, majd a rajzod alapján mondd is el!

- a) *A csillagruha* (Grimm meséje; átdolgozta Rónay György) (*Minden napra egy mese* 53. l.)
- b) *A gonosz varázsló* (maláj népmese; átdolgozta Rab Zsuzsa) (*Minden napra egy mese* 127. l.)
- c) *A Tücsök és az Egérke lakodalma* (francia népmese; átdolgozta Bartócz Ilona) (*Minden napra egy mese* 15. l.)
- d) *A szarvas és a róka* (Lessing meséje; átdolgozta Rónay György) (*Minden napra egy mese* 157. l.)
- e) *A teknősbéka meg az óriás* (indian népmese; Jékely Zoltán fordítása) (*Mesevonal* 84. l.)
- f) *A parasztember és a kígyó* (Grimm meséje; átdolgozta Rónay György) (*Minden napra egy mese* 334. l.)
- g) Alekszej Tolsztoj: *Fagy-apóka* (Rab Zsuzsa fordítása) (*A zöld madár* 84. l.)
- h) *A számár tanácsa* (bolgár népmese; Csíkhelyi Lenke fordítása) (*Ravasz Péter* 75. l.)
- i) *A ravasz kocsmáros* (bolgár népmese; Csíkhelyi Lenke fordítása) (*Ravasz Péter* 66. l.)
- j) *Ki mit tesz, magának teszi* (bolgár népmese; Csíkhelyi Lenke fordítása) (*Ravasz Péter* 20. l.)
- k) *A kandúr* (bolgár népmese; Csíkhelyi Lenke fordítása) (*Ravasz Péter* 129. l.)

6. Elbeszélés élmény és fantázia alapján kiscsoportos
kommunikációban (II. 1.4.1.3)

Mondjátok el a veletek megtörtént eseményt úgy, hogy mindenről pontosan értesüljünk! Tartsátok be az események sorrendjét, pontosan nevezzétek meg a helyet, az időt és a szereplőket, jelezzétek ezek változását!

a) *Témajegyzék*

- aa) Osztálykirándulások.
- ab) Gyermekrendezvények az osztályban és az iskolában.
- ac) Közös színház-, mozi- és bábszínház-látogatások.
- ad) Egyéb időszerű események, melyeknek az osztály minden tagja részese volt.
- ae) Családi kirándulások.
- af) Egyéni üdülés.
- ag) A gyerek által átélt, számára fontos esemény: beiratkozás a könyvtárba, kórházban volt, egyedül mehetett vásárolni stb.
- ah) Kellemes vagy kellemetlen élmény, álom.

b) *Témajegyzék*

- ba) Egy olyan országban élsz, ahol a gyerekek irányítanak.
- bb) Olyan országba kerülsz, ahol mindenki csak az csinálja, amihez kedve van.
- bc) Olyan élőlények közé kerülsz, akik nem emberek, de jelek segítségével mégis megértenétek egymást.
- bd) Egy elképzelt élmény a törpék, az óriások országában.
- be) Az egész osztály a súlytalanság állapotába kerül.
- bf) Robotok között élsz a barátoddal.
- bg) A tenger alatt létesített városban élsz, és bűvárharanggal közlekedsz.
- bh) Hirtelen sassá változol.
- bi) Úgy élünk, mint a rovarok: fejjel lefelé, és függőleges felületen is tudunk járni.
- bj) A környezetedben mindenki tud repülni.
- bk) Mindnyájan értjük az állatok nyelvét.
- bl) Mondd el, milyen épületben és lakásban élnél, milyenbe járnál iskolába; hogyan rendeznéd be, milyen lenne a környéke, ha tőled függne.

7. *Üzenetközvetítés tanítónak, szülőnek, gyereknek* (II. 1.4.2)

- a) Valamelyikötök menjen el a harmadikosok tanító nénijéhez, és mondja meg, hogy 20 jegyet tudtok adni a vasárnapi bábéladásra! Játsszuk el, hogyan kell köszönnie az üzenetvivőnek, mit kell azután mondania! Vigyázzatok a helyes testtartásra, a távolságtartásra, a tekintettartásra és a nyugodt tempóra!
- b) Játsszátok el, hogyan kell átadnotok azt az üzenetet a társaitoknak, hogy mivel beteg az őrsvezetőtök, nem mehetek vele kirándulni! Udvariasak legyetek!

8. *Hirdetés osztálytársaknak* (II. 1.4.3)

- a) A különböző kisdoboszákkörök tagjai farsangi vásárt rendeznek azokból a tárgyaikból, amelyeket év közben készítettek. Hogyan kell ezt kihirdetnetek az osztályokban? Játsszátok el! Az idő: február utolsó vasárnapján délután 2 óra. A hely: az iskola tornaterme.
- b) Nézzétek meg jól a képet (*Diasorozat a szóbeli szövegalkotáshoz 2. o. 10. kép*)! Mit hirdet a zsiráf a hallgatóságnak? Képzeljétek magatokat a zsiráf helyébe, és játsszátok el a hirdetést! A szövegben nézzétek meg a helyet, az időt, az eseményt és a szükséges tudnivalót!

9. *Állatok leírása kép és egyéni megfigyelés alapján* (II. 1.4.4.1)

- a) Jól nézzétek meg a képen látható állatokat (*Diasorozat a szóbeli szövegalkotáshoz 2. o. 11. kép*)! Mondjátok el, hogy néz ki a fejük: milyen a formája, színe, milyen a fogazatuk, szemük, szájuk stb. Aki nem látja a képet, a leírásotok alapján annak is pontosan tudnia kell, milyen ezeknek az állatoknak a külseje!
- b) Gondoljatok jó erősen egy olyan állatra, amit mostanában láttatok! Mondjátok el, hogy milyen volt a teste, feje, végtagjai: adjatok róla pontos leírást! Minél pontosabb a szöveg, annál könnyebben kitáljuk, melyik állatról van szó.

10. *Tevékenységek leírása egyéni megfigyelés és tapasztalat alapján*
(II. 1.4.4.2)

- a) Találjátok ki, kinek, minek a tevékenységét írom le!
Óvatosan körülnézett. Elvett egy jókora húst. Arrébb sompolygott vele, majd enni kezdte. Amikor már csak a csont maradt, akkor egy kis gödröt ásott. Beletette a csontot és betemette. Jóllakottan és elégedetten heveredett le aludni.
- b) Mondjátok el, hogy mit és milyen sorrendben kell tennetek, ha édesanyátok elküld benneteket kenyeret és tejet vásárolni! (Vehettek egy csokit is.)
- c) Mondjátok el, mit kell tennetek és milyen sorrendben, ha vonattal (vagy busszal) a szomszéd faluba (vagy városba) akartok utazni!
- d) Kérdezzétek meg anyukátoktól, hogyan kell rántottát sütni! Tanuljátok meg, próbáljátok ki, és holnap mondjátok el!

11. *Meseszereplők és a mikrokörnyezetből jól ismert, érdekes személyek leírása* (II. 1.4.4.3)

- a) Nézzétek meg jól a képet (*Diasorozat a szóbeli szövegalkotáshoz 2. o. 3. kép*)! Mondjátok el pontosan, hogy néz ki az apóka: milyen a testalkata, kora, feje, arca, haja stb. Milyenek a ruhái?
- b) Biztosan emlékeztek a *Hófehérke és a hét törpe* című mesére. Válaszátok ki a hét törpe közül az egyiket, és mondjátok el részletesen, milyennek képzelték el a testalkatát, a végtagjait, a fejét, az arcát, a ruházatát, a mozgását, az arcjátékát, a testtartását, a hangját!
- c) Mondjátok el, hogy a padszomszédotok vagy a barátotok (barátnőtök) testén, fején, arcán mit találtok érdekesnek! Van-e érdekes, jellegzetes testtartása, mozdulata, fintora, szokása? Milyen a járása, beszéde, hangja?
- d) Képeket láthattok a táblán. Állítsátok sorba a képen látható embereket az életkoruk szerint!

- e) Az írásvetítőn az életkorokat úgy látjátok, ahogy Farkas Tóni rakta sorba. Állapítsátok meg, hogy jól vagy hibásan dolgozott! Számozással alakítsátok ki a helyes sorrendet!
- f) Álljatok fel! Nézzétek meg saját magatokat és osztálytársaitokat! Válasszátok ki és írjátok le a nevét annak az osztálytársatoknak, aki körülbelül ugyanolyan nehéz, mint ti!
Becsüljétek meg és írjátok oda azt is, hogy hány kilogramm lehet a testtömegetek!
Kérjétek meg napközis tanító néniteket vagy édesanyátokat, mérjen meg benneteket!
Írjátok le, hány kilogrammot mutatott a mérleg! Hasonlítsátok össze a becslésetekkel!
- g) Ki becsülte pontosan a saját testtömegét? Alkossatok csoportot a testtömegetek szerint! Az egyik csoportba a 20, a másikba a 21 kilogrammos (stb.) gyerekek álljanak!
Nézzétek meg, ugyanabba a csoportba került-e az a társatok, akit körülbelül ugyanolyan nehéznek gondoltok, mint magatokat!
- h) Nyissátok ki az *Ablak-Zsiráf* lexikont! Nézzétek meg a *sovány* címszó alatt látható ember rajzát, és a *sport, sportol, sportoló* címszó alatt látható súlydobó és birkózó képét!
Megjegyzés: A h) feladat esetében applikációs és a pedagógus által rajzolt képek is felhasználhatók.
- i) A bábok nagy bajban vannak. Szeretnének sorba állni testmagasságuk szerint, de nem tudják, hány centiméteresek. Segítsetek rajtuk! Alkossatok 4-es csoportokat! Minden csoportnak adok egy bábót és egy mérőszalagot! Mérjétek le, jegyezzétek meg a bábok testhosszát!
Állítsátok sorba a bábokat testhosszuk alapján úgy, hogy előre a legmagasabb, hátulra a legalacsonyabb báb kerüljön!
Az egyes csoportok mondják el az általuk mért báb testhosszát!
- j) Nézzétek meg magatokat és társaitokat! Válasszátok ki azt a gyereket, aki szerintetek körülbelül ugyanannyi centiméter, mint ti! Álljatok a választott társatok mellé! Kérdezzétek meg egymástól, és döntsétek el, jól választottatok-e!

- k) Alkossatok csoportokat az arcformátok alapján! Az első csoportba a keskeny arcú, a másodikba a kerek arcú, a harmadikba a szögletes arcú gyerekek kerüljenek!
- l) Társaitok nevét mondom. Ha társatoknak kerek arca van, ezt a jelet (O), ha keskeny arca van, ezt a jelet (X), ha szögletes arca van, ezt a jelet (U) mutassátok fel!
- m) Olvassátok el az írásvetítőről, válasszátok ki és írjátok le, hogyan jellemeznétek valakit arcformája szerint, ha
- kerek az arca: holdvilág képű, kerek arcú, kugli fejű;
 - keskeny az arca: keskeny arcú, hosszúkás arcú, tojás fejű;
 - szögletes arcú: kocka fejű, szögletes arcú.
- Te melyiknek örülnél?
- n) Válasszátok ki és jellemezzétek egyik
- kerek arcú osztálytársatokat!
 - keskeny arcú osztálytársatokat!
 - szögletes arcú osztálytársatokat!
- Ne feledkezzetek meg osztálytársatok hajának és szemének színéről, testtömegéről és testmagasságáról beszélni! A kiválasztott társatok nevét ne áruljátok el! Mi majd megpróbáljuk kitalálni, kire gondoltatok!
- o) Keressetek magatoknak olyan párt vagy párokat, akiknek hajszíne megegyezik a tiétekkel!
Milyen színű a te hajad? (Néhány gyerek megkérdezése.)
- p) Olvassátok el az írásvetítőn látható szöveget néma olvasással! Rajzoljátok le a szövegből megismert embert! Írjátok mellé annak az osztálytársatoknak a nevét, aki szerintetek hasonlít a lerajzolt alakra!
- pa) Szőke hajú, kék szemű, kerek arcú fiú. A súlya 20 kilogramm, magassága 118 centiméter.
- pb) Barna szemű, hosszú barna hajú, keskeny arcú kislány. Súlya 22 kilogramm, testmagassága 125 centiméter.

12. *Tér leírása: tájékoztatás, útbaigazítás jól ismert térben* (II. 1.4.4.5)

- a) A zsiráf eltévedt. Mondjátok el neki, hogyan talál vissza az állatkertbe! (*Diasorozat 2. o. 10. kép*)
- b) Hogyan jutok el a nevelői szobáig az osztályotokból? Mondjátok el pontosan, részletesen!
- c) Hogyan juthattok el a lakásotokból az iskolába?

13. *Társalgás kiscsoportos kommunikációban „távoli témák”: átélt élmények és elképzelt események alapján* (II. 1.4.5)

Témajegyzék:

- a) Átélt élmények
 - aa) Moziban látott film;
 - ab) Tévében, rádióban látott, hallott ismeretterjesztő műsor;
 - ac) Tévében, színházban, bábszínházban látott előadás, rádiójáték;
 - ad) Olvasott szépirodalmi mű;
 - ae) Újságból, folyóiratból szerzett értesülés;
 - af) Lexikonból, enciklopédiából, ismeretterjesztő könyvekből szerzett ismeretek;
 - ag) Utcán, eddig ismeretlen, új környezetben tapasztalt vagy látott érdekességek.
- b) Elképzelt események
 - ba) Tudományos-fantasztikus film vagy olvasmány alapján társalgás elképzelt szituációról (Mi lenne, ha...);
 - bb) Híres, sokak által ismert személyek (úrhajós, világbajnok sportoló, felfedező) szerepébe való beilleszkedés;
 - bc) Más történelmi korba való átlépés;
 - bd) Más földrészek, más égöv alatt élő gyerekek helyzetébe való beilleszkedés;
 - be) Más bolygók elképzelt lakóinak a helyzetébe való beilleszkedés;

A szövegbefogadás és a szövegértés tanítása (II. 2)

1. Válaszolás meghívásra (II. 2.1)

a) Megfigyeltétek-e már, mit szoktak válaszolni a felnőttek, ha valahová, valamilyen rendezvényre meghívják őket? Mondjátok el!

b) Figyeljétek meg, hogyan válaszol a bábu a meghívásotokra!

Megjegyzés: A tanulók a különböző meghívásokra ilyen válaszokat kapnak:

- Köszönöm a figyelmességeteket. Elfogadom a meghívást.
- Mit képzelték, ráérek én? Nincs más dolgom?
- Hááát... Nem is tudom. Lehet, hogy elmegyek.
- Köszönöm! Ha elengednek otthonról, biztos elmegyek!
- Attól függ, kik lesznek még ott! Stb.

2. Válaszolás tudakozódásra (II. 2.2)

a) A táblára kérdéseket írtam. Mit és hogyan válaszolnátok, ha a kérdéseket felnőtt vagy gyerek tenné fel nektek? Készüljétek föl a helyzet eljátszására!

aa) Hol található az iskolaorvosi rendelő (vagy az ebédlő)?

ab) Hogyan lehet eljutni a tornaterembe (a sportpályára)?

ac) Hol lehet befizetni a napközis térítési díjat?

ad) Kinél lehet beiratkozni a szakkörbe?

b) Érdeklődjétek a bábutól! Figyeljétek meg a válaszait! Mondjátok el róla a véleményeket!

(Megjegyzés: A „bábu” nyegle, felületes, durva válaszokat adjon:

pl.: Mit tudom én! Hagyj békén! Kérdezd mástól!

Nem látod, hogy játszom?)

c) Mondjátok el, milyen jelek árulkodhatnak arról, hogy valaki nem szívesen segít másoknak, ha hozzá fordulnak valamilyen kéréssel! Mutassátok be a jellemző gesztusokat, fintorokat stb.!

d) Ismeritek-e édesapátok és édesanyátok születési helyét és idejét?

Kérdezzétek meg szüleiteket! Érdeklődjétek arról is, hogy faluban vagy városban születtek-e!

- e) Olvassátok el néma olvasással az alábbi mondatokat!
Egészítsétek ki őket úgy, hogy a ti szüleitekre igazak legyenek!
Csak a hiányzó szót írjátok le!
Olvassátok fel a teljes mondatot!
Az én édesapám faluban született.
Az én édesapám városban született.
Az én édesanyám faluban született.
Az én édesanyám városban született.
- f) Figyeljétek az írásvetítőre! Aki a nevét olvassa, álljon fel! Mondjátok el a születési adataitokat! Tudjátok-e a testvéretek születési helyét és idejét? Kérdezzétek meg otthon édesanyátokat! Érdeklődjétek, faluban vagy városban születtek-e testvéreitek!
- g) Rajzoljátok le testvéreiteket életkoruk szerint! A legkisebb legyen legelől, a legnagyobb pedig leghátul! A születési évszámot írjátok fölélük!
- h) Figyeljétek rám! Egy szöveget mondok. Aki magára ismert, álljon fel, és mondja el a testvérei születési helyét és idejét!
- Szőke hajú, kék szemű, középmagas, hosszúkás arcú kislány.
 - Barna hajú, barna szemű, szemüveges, kerek arcú, alacsony kislány.
 - Fekete hajú, barna szemű, középmagas, hosszúkás arcú fiú.
- Megjegyzés:* A feladat új adatokkal többször végezhető.
- i) Magyarországon és külföldön élő emberek nevét olvashatjátok. Tegyétek a névkártyákat a megfelelő felirat alá!

MAGYAR KÜLFÖLDI

NATASA ROSZTOVA

JAMES KING

NAGY ÁRPÁD

ANNE MURAT

KASPARCSIK FLÓRA

JOHN BLACK

VLAGYIMIR BELOV

- j) Az írásvetítőn magyar és külföldi írók, költők nevét láthatjátok. Olvassátok el a neveket néma olvasással! Válogassátok ki és írjátok

le a magyarok nevét! Keretezzétek be azoknak a nevét, aiktől már olvastatok verset, mesét vagy verses mesét!

ja) ERICH KÄSTNER, ARANY JÁNOS, BENEDEK ELEK, PAUL ÉLUARD, NEMES NAGY ÁGNES, MILOS MACOUREK, SIEGFRIED LENZ, VALENTYIN KATAJEV, MÓRICZ ZSIGMOND, CSUKÁS ISTVÁN

jb) VÉGH GYÖRGY, KORMOS ISTVÁN, JIRI WOLKER, MARIE-LOUISE VERT, THEODOR STROM, VIDOR MIKLÓS, ZELK ZOLTÁN, ALAN ALEXANDER MILNE, VLAGYIMIR MAJAKOVSKIJ, WEÖRES SÁNDOR

jc) WILLIAM BLAKE, BERTOLT BRECHT, PAUL VERLAINE, KOSZTOLÁNYI DEZSŐ, JÓZSEF ATTILA, GÁBOR ANDOR, FEDERICO GARCÍA LORCA, JUHÁSZ GYULA, RADNÓTI MIKLÓS, AGNYIJA BARTO

jd) PETŐFI SÁNDOR, JOHN KEATS, HORGAS BÉLA, SZAMUIL MARSAK, CSANÁDI IMRE, HEINRICH HEINE, TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY, MIHAIL LERMONTOV, TAKÁTS GYULA, FRANCOIS VILLON

k) Az írásvetítőn utóneveket, mellettük beceneveket láthattok. Olvasátok el ezeket! Aláhúzással válasszátok ki az utónévhez tartozó beceneveket!

Magdolna Magdi, Mári, Móni, Magdus, Magda, Mancsi, Magduci, Magduska, Margitka, Marika

Gábor Gazsi, Gézuka, Gabi, Gabó, Gedi, Gáborka, Gabika, Gáspárka

János Jankó, Jocó, Józsi, Jancsika, Jani, Jánoska, Josti, Jozsó

l) Bábbal:

Hallgassátok meg, hogyan nevezi Egér Elek a többi bábót! Válasszátok ki az elnevezés alapján, kit kedvel az egérke!

(Pl.: Farkas Antal – farkas

 Misike – mókus

 Röfi – malac

 Barna Barnabás – medve

 Samuka – sünn)

m) Olvassátok el az írásvetítőn látható helyek, helyzetek nevét!
Írjátok le a sorszámokat! Írjátok mellé, hogyan szólítanak benneteket, hogyan használjátok, hogyan olvashatjátok a neveket!

1. Nagymamánál
2. Tízpercben
3. Osztálynaplóban
4. Jelentés közben
5. Barátodnál
6. Könyvtári olvasójegyen

n) Olvassátok el az írásvetítőn látható neveket néma olvasással! Válasszatok ki egyet magatoknak! Olvassátok fel középhangerővel a kiválasztott nevet! Találjátok ki a választott névhez olyan ragadványnevet, amely a foglalkozására utal!

VADAS KÁLMÁN
SIMON ANDRÁS
PÉZSA JENŐ

o) Olvassátok fel az írásvetítőn látható neveket középhangerővel!
Csak a ragadványneveket olvassátok!
Válasszatok ki egy nevet! A ragadványneve alapján rajzoljátok le a név viselőjét munka közben!

Kovács Tóth Gábor
Halász Sajnos Péter
Kocsis Kiss József
Katona Horváth János
Pék Balogh Mária

ö) Olvassátok el az írásvetítőn látható neveket néma olvasással! Állapítsátok meg ragadványnevük segítségével, hová valók lehetnek!
Írjátok le a helységek nevét!

Pesti Kiss András
Nagymarosi Horváth Elemér
Decsi Balogh János
Abonyi Nagy György
Váraljai Lukács Gedeon

3. A kérdezés gyakorlása (II. 2.3)

a) Hallgassátok meg a következő leírást!

„Az őserdő vadászai háncsból, indából font kötelet hordanak izsájkukban. Ha cserkészés közben egy szakadék szélére érkeznek, fejük felett meglendítik a kötélcsomót. A hurok sziszegve száll a levegőben, és a túlparton egy kiálló szikla vagy fatörzs köré tekeredik. Kész a rögtönzött kötélhid. A vadász könnyedén átjuthat rajta a félelmetesen ásító mélység felett.”

(Bolgár Györgyi: *Híd a folyó felett*, Móra Kiadó. Bp. 1977. 8. l.)

Tegyetek fel kérdéseket a szöveg alapján

- a személyekre;
- a kötelek anyagára;
- a rögtönzött kötélhid elkészítésének módjára vonatkozóan!

b) Figyeljétek meg a kivetített diát! Tegyetek fel kérdéseket egymásnak, és válaszoljatok is rájuk! Kérdésetek vonatkozzon:

- helyre,
- időre,
- szereplő(-k)re,
- nagyságra,
- anyagra,
- színre,
- mennyiségre stb.!

Megjegyzés: A pedagógus bármilyen eseményes képet kivetíthet.

c) Olvassátok el a 2. osztályos *Irodalom* tankönyvben Grimm *Holle anyó* című meséjét! Képzeljétek magatokat a szereplők helyébe! Mind a négy szerepet osszok ki! Kérdezzetek az egyes „mesehősöktől”, ők pedig válaszoljanak nektek!

Az illem tanítása

Az iskolai viselkedésre vonatkozó illemszabályok tanítása (folyosón, udvaron, teremben, mosdóban, ebédlőben) (III.1)

Illemszabályok:

- Tanítóidat, iskolatársaidat, az iskola dolgozóit és az iskolában megjelenő, számodra ismeretlen embereket köszöntened kell.

Tanítóidat, iskolatársaidat és az iskola dolgozóit az első találkozás alkalmával köszöntsd!

Ha az ismeretlen emberrel nem tanórán találkozol, a napszaknak megfelelően köszöntsd!

Ha tanóra közben lép be az osztályodba egy ismeretlen ember, néma felállással üdvözlő! Ilyenkor fordulj felé!

- A tanórákra pontosan kell érkezned.

Ha elkésel, kopogtass be az osztályba, és magyarázd meg a tanítónak késésed okát! Ügyelj arra, hogy ezzel ne zavard a többiekét!

- Tanórán nem illik közbekiabálnod vagy a helyedről elmenned. Ha mondanivalód van, kézfeltartással jelezd! Ha tanítód nem veszi észre ezt, halkán megszólíthatod.

Csoportmunka során halkán beszélj a társaiddal!

Önálló munka során beszéd nélkül oldd meg a feladataidat!

Válaszadásnál, kérdésnél nem kell felállnod.

- Az óráközi szünetekben játssz úgy, hogy ne zavard a többiekét!

- A csengetésre gyorsan és csendben kell sorakoznod.

- Az iskolában is ügyelj a tisztaságra és a rendre!

Ápolatlanul, piszkosan itt sem illik megjelenned.

Ne dobáld szét a papírt, ne rugdost össze a falat!

Vigyázz a bútorok épségére is!

- Az iskola dolgozóival és osztálytársaiddal légy udvarias, figyelmes!

Vedd fel a leesett holmikat!

Engedd előre az idősebbeket és a lányokat!

- Ne árulkodj, csak a jogos panaszodat mondd el!

Feladatok:

1. Nézzétek meg a bábukat! Ők egy erdei iskola tanulói. Nem ismerik, így természetesen nem is tudják megtartani az iskolai viselkedés illemszabályait. El tudjátok képzelni, milyen felfordulás lehet náluk? Játsszátok el,
 - a) milyen lehet egy tanóra ebben az iskolában!
 - b) hogyan viselkedhetnek a bábuk az óraközi szünetekben!
 - c) milyen lehet itt a sorakozás!
 - d) mit csinálhatnak a bábok, ha elkésnek az óráról!
2. Emlékeztek még az erdei iskola tanulóira? Most újra őket hoztam vendégségbe hozzátok. Ezek a bábok nem ismerik az iskolában szükséges udvariasság, köszönés, jó megjelenés illemszabályait sem. Játsszátok el, rajzoljátok le vagy mondjátok el,
 - a) milyen lehet a ruhájuk, a hajuk, a kezük!
 - b) mit csinálnának, ha osztálytársukkal vagy az iskola valamelyik dolgozójával találkoznának!
 - c) mit tennének, ha egyszerre érnének az ajtóhoz tanítójukkal!
 - d) hogyan nézhet ki az osztályuk, milyenek lehetnek a falak, a bútorok!
 - e) mit tennének, ha látogató lépne be hozzájuk az egyik tanórán!
3. Bábbal: – Ti jól kigúnyoltatok bennünket! Meg is érdemeltük, de gúnyolódni sokkal könnyebb, mint segíteni. Most adjatok tanácsot! Mondjátok el (írjátok le), melyek azok az illemszabályok, amelyeket az iskolában meg kell tartanunk!
 - a) Tanórai viselkedésre vonatkozó illemszabályok összegyűjtése, megfogalmazása.
 - b) Az óraközi szünetekben való viselkedés illemszabályainak összegyűjtése, megfogalmazása.
 - c) Az iskolai udvariasság, köszönés, jó megjelenés illemszabályainak összegyűjtése, megfogalmazása.
 - d) A késésre vonatkozó illemszabályok összegyűjtése, megfogalmazása.

- e) A sorakozásra vonatkozó illemszabályok összegyűjtése, megfogalmazása.
4. Nagyon jó tanácsokat adtatok a báboknak. Most arra lennétek kíváncsi, hogy ti vajon megtartjátok-e azokat az illemszabályokat, amikről a báboknak beszéltek. Gondoljátok végig a
- a) tanórai viselkedéseteket,
 - b) az óráközi szünetekben való viselkedéseteket,
 - c) a sorakozásnál tanúsított viselkedéseteket,
 - d) a köszönési szokásaitokat,
 - e) az udvariasságokat,
 - f) a megjelenéseteket!
- Beszéljetekek erről! Értékeljetekek saját magatokat! Melyek azok az illemszabályok, amelyeket megtartotok, és melyek azok, amelyeket gyakran megsértetekek?

A terítés és az étkezés illemszabályainak tanítása (III. 2)

A) Terítés

Illemszabályok:

- Az asztalt, amelyen enni fogtok, mindig takard le terítővel!
A fehér terítő a legünnepélyesebb, de szép és ízléses a színes is. Illetlen és ízléstelen dolog, ha a terítőre még egy műanyag abroszt is teszel.
- A székeket úgy rendezd el, hogy 60–80 cm távolság legyen közöttük!
Sarokra ne ültess senkit, mert az nagyon kényelmetlen!
- Ügyelj arra, hogy az étkezéshez szükséges eszközök az asztalra kerüljenek!
Vigyázz, a terítés nem edénykiállítás!
Legelőre tedd a poharat! A pohár és a tányér közé kerüljön a kiskanál, a kisvilla és a kiskés. Ezek után a tányérok következzenek. A lapostányért tedd alulra, föléje a mélyet! A tányérok bal oldalára a szalvétát, a villát és a salátás tányért, jobb oldalára a kést és a kanalat rakd!
Tedd az asztalra a só- és paprikatartót is!

Ne feledkezz meg a kenyérről! Vagy felszeletelve kenyérkosárban tedd az asztalra, vagy mindenki tányérja mellé tegyél néhány darabot!

Virágot is tehetsz az asztalra. Ügyelj arra, hogy ez ne akadályozza az étkezést, ne akadályozza azt, hogy az együtt étkezők lássák egymást!

Az ételeket ne lábosban, fazékban rakd az asztalra! Öntsd ki másik tálra! A tálakhoz készíts ki külön evőeszközt!

Feladatok:

1. Képzeljétek el, hogy vendégeket vártok! Szépen meg kell teríteni az asztalokat. Hoztam sokféle dolgot, amire a terítésnél szükségetek lehet. Válogassatok, dolgozzatok!

Megjegyzés: A szükséges dolgok mellett szerepeljenek felesleges holmik, nem ebédhez való tárgyak is. Pl.: fazék, lábos, lámpa, műanyag abrosz, hatalmas virágváza, célszerű többféle poharat, többféle étkészletet a gyerekek elé tenni, papír- és ruhaszalvétát kirakni.

2. Olvassátok el a leírást! A leírás alapján terítsétek meg az asztalt! A terítőről és a székekről ne feledkezzetek meg!

„Az asztalon elől áll a pohár. A pohár és a tányér között a kiskanál, a kisvilla és a kiskés található. Ezek után a tányérok következnek. Alul a lapos-, felül a mélytányér van. A tányérok bal oldalán látható a szalvéta, a villa és a salátás tányér. Jobb oldalon a kés és a kanál van. Az asztalról a só- és a paprikatartó meg a kenyereskosár sem hiányzik.”

Nézzétek meg társaitok megterített asztalait! Találtok-e valamilyen hibát? Tudnátok-e javítani?

3. Nézzétek meg ezeket a megterített asztalokat! Azt hiszem, aki ezeket megterítette, nem nagyon ismerte a terítés illemszabályait! El tudnátok mondani, milyen illemszabályokat sértett meg? Javítsátok a terítést!

- a) Az asztalról hiányzik valamilyen eszköz.
(Pl.: nincs szalvéta; hiányzik valamilyen evőeszköz; csak mélytányérok vannak; a közös tálak mellől hiányzik a külön evőeszköz; nincs terítő az asztalon; hiányzik a kenyér; stb.)
- b) Az asztalon nem jó helyen áll valamilyen eszköz.
(Pl.: az evőeszközök megcserélődtek; a szalvéta a jobb oldalra került; a lapostányér került felülre; a székek közel vannak egymáshoz; egyik szék sarkon áll; stb.)
- c) Felesleges, nem az asztalra illő dolgok vannak a terítőken.
(Pl.: lábos az asztal közepén; hatalmas váza, amely az egész asztalt eltakarja; egy kenyér az asztal közepén; a terítón műanyag abrosz; stb.)

4. Olyan eszközök, tárgyak nevét kell kitalálnotok, amelyekre a terítéshez, az étkezéshez szükségetek van. Illemszabályokat mondok, amelyek ezekkel kapcsolatosak. Az illemszabályok alapján próbáltok kitalálni, mire gondoltam! Mondjátok meg azt is, hol a helyük a megterített asztalon!

- a) Bármikor megtörölheted benne a szád, de ivás előtt ezt kötelező megtenned. Ha befejezted az étkezést, vagy gombóccá gyüröd, és a tányérodra teszed, vagy összehajtod, és a tányérod mellé rakod.
- b) Ha tele van étellel a szád, nem illik ezt az eszközt használnod. Mielőtt használnád, illik a szád megtörölnöd. Öt ujjal, az alján illik megfognod. A kisujjadat nem kell eltartanod, illetlen és felesleges dolog.
- c) A leves fogyasztására szolgál ez a tárgy. A levesben főtt húst, zöldséget vágni is szabad vele. Nem kell megmarkolnod, elegendő, ha a hüvely-, a mutató- és a középső ujjaddal fogod. Nem illik bekapnod, lenyalogatnod. Nem illik az oldaláról kiszíppantanod a levest, a hegyével kell a szádhoz emeled.
- d) Három evőeszköze gondolok. Az egyik az italok keverésére, a krémek fogyasztására alkalmas. Nem illik lenyalogatni. A másik sütemények, torták evésére való. A harmadikkal a gyümölcsöket hámozhatjuk meg.
- e) Csak akkor használjuk ezt az eszközt, ha vágni kell valamit.

Nagyon nagy illetlenség ezt lenyalogatni, szájba venni. Ha a villával együtt használjuk, a jobb kezünkben kell tartani.

- f) Ebbe az edénybe a második fogás kerül. Sem ebben, sem a másik tányérban nem kell hagyni néhány falatot. Nyugodtan egyél meg mindent, ha ízlik az étel.
- g) Ha csak ezt az eszközt használod, a jobb kezében kell tartanod. Ha késsel együtt használod, a kés kerül a jobb, ez az eszköz a bal kezébe. Ha befejezted a késsel és ezzel az eszközzel az evést, egymás mellé illik letenned ezeket úgy, hogy a nyelük a jobb kezé felé álljon. Ha csak egy kis időre hagyod abba az evést, a két eszközt keresztbe rakd a tányérodon!
- h) Ebben az edényben találják fel az ételt. Ebből mindenki vehet, de külön evőeszközt kell hozzá használni. Ezekben az edényekben turkálni, a legjavát innen kimerned, és a saját tányérodra tenned nem illik.

5. Rajzoljatok olyan eszközöket, tárgyakat, amelyek a terítéshez, az étkezéshez szükségesek! Ne áruljátok el, milyen eszközöket rajzoltatok, hanem olyan illemszabályokat mondjatok, amelyek az általatok rajzolt eszközökre vonatkoznak! Az illemszabályok alapján mi megpróbáljuk kitalálni, mit ábrázol a rajzotok.

B) Étkezés

Illemszabályok:

- Az étkezésekhez mindig tisztán, rendezetten és megfelelő ruhában ülj le!

Mosd meg a kezéd és az arcod!

Fésülködj meg!

Igazítsd meg a ruhád!

- Evés közben egyenes, természetes tartással ülj, és mindkét kezedet tartsd az asztalon!

Előregörnyedned, az asztalra hasalnod egyetlen dolog.

Ne hintázz a székeken!

A könyököd közel legyen a testedhez. Nem illik szétterpeszkedned vagy az asztalra könyökölnöd.

- Hangtalanul, szépen egyél!

Ne szürcsölj, ne csámcsogj, ne habzsold az ételt!

Csak akkora falatokat kapj be, amekkorákat csukott szájjal megtudsz rágni!

Igyekezz úgy enni, hogy ne csörömpölj az evőeszközökkel!

- Ha beszélgetsz, ügyelned kell a hangerőre és a beszédtempóra.
- Ha evés közben bőfögnöd, tüsszentened, köhögnöd kell, vagy ki kell fújnod az orrod, igyekezz minél kisebb feltűnéssel elvégezni ezeket!
- Mielőtt innál, nyeld le a szádban lévő falatot, töröld meg a szádat szalvétával!
- A szalvétával a kezedet és a szádat törölheted meg, ha erre szükséged van.

Az étkezés után töröld meg a szádat! Ha papírszalvétád van, gyúrd gombóccá, és tedd a tányérodra, ha ruhaszalvétád van, hajtsd össze, és tedd a tányérod mellé!

- Az evőeszközöket mindig a nyelvükél fogd meg!

Ne markold meg ezeket! Fogásukhoz elegendő a hüvelyk-, a mutató- és a középső ujjad.

- Ügyelj arra, hogy az evőeszközöket mindig a megfelelő kezekben tartsd!

A kanál és az egyedül használt villa a jobb kezedbe való.

Ha késsel és villával eszel, a kés a jobb, a villa a bal kezedben legyen.

- Az evőeszközöket a megfelelő ételek fogyasztására használd!

A levest kanállal add!

A főzelékekhez, a tésztákhoz, az apróra vágott húsokhoz elég a villa.

Kést csak akkor használj, ha vágnod kell valamit!

Fontos szabály, hogy a kést soha ne vedd a szádba, ne nyald le!

A saftot villára szűrt kenyérrel mártogathatod.

Ha a hús vagy más étel nagyobb annál, hogy egyszerre a szádba vihetnéd, kést és villát használj! Ezeket az ételeket ne szeleteld fel előre!

A kiskanál az italok keverésére szolgál. Ezzel nem illik kanaliznod. Ha megkeverted az italt, ne tartsd a csészében a kanalat!

Tedd a tányérodra, de nem illik lenyalogatnod. A kiskanállal még különböző pépes ételeket ehetsz.

A kisvillával süteményeket, tortákat ehetsz.

A kiskéssel gyümölcsöt hámozhatsz.

– Kézzelel is illik enned!

Az étkezéshez fogyasztott kenyeret mindig törnöd kell. A csirkecomb és a gyümölcsöket is kézzel eheted. Ha gyümölcsöt eszel, a magját ne köpködd ki, hanem a keziddel tedd a tányérodra!

– A poharak, a csészék ivásra szolgálnak. Fontos, hogy ivás előtt nyeld le a szádban lévő falatot, töröld meg szalvétával a szádát! A pohárból a vizet, az üdítőitalt ihatod.

A poharat lent fogd meg, öt ujjal! Illetlen dolog a kisujjadat eltartanod.

A csészeből kakaót, tejet, teát ihatsz.

A csészét a fülénél fogva tartsd!

– Az ételeket gyakran közös tálakban szolgálják fel. Ezekhez külön evőeszközöket is adnak.

A közös tálakból csak ezekkel szabad szedned. A saját kanaladdal, villáddal vagy kézzel belenyúlnod illetlen és gusztustalan dolog.

A közös tálban nem illik turkálnod.

Illetlen dolog a legfinomabb falatokat a saját tányérodra kihálásznod.

Csak annyi ételt vegyél magadnak, amennyit meg is eszel!

A tálaláshoz kitett evőeszközöket ne tartsd magadnál, ne egyél velük!

– Csak a saját tányérodrol, a saját evőeszközeiddel egyél!

Más tányérjába belenyúlnod, onnan kivenned vagy beletenned valamit nagyon illetlen dolog.

Otthon szüleiddel, testvéreiddel cserélgethettek finom falatokat. De ha vendégetek van vagy ti vagytok vendégségben, étteremben, ne tegyétek ezt!

Feladatok:

Megjegyzés: Újra felhasználhatók az 1. osztályos feladatgyűjtemény feladatai.

1. Ti kivel mennétek szívesen ebédelni egy étterembe? Az írásvetítőn és a táblán látható mondatok közül válogassatok! A kiválasztott állításokat olvassátok fel (írjátok le a füzetetekbe)!

a) Aki az étkezéshez tiszta arccal és kézzel, megfésülködve, rendezett ruhában ül le.

b) Aki szétterpeszkedik az asztalnál, és az asztalra könyököl.

c) Aki szürcsögve, csámcsogva habzsolja az ételt.

d) Aki akkora falatokat kap be, amekkorákat csukott szájjal is meg tud rágni.

e) Aki nagy csörömpölést rendez az evőeszközeivel.

f) Aki csendben beszélget evés közben.

g) Aki úgy köhög, tüszent evés közben, hogy alig lehet észrevenni.

h) Aki tele szájjal beszél.

i) Aki ivás előtt nem nyeli le a szájában lévő falatot, és nem törli meg a száját.

j) Aki a szalvétát csak a keze és a szája törlésére használja.

k) Aki jól fogja és megfelelően használja az evőeszközöket.

l) Aki megmarkolja a kanalát, és az oldaláról szippantja fel az ételt.

m) Aki harapja az evéshez kapott kenyeret.

n) Aki a poharat úgy fogja, hogy közben a kisujját messzire eltartja.

o) Aki nem hagyja a csészében a kanalat, nem ezzel kanalazza az italt.

ö) Aki csak a saját tányérjából és a saját evőeszközeivel eszik.

p) Aki a közös tálakból a saját evőeszközével szed, és összevissza turkálja az ételt.

2. Két bábut hoztam. Képzeljétek el, hogy az egyik az étkezés valamennyi illemszabályát ismeri, és meg is tartja azokat. A másik egyetlen étkezéssel kapcsolatos illemszabályt sem ismer. Meséljétek

el, mit csinálhat, hogyan viselkedhet evés közben az illetet ismerő és az illetet nem ismerő bábu!

- a) Hogyan ül le az asztalhoz, hogyan helyezkedik el az asztal mellett?
- b) Hogyan eszik?
- c) Milyen evőeszközökkel milyen ételeket eszik?
- d) Hogyan használja az evőeszközöket és a szalvétát?
- e) Hogyan iszik?
- f) Hogyan beszélget evés közben?
- g) Hogyan viselkedik, ha köhögnie, orrot fújnia kell?
- h) Mit csinál, ha közös tából kell merítenie az ételt?

3. Az asztalon evőeszközöket, étkezéshez használt tárgyakat láthatok.

- a) Rajzoljátok le, milyen ételeket fogyasztanátok, mit ennétek
 - kiskanállal, kisvillával, kiskéssel,
 - nagykanállal,
 - villával,
 - késsel és villával,
 - kézzel!
- b) Rajzoljátok le, milyen ételeket ennétek
 - lapostányérból,
 - mélytányérból,
 - kistányérból!
- c) Írjátok le, mit innátok
 - csészéből,
 - pohárból!
- d) Játsszátok el, mire és hogyan használnátok
 - a kenyereskosarat,
 - a szalvétát,
 - a só- és paprikatartót!
- e) Játsszátok el, hogyan használná ezeket az eszközöket, tárgyakat, mit enne, mit inna velük és belőlük egy illet tudó és egy illetet sértő ember!
 - Kiskanál, kisvilla, kiskés.
 - Különböző tányérok.

- Poharak, csészek.
- Szalvéta.
- Kenyérkosár.
- Só- és paprikatartó.
- Közös tálak és a tálakhoz kitett evőeszközök.

4. Keressetek az *Ablak-Zsiráf* lexikonban

- a) ételekről készült rajzokat! Mondjatok olyan illemszabályokat, amelyekre evésük közben ügyelnetek kell!
- b) rajzokat az étkezéshez használt eszközökről, tárgyakról! Mondjatok olyan illemszabályokat, amelyeket használatuk közben meg kell tartanotok!

A közlekedés illemszabályainak tanítása (gyalogos közlekedés, illetve utazás buszon, vonaton, villamoson, trolibuszon) (III. 3)

A) *Gyalogosan*

Illemszabályok:

- A gyalogos közlekedés KRESZ-szabályait kötelező megtartanod.
- Az utcán úgy kell közlekedned, hogy ne akadályozd a többi embert!
Egyenletes tempóban haladj!
Ne a járda közepén állj meg!
Barátaiddal ne foglald el a teljes járdát!
Ha előled állják el az utat, utat kell kérned. Ehhez elég, ha azt kérded: „szabad?”
Az időseknek, a betegeknek, a gyerekkocsit toló nőknek mindig adj utat!
Ne tolakodj, ne lökdösődj! Ha nekimesz valakinek, kérj elnézést!
Ha tőled kérnek elnézést, elegendő, ha „kérem”-mel, „nem történt semmi”-vel felelsz.
- Az utcán nem illik hangoskodnod, teli torokból nevetned, füttyörészned vagy énekelned.
- Nem illik mutogatnod.
- Ne egyél az utcán járás közben!
- Nem illik olvasnod az utcán járás közben.
- Ügyelj a parkok tisztaságára, épségére!

Feladatok:

Megjegyzés: 2. osztályban is felhasználhatók az 1. osztályos feladatgyűjtemény feladatai.

1. Az állítások közül válasszátok ki a helyeset, az illemszabályoknak megfelelőt! Találjátok ki az állításokhoz történeteket! Játsszátok el vagy meséljétek el ezeket!
 - a) 1. Csak akkor tartja meg a KRESZ-szabályokat, ha valaki figyel rá. (Pl.: a tanítója, a szülei, egy rendőr.)
 2. A gyalogos közlekedés KRESZ-szabályait mindig megtartja.
 3. Soha nem tartja meg a KRESZ-szabályokat.
 - b) 1. Az utcán egyenletes tempóban halad, ha meg akar valamit alaposabban nézni, félrehúzódik.
 2. Meglassítja vagy meggyorsítja a lépteit aszerint, hogy milyen érdekességet lát.
- c) 1. Barátaival úgy megy a járdán, hogy elegendő utat hagy a többi embernek.
2. Barátaival gyakran elfoglalja a teljes járdát, mert csak így tudnak jól beszélgetni.
- d) 1. Szívesen nézegeti a kirakatokat, ilyenkor a járda közepén áll meg. Így látja legjobban a kirakott dolgokat.
2. Ha a kirakatot szeretné nézegetni, félrehúzódik.
- e) 1. Ha elállják előle az utat, nem mer utat kérni, megvárja, míg az előtte haladók más irányba mennek.
2. Ha elállják előle az utat, udvariasan, érthetően utat kér.
3. Ha elállják előle az utat, keresztülfurakodik az előtte haladók vagy beszélgetők között.
- f) 1. Jókedvében fütyörészve, énekelve járkal az utcán, barátaival gyakran hangoskodik.
2. Csendben, fegyelmezetten viselkedik. Barátaival is úgy beszélget, hogy csak ők hallják, amit mond.
- g) 1. Ha ismerőst vesz észre az utcán, aki messze van tőle, odakiabál, odainteget neki.
2. Ha ismerőse messze van tőle, egy fejbiccentéssel, egy mosollyal jelzi, hogy észrevette.

- h) 1. Ha a nagy tömegben nekimegy valakinek az utcán, elnézést kér.
2. Nagy tömegben lökdösődve, tolakodva jár. Ha nekimegy valakinek, igyekszik gyorsan eltűnni.
- i) 1. Ha őt löki meg valaki, nagyon dühös szokott lenni. Ha vele egykorú gyerek teszi ezt, még durván rá is kiabál.
2. Ha meglökik az utcán, és elnézést kérnek tőle, „*kérem*”-mel, „*nem történt semmi*”-vel szokott felelni.
3. Ha idős, beteg emberek, gyerekkocsit toló nők jönnek vele szembe az utcán, udvariasan félreáll.
- j) 1. Csak újságot szokott olvasni az utcán.
2. Nagyon szeret olvasni, ezért még az utcán is olvas valamilyen könyvet.
3. Az utcán soha nem szokott olvasni.
- k) 1. Szívesen nyalogat az utcán fagyaltot, szopogat cukorkát.
2. Utcai sétáin napraforgómagot szokott ropogatni.
3. Ha éhes lesz, bárhol, még az utcán is nekilat enni.

2. Játsszunk! Elmondok nektek egy helyzetet. Játsszátok el vagy mondjátok el, hogyan viselkedne az elmondott helyzetben egy illetudó és egy illemsértő ember! Mondjátok el azokat az illemszabályokat, amelyeket az illetudó viselkedés során meg kell tartanotok!

- a) Képzeljétek el, hogy barátaitokkal sétáltok az utcán. Hirtelen észrevennétek, hogy a játékbolt kirakatát átrendezték. Ezt feltétlenül meg kell néznetek.
- b) Séta közben egy beszélgető csoport állja el az utatokat.
- c) Hatalmas a tömeg az utcán. Nekimentek valakinek. Később tölelek kérnek elnézést, mert a lábatokra léptek.
- d) Séta közben valami érdekeset láttok az utcán, és erre feltétlenül fel szeretnétek hívni barátotok figyelmét is.
- e) Képzeljétek el, hogy egy idős bácsi vagy egy gyerekkocsit toló nő jön szembe veletek az utcán.
- f) A könyvtárból jöttök. Most kölcsönöztetek ki egy nagyon érdekes, izgalmas könyvet. Már a könyvtárban beleolvastatok, most nagyon fúrja az oldalakat a kíváncsiság, hogy mi is történik ezután.

3. Gyerekek! Vendégünk érkezett, aki nem ismeri a gyalogos közlekedés illemszabályait. Mondjátok el neki ezeket! Mutassátok meg, hogyan kell az illemszabályoknak megfelelően viselkedni! Magyarázzátok meg neki azt is, miért fontos, hogy ezeket a szabályokat megtartsuk!

Megjegyzés: A 3. feladatban a vendég lehet Maugli, a kis herceg, Tündér Lala vagy valamilyen más mese szereplője. A tanító a feladat előtt fel is olvashat részleteket a meséből.

4. Figyeljete a bábokra! Hallgassátok meg, mit mondanak, ha

a) nekimennek valakinek, meglöknek valakit az utcán:

1. *Bocs, de sietek!*
2. *Egy kicsit maga is vigyázhatna!*
3. *Elnézést kérek!*
4. *Ne haragudj, véletlenül történt!*
5. *Nem láttad, hogy jövök? Majd máskor jobban figyelsz.*

b) tőlük kér valaki elnézést, mert meglökte őket:

1. *Nem történt semmi.*
2. *Nem látsz a szemedtől? Máskor vedd fel a pápaszemedet!*
3. *Hova rohan? Fellöki az embert!*
4. *Kérem! Semmi baj!*
5. *Elnézést! Elnézést! Könnyű azt mondani. Inkább figyelnél jobban!*

c) egy beszélgető csoport állja el az útjukat:

1. *Tü-tü! Vigyázat! Utat!*
2. *Szabad?*
3. *Nem látjátok, hogy el akarok menni? Még jó, hogy az úttestet nem foglaljátok el!*
4. *Nagyon boldog lennék, ha elengednének. Jobb helyet nem találtak a beszélgetéshez?*
5. *Adjanak már utat! El akarok menni, de maguktól nem lehet. Válasszátok ki azokat a bábokat, akik szerintetek jól, megfelelően viselkedtek!*

B) Autóbuszon, villamoson, trolibuszon

Illemszabályok:

- Fel- és leszállásnál légy udvarias!
Ne tolakodj, ne lökdösődj!
Engedd előre, és segítsd a fel- és leszálló idős, beteg embereket, a kisgyermekkel utazókat és a gyereket váró nőket!
Ne szállj fel addig a járműre, amíg leszállók vannak!
- Az autóbuszon, a villamoson és a trolin nem kell köszönnöd a számodra ismeretlen utasoknak és a jármű vezetőjének.
Ez alól kivételek azok az autóbuszok, ahol a jegyet a busz vezetőjétől kell vened. Ilyenkor köszönj, és pontosan, udvariasan kérd a jegyed!
- A felszállás után, ha ülőhelyet találsz, ülj le!
Csak egy helyet foglalj el!
Az ülőhelyedet az időseknek, a betegeknek, a kisgyermekkel utazóknak és a terhes nőknek mindig add át!
- Ha nincs ülőhelyed, igyekezz úgy állni, hogy másokat ne akadályozz!
Ne foglald el a jármű kijáratát!
Ne támaszkodj a kapaszkodórúdnak!
Kapaszkodhatsz, de ehhez elég egy fogantyú.
Csomagjaidat úgy tartsd, hogy ne akadályozd a jármű belsejében a közlekedést, és nehogy megüsd velük a többi utast!
- Az autóbuszban, a villamoson, a trolibuszon előfordulhat, hogy meglöksz valakit, valakinek a lábára lépsz.
Ilyenkor illik elnézést kérned.
Ha veled történik ugyanez, ha tőled kérnek elnézést, elegendő, ha „kérem”-mel, „nem történt semmi”-vel felelsz.
- A járműveken ne szemetelj!
- Nem illik itt enned.
- Különösen figyelj itt arra, hogy köhögéskor, tüsszentéskor zsebkendőt használj!
- A tömegközlekedési eszközökön olvashatsz.
Nagy illetlenség azonban mások levelébe, újságjába, könyvébe beleolvasnod.
- Az autóbuszon, a villamoson, a trolibuszon beszélgethatsz. Vi-

gyázz a beszélgetés hangerejére és témájára! Kiabálni, személyes ügyeket megbeszélni illetlenség lenne. Ha ismerőst látsz a járművön, neki se kiabálj oda, elég, ha egy fejbiccentéssel jelzed, hogy észrevetted.

Feladatok:

1. Játsszátok el, hogyan viselkednétek, mit tennétek, mit mondanátok,
 - a) ha felszálltok egy autóbuszra, és itt a busz vezetőjétől kell jegyet venni!
 - b) ha fel- vagy leszálláskor észrevennétek, hogy mögöttetek egy idősebb férfi vagy egy terhes nő várakozik!
 - c) ha észrevennétek, hogy ülőhelyetek mellett egy beteg (gipszbe tett lábú) férfi vagy egy kisgyereket tartó nő áll!
 - d) ha hirtelen kanyarodna a jármű, és ti véletlenül rálépnétek a mellettetek álló utas lábára!
 - e) ha benneteket taszítana meg egy utas, és utána elnézést kérne tőletek!
 - f) ha köhögnötök, tüsszentegetek kellene!
 - g) ha az autóbuszban észrevennétek egy jó ismerősötöket! Ez az ismerősötök nagyon távol áll tőletek.
2. Olvassátok el a szöveget! A szövegben szereplő gyerek (gyerekek) megsérti valamelyik illemszabályt. Mondjátok el, melyiket! Játsszátok el vagy mondjátok el, ti hogyan viselkedtetek volna!
 - a) Péter autóbuszon utazott. Ülőhelyet már nem talált. Az autóbusz bejáratánál kényelmesen nekidőlt a kapaszkodórúdnak. Észrevette, hogy a mellette álló utas újságot olvas. Úgy helyezkedett, hogy belelásson, és olvasni tudjon ő is.
 - b) Éva és Anna a villamosra várakoztak. Nagyon érdekes dologról beszélgettek. Megérkezett a villamos. A hatalmas tömegben egy kicsit messze sodródtak egymástól, de az utasok feje fölött átkiabálva tovább folytatták a beszélgetést.
 - c) János trolival ment hazafelé. Kevesen utaztak azzal a járattal, ezért János elhatározta, hogy rendet rak az iskolatáskájában.

A felesleges papírokat, az elrágott radírokat, ceruzavégeket a széke alá dobta.

- d) András be akarta mutatni, hogy kapaszkodás nélkül is biztonságosan tud állni. A villamos hirtelen fékezett. András elvesztette az egyensúlyát, nekiesett az egyik utasnak, rátaposott a másik lábára. Nagyon szégyellte magát, szó nélkül elsomfordált a villamos végébe.
- e) Palkó ülőhelyet talált a villamoson. Mindjárt kinyitotta a könyvét, és olvasni kezdett. Amikor felemelte a fejét, észrevette, hogy mellette egy idősebb néni áll. Gyorsan újra a könyvét nézte, úgy tett, mintha nem vette volna észre a nénit.
- f) Zolit a hatalmas tömegben meglökték. Dühösen kiabált rá az elnézést kérő kisfiúra.
- g) Panka észrevette, hogy a tanító nénije is azon a villamoson utazik, amelyiken ő, csak a kocsik másik végében áll. Odamenni nem tudott hozzá, mert hatalmas volt a tömeg, így csak kiabálva odaköszönt.
- h) Joci autóbuszra várt. Végre megérkezett a 9-es. Meg sem várta, hogy a leszállók lelépjenek, már furakodott is fölfelé. Talált is két ülőhelyet. Egyikre a csomagjait rakta, a másikon kényelmesen elnyújtózott.
- i) Jutka és Ági trolibuszra vártak. Jutka fagyaltot nyalogatott, Ági lángost evett. Megérkezett a troli. Felszálltak, és tovább folytatták az evést.

3. Készítsetek rajzot valamilyen tömegközlekedési eszközön utazó emberekről! Legyenek a rajzotokon olyan utasok, akik illemsértően, és olyanok, akik illemtudóan viselkednek. Beszéljetek róluk a rajzotok alapján!

4. Olvassátok el a részletet!

„A villamos ekkor megállt, első ízben, amióta Emil felszállt. Az elülső kocsiból azonban senki sem szállt ki. Annál több új utas tolult be, elől is, hátul is, a lépcső mellett álló Emil mellett. Egy úr jóízűen káromkodott, mert a gyerek kidugta az utcára a fejét, s elállta az útját.”

(Erich Kästner: *Emil és a detektívek*)

A részletben sem Emil, sem a felszálló úr nem volt illemtudó. Milyen illemszabályt sértett meg Emil? Hogyan kellett volna utat kérnie a felszálló úrnak?

Gyűjtsétek össze és mondjátok el Emilnek azok az illemszabályokat, amelyekre az autóbuzson, a villamoson és a trolibuszon történő utazás során ügyelnie kell!

5. Mit gondoltok, mikor tart illemtudónak benneteket a környezetetek? Olvassátok fel a kiválasztott mondatokat!
- a) Ha a fel- és leszállásnál udvarias, figyelmes vagyok.
 - b) Ha a fel- és leszállásnál tolakodom, lökdösődöm.
 - c) Ha nem adom át a helyem az időseknek, a betegeknek, a kisgyermekkel utazóknak.
 - d) Ha a helyemet átadom az idősebb embereknek.
 - e) Ha belekukucskálok mások olvasnivalójába.
 - f) Ha köhögéskor, tüsszentéskor az autóbuzson, a villamoson és a trolibuszon zsebkendőt használok.
 - g) Ha úgy állok, úgy kapaszkodom, hogy ne akadályozzam a többi utast.
 - h) Ha elállom a jármű ajtaját, és jó erősen 4-5 kapaszkodóba fogódkodom.
 - i) Ha a barátommal hangosan mindenféle magánügyről beszélgetek a tömegközlekedési járműveken.
 - j) Ha barátommal csendben, halkán beszélgetek olyan dolgokról, amit bárki meghallhat.

C) *Vonaton*

Illemszabályok:

- Fel- és leszállásnál légy udvarias!
Ne tolakodj, ne lökdösődj!
Engedd előre az idős, a beteg embereket, a kisgyermekkel utazókat és a gyereket váró nőket!
Ne akarj addig felszállni a vonatra, amíg leszállók vannak!
- A vonaton biztosan találsz ülőhelyet.
Mindig csak egy helyet foglalj el!
Csomagjaidat az ülésed fölötti csomagtartóba tedd!

Ha olyan ülőhelyet találsz, ahol már mások is ülnek, illik köszönöd és megkérdezned, hogy elfoglalhatod-e a szabad helyet.

A veled egy fülkében utazókkal nem kötelező beszélgetned, de ha megszólítanak, válaszolj türelmesen!

Leszállás előtt illik elköszönni útitársaidtól.

- A vonaton is olvashatsz.

Itt sem illik belekukucskálnod mások olvasnivalójába.

Lehetőséged van azonban arra, hogy útitársadtól elkérd és elolvasd az újságját.

- A vonaton nyugodtan alhatsz, de ügyelj arra, hogy ezzel ne zavard a többi utast!

Ne feküdj végig az üléseken!

Nem illik kezed-lábad szétvetve terpeszkedned.

- A vonaton enni is lehet.

Az utazáshoz célszerű könnyen fogyasztható ételt becsomagolni. Igyekezz úgy enni, hogy minél kevesebb szemetet csinálj!

- Az ablakot csak akkor illik lehúznod, ha erre engedélyt kértél útitársaidtól.

Feladatok:

1. Játsszunk! Helyzeteket mondok nektek. Játsszátok el vagy mondjátok el, hogyan viselkedne az elmondott helyzetben egy illetendő és egy illemsértő ember!

- a) Fel akar szállni a vonatra. Észreveszi, hogy mögötte két nagy csomaggal és két kisgyerekekkel egy asszony áll.
- b) Le szeretné húzni az ablakot.
- c) Ülőhelyet keres, de csak olyat talál, ahol már néhány utas ül.
- d) Szomszédja olvas. Az újságból, ami útitársa kezében van, el szeretne olvasni egy cikket.
- e) Olyan fülkében utazik, ahol többen is ülnek. Most leszálláshoz készülődik.
- f) Leszállásnál meglátja, hogy egy idős asszony is le akar szállni.

2. Figyeljete a bábokra! Utazáshoz készülődnek, ennivalót csomagolnak az útra. Döntsétek el, melyik báb csomagjában van a megfelelő ennivaló!
- „Ezt a libacombot még bepakolom. Na még kenyér. Ez elég lesz az útra.”
 - „Megkértem édesanyámat, készítsen néhány szendvicset. Ezeket fogom megenni.”
 - „Imádom a kolbászt meg a vöröshagymát. Levágok egy darab kolbászt, egy fej vöröshagymát is teszek mellé. Jaj, a késem majdnem itthon hagytam!”
3. Gyerekekről mesélek nektek történeteket. Döntsétek el, melyik gyerek viselkedett illetlenül, melyik illemsértően! Mondjátok el azt is, milyen illemszabályokat tartottak meg vagy sértettek meg!
- Éva vonaton utazott. Mellette egy utas újságot olvasott. Éva egyre közelebb, közelebb húzódott az újságolvasóhoz, míg végül ő is olvasta az újságot.
 - Péter vonaton utazott. Mellette egy utas befejezte az újságolvasást. Letette a lapot az ülésre. Péter szó nélkül felvette, és olvasni kezdte.
 - Jocó a kiolvasott újságot udvariasan elkérte.
 - Anna üres fülkét talált. Csomagjait szétpakolta az ülésen.
 - Pisti az üres fülkében is csak egy helyet foglalt el. Csomagjait az ülés fölé lévő csomagtartóba rakta.
 - Berci olyan fülkét talált, ahol már ültek utasok. Köszönt, majd megkérdezte, elfoglalhatja-e a szabad helyet.
 - Csaba szó nélkül belépett egy olyan fülkébe, ahol már voltak utasok. Leült a szabad helyre.
 - Zsuzsinak melege volt. Lehúzta az ablakot. Valaki kérte, hogy húzza fel, mert nagy a huzat. Zsuzsi durván válaszolt: „Menjen át egy másik fülkébe! Olyan melegem van, hogy elolvadok.”
 - Gábornak melege volt. Lehúzta az ablakot. Amikor megkérték, hogy húzza fel, szó nélkül teljesítette a kérést. Figyelmetlenségéért elnézést kért.
 - Lacika engedélyt kért az ablak lehúzására.

- e) 1. Vili evett. Ügyelt arra, hogy ne morzsázzon. A maradékot a szemégyűjtőbe rakta.
 2. János evett. A papírszalvétát kidobta az ablakon, az ételmaradékot bekotorta az ülés alá.
- f) 1. Andris leszálláskor elköszönt a fülkében maradéktól.
 2. Joli le akart szállni. Szó nélkül kilépett a fülkéből, ahol eddig más utasokkal utazott.
 3. Eszter le akart szállni. A vonat folyosóján találkozott egy másik utassal. Elköszönt tőle.
- g) 1. Tibor elálmosodott. Nagyokat ásított. Behúzódott az egyik sarokba, és hamarosan elaludt.
 2. Ottó nagyokat ásítózott. Végigfeküdt az üléseken. Aludni akart.
 3. Gyuri elaludt. Szétterpeszkedett az ülésen, fejét az egyik utas vállára hajtotta.

4. Olvassátok el a részletet!

„Emil udvariasan levette diáksapkáját.

– Jó napot kívánok! Van még egy kis hely számomra?

Természetes, hogy volt még egy kis hely a számára. S egy kövér asszony szomszédjához fordult, egy nehezen lélegző kövér emberhez, s azt mondta:

– Ritka manapság az ilyen udvarias gyerek...”

(Erich Kästner: *Emil és a detektívek*)

Ti is udvariasnak, illemtudónak tartjátok Emilt? Mit gondoltok, ismerheti-e Emil a vonaton utazás illemszabályait?

Bábbal: – Szervusztok! Én vagyok Emil. Igazatok van, én ismerem az illemszabályokat. De ti? Ti ismeritek-e ezeket? Mondjátok el nekem!

Az otthoni viselkedés illemszabályainak tanítása (III. 4)

Illemszabályok:

- Ügyelj otthon is ruhád és tested tisztaságára!
Ruhád tiszta és rendezett legyen!
Olyan ruhát válassz, amiben kényelmesen játszhatsz, dolgozhatsz!
Időnként, ha erre szükség van, moss kezet, arcot, tedd rendbe a hajad!
- Szüleiddel, testvéreiddel és a szomszédokkal légy udvarias, tapintatos, figyelmes!
Nem illik testvéreid, szüleid holmijában turkálnod.
Ne okoz felesleges munkát: tartsd rendben a ruháidat, a játékidat, a tanszereidet!
Segíts az otthoni munkában!
Ha családod pihenni szeretne, ne zavard őket!
A szomszédokat illik köszöntened, még akkor is, ha csak látásból ismered őket.
Illetlen és ízléstelen dolog leskelődnöd és hallgatóznod a szomszédok után.
Nem illik a szomszédaidat zavarnod.

Feladatok:

1. Olvassátok el a két állítást! Szerintetek melyik az igaz, melyik a hamis?
 - a) Ha valaki otthon van, azt csinálhat, amit akar.
 - b) Az otthoni viselkedésnek is vannak illemszabályai.Választásotokat próbáljátok megindokolni! Tudnátok olyan illemszabályokat mondani, amelyek az otthoni viselkedésre vonatkoznak?
2. Olvassátok el az írásvetítőn látható mondatokat! Írjátok le azokat, amelyek a ti otthoni viselkedésetekre igazak!

- Otthon is tiszta, ápolt vagyok.
- Ha hazaérek, mindig ruhát váltok. Foltos, rongyos melegítőt és trikót veszek fel, mert ezekre nem kell vigyáznom.
- Csak azoknak a szomszédoknak köszönök, akiknek tudom a nevét.
- Minden szomszédunknak szoktam köszönni, még azoknak is, akiket csak látásból ismerek.
- A tanszereimet rendben tartom, de a ruháimat nem. A játékaimat is ritkán pakolom el.
- Tanszereimet, játékaimat, ruháimat mindig elrakom.
- Engem minden nagyon érdekel. Ezért mindig átvizsgálom a testvérem holmiját, be-benézek a szomszédok ablakán.
- Sem a testvéreim, sem a szüleim holmijában nem szoktam kutatni.
- Soha nem leskelődöm, nem hallgatózom a szomszédok után.
- Az otthoni munkában gyakran segítek.
- Nem szoktam az otthoni munkában segíteni, ez nálunk az édesanyám dolga.

3. Figyeljete a bábokra!

Bábokkal: – Jaj, gyerekek, bármit csinálunk, mindig csak azt halljuk, hogy ezt nem illik, azt nem illik. De senki sem mondja meg, miért nem illik, és hogyan kellene helyesen viselkedni.

Segítsetek a báboknak! Történeteket mesélnek el, amelyekben megsértik az illemszabályokat. Javítsátok a viselkedésüket úgy, hogy illemtudó legyen! Próbáljátok megmagyarázni azt is, miért szükséges egy-egy illemszabályt megtartaniuk!

- a) „A múltkor játszani indultam a szomszédba. A nagymama a szemetesvödöröt készült levinni. Nagyon siettem, nem értem rá segíteni neki.”
- b) „Hazafelé jöttem az iskolából. A lépcsőházban az egyik lakóval találkoztam. Nem köszöntem neki, mert csak látásból ismerem.”
- c) „Anyának fájt a feje, lefeküdt pihenni. A rádióban valami jó zene szólt. Egy kicsit meghangosítottam, hogy jobban halljam.”

- d) „A barátaim eljöttek hozzám. Egy darabig a szobában játszottunk, de aztán szaladgálni támadt kedvünk. A lépcsőházban fogócskáztunk.”
- e) „Ha hazaérek az iskolából, azonnal levetkőzöm. A ruháimat nem rakom el. A táskából kiborítom a tanszereimet. A múltkor játszani kezdtem, több játékot is elővettem, mégis unatkoztam. Otthagytam mindent, és elmentem a barátomhoz játszani.”
- f) „Tudjátok, lakik a mi házunkban egy család. Senki nem tud róluk semmit. Én elhatároztam, hogy kinyomozom, kik ezek. Ezért gyakran megállok hallgatózni az ajtajuk előtt. Néha még a kulcslyukon is benézek. Kár, hogy a második emeleten laknak, mert így az ablakon nem tudok belesni.”
- g) „Ha anya megjön, mindig átkutatom a táskáját, hátha hozott nekem valamit.”
- h) „Képzeljétek, velem szörnyű igazságtalanok otthon. Ha az ebédnél ülök, és nincs sótartó: »Ugorj csak, kisfiam!«, ha tele van a szemetesvödör: »Ugorj csak, kisfiam!«, ha leülünk tévét nézni, és valakinek nincs széke: »Ugorj csak, kisfiam!« Mindig, mindig csak én!”
- i) „Anyával egyszerre értünk az ajtóhoz. Én voltam az ügyesebb, gyorsan kisurrantam előtte.”
- j) „A múltkor a barátommal jöttünk haza. Nagyon jó kedvünk volt, mert kezdődött a szünet. Örömmel ugráltunk, ordítottunk a lépcsőházban. Még az iskolatászkánkat is hozzácsapkodtuk a falhoz.”
- k) „Ti szoktatok otthon ruhát váltani? Én mindig leveszem az iskolai ruhámat. Felveszem a mamuszomat, egy kicsit kinőttem, de kilyukadt az orra, és így nem szorítja a lábamat. Van egy kopott farmerem. Igaz a térdre rongyos, de ebben nyugodtan lehet csúszkálni a padlón. A trikómra tegnap ráesett a lekváros kenyér, de ma még jó lesz.”

4. Játsszátok el, mit csináltok, mit mondotok,

- a) ha beléptek a szüleitek szobájába!
- b) ha észreveszitek, hogy édesanyátok elfelejtette az asztalra tenni a sót!

- c) ha az egyik füzetetek eltűnt, és úgy gondoljátok, hogy a testvéretek fiókjába kerülhetett!
- d) ha az új szomszédal találkoztok a lépcsőházban!
- e) ha édesapátokkal egyszerre értek az ajtóhoz!
- f) ha édesanyátok lepihent, de ti tévét szeretnétek nézni!
- g) ha látjátok, hogy a nagymamátok készül levinni a szemetet!
- h) ha látjátok, hogy édesanyátok a szétszórt játékaik között próbál rendet teremteni!
- i) ha észreveszitek, hogy kistestvéretek édesapátok fiókjában keres valamit!
- j) ha édesanyátoknak a mosás kellős közepén jut eszébe, hogy elfelejtett tejet venni!

A jó megjelenés illemszabályainak tanítása (testi tisztaság és ápoltság, a ruházat tisztasága, az öltözködés (III. 5)

Illemszabályok:

- Tested, lábad, kezed, fogad mindig tiszta és ápoltság legyen!
Legalább hetente kell fürdened.
Felkelés után mindig mosakodj meg!
Reggel és este (de ha teheted, minden étkezés után) moss fogat!
Körmeidet hetente vágasd le!
Hajad rendezett és megfelelő hosszúságú legyen!
- Ruhád és cipőd mindig tiszta és rendes legyen!
- Mindig az alkalomnak megfelelő ruhát vegyél magadra!
Színházba, hangversenyre, ünnepélyes alkalomra sötét szoknyát (nadrágot) és fehér blúzt (inget) vegyél fel!
Strandra fürdőruha, fürdőköpeny való.
Túrához, sportoláshoz melegítőt viselj!
Egyenruhádát iskolád és úttörőcsapatod ünnepségein viselheted.
Otthon se járj piszkos, rendetlen ruhában!
- Mindig legyen nálad zsebkendő.
A zsebkendőt nem illik kölcsönkérned, ha mégis megtörténik, tisztán add vissza a tulajdonosának!

Feladatok:

Megjegyzés: Felhasználhatók újra az 1. osztályos feladatgyűjtemény feladatai.

1. Olvassátok el újra az első osztályban megismert illemszabályokat! Írjátok le azokat, amelyeket ti soha nem sértetek meg!
2. Hallgassátok meg a meserészletet!
Tersánszky Józsi Jenő: *Misi Mókus kalandjai*
Tizenhatodik fejezet
(„Misi Mókus a segélykiáltásra...”)
Ugye ti nem így tartjátok tisztán a testeteket? Mondjátok el, ti hogyan ápoljátok, hogyan tartjátok tisztán
 - a) a testeteket!
 - b) a körmeiteket!
 - c) a hajatokat!
 - d) a fogaitokat!
3. Készítsetek magatokról rajzot! Mit vennétek fel, milyen ruhát, cipőt viselnétek
 - a) ha színházba, hangversenyre mennétek!
 - b) ha ünnepélyes csapatgyűlésre készülnétek!
 - c) ha a strandon lennétek!
 - d) túrához, sportoláshoz!
 - e) otthon!
 - f) az iskolában!Indokoljátok meg, miért így rajzoltátok le a magatokat! Az indokláshoz idézzétek fel és mondjátok el a tanult, öltözködésre vonatkozó illemszabályokat!
4. Olvassátok el a részletet! Rajzoljátok le, mi minden volt Csónakos (Kolnay) zsebében! Írjátok le, mi volt az a ruhadarab, ami hiányzott!
 - a) „Csónakos zsebében minden volt. Nincs az a bazár, amiben annyi minden lett volna, mint a Csónakos zsebében. Volt abban

bicska, spárga, rézkilincs, szög, kulcs, rongy, noteszkönyv, srófhúzó, meg isten tudja, micsoda.”

- b) „Azzal a zsebébe nyúlt Kolnay. Kotorászni kezdett benne, és sorra kirakott az asztalra belőle mindent. Mindenekelőtt egy forint negyvenhárom krajcár került elő. Aztán két darab egykoronás okmánybélyeg, nyolc új toll és egy színes üveggolyó.”

(Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*)

Próbáljatok néhány olyan illemszabályt mondani, ami a zsebkendővel, a zsebkendőhasználattal kapcsolatos!

5. Olvassátok el némán a mondatokat! Válasszátok ki és olvassátok fel azokat, amelyek egy jó megjelenésű emberre igazak! A kiválasztott mondat segítségével fogalmazzátok meg és írjátok le az illemszabályt!

- a) 1. Arca, keze, teste tiszta, szappantól illatos.
2. Arca maszatos, keze ragadós és fekete, kellemetlen izzadságszagú a teste.
- b) 1. Körme tiszta, gondozott, rövidre vágott.
2. Körme hosszú, fekete.
3. Látszik a körmén, hogy rágja.
- c) 1. Haja zsíros, kócos, látszik rajta, hogy ritkán fésülködik.
2. Haja tiszta, gondosan fésült, megfelelő hosszúságú.
- d) 1. Fogai feketék, ételmaradékosak, kellemetlen szájszaga van.
2. Fogai szépek, kellemes illatú a lehelete.
- e) 1. Ruhája tiszta, gyűretlen, rendezett. Cipője fényes, tiszta.
2. Inge, blúza kilóg a nadrágból, gallérja gyűrött, piszkos. Cipőfűzője lóg, cipője sáros, csámpás.

6. Nézzétek meg a képeket! Szerintetek melyik emberre mondhatnánk, hogy jó megjelenésű? Mondjátok el, miért gondoljátok így! Beszéljétek a ruhájuk tisztaságáról, rendezettségéről, a testük tisztaságáról! Gyűjtsétek össze, milyen illemszabályokat tartott meg a jó megjelenésű ember, melyeket sértette meg a másik!

Megjegyzés: A feladathoz képes hetilapokból, folyóiratokból, könyvillusztrációkból válogathat képeket a tanító.

A vásárlás közbeni viselkedés illemszabályainak megtanítása (III. 6)

Illemszabályok:

- Ha belépsz egy üzletbe vagy távozol onnan, köszönnöd kell.
Az olyan nagy áruházakban, ahol sok ember vásárol, elegendő, ha csak a pénztárostól búcsúzol el.
- Vásárlás közben, ha sorba kell állnod, ne tolakodj, ne lökdösődj, várj türelmesen, amíg sorra kerülsz!
Az idős, beteg embereket, a kisgyermekkel várakozókat engedd előre!
- Az üzletekben nem illik kiabálnod, hangoskodnod.
- Vásárlás előtt gondold végig, mit szeretnél venni!
Illetlen és idegesítő, ha a pult előtt állva találgatod, mit is akarsz venni.
- Az önkiszolgáló boltokban szabadon válogathatsz a kitett áruk között.
Ügyelj arra, hogy ne tapogass össze mindent!
Igyekezz a levett árut a helyére visszatenni, ha nincs rá szükséged!
- Az eladókkal légy udvarias!
Eladó nélinek vagy eladó bácsinak szólíthatod őket.
Udvariasan kérheted a segítségüket, a tanácsukat.

Feladatok:

1. Játsszátok el, mit tennétek, mit mondanátok,
 - a) ha belépnétek egy kis üzletbe vagy eltávoznátok onnan!
 - b) ha nem találnátok valamilyen árut a polcokon!
 - c) ha egy hosszú sorban állnátok és észrevennétek, hogy mögöttek egy idős néni várakozik!
 - d) ha a fizetés után ellépnétek a pénztártól!
 - e) ha csak az utcán vennétek észre, hogy folyik a zacskós tej, amit vettetek!
 - f) ha a pénztáros néni több vagy kevesebb pénzt adna vissza, mint amennyi jár!

2. Rajzoljatok két polcot, amilyenek az önkiszolgáló üzletekben vannak! Képzeljétek el, hogy az egyikén egy illetendő, a másikon egy illemsértő ember keresett valamit! Próbáljátok meg ennek megfelelően a polcokra berajzolni az árut!
3. Ti hogyan kérnétek segítséget az eladóktól? Válasszátok ki és írjátok le a megfelelő mondatokat!
- Jöjjön már, mutassa meg, hol a cukor!
 - Kéne nekem két vaj.
 - Eladó néni, legyen szíves, mutassa meg, hol találom a paprikát!
 - Adjon már egy fél kenyeret!
 - Már megint nincs krémtúró?
 - Tessék mondani, a Mackó sajt elfogyott?
 - Legyen szíves, eladó néni, tessék szíves lenni megmondani, nem tetszik-e tudni, hogy merre van a narancslé?
 - Azt szeretném kérni, hogy tessék szíves lenni nekem segíteni, legyen szíves megmondani, hogy melyik csokit vegyem meg az édesanyámnak!
4. Olvassátok el a szöveget! A szövegben szereplő gyerek megsértett valamilyen illemszabályt. Mondjátok el, hogyan kellett volna illetendőan viselkednie!
- a) János a tejtermékek között turkált. Alaposan összekevert mindent. Odalépett hozzá az eladó.
- Mit keresel?
 - Krémtúrót. Tud adni?
 - Tessék. Te mindig így összeturkálod a polcokat?
 - Nem, de ha egyszer nem találtam a krémtúrót.
- b) Éva vásárolni ment a nagy ABC-be. Hatalmas volt a tömeg. Éva belépett a boltba, és ordítva köszönt, hogy mindenki hallja. Vásárlás után a pénztárnál fizetett. Itt elfelejtett köszönni.
- c) Zoli és Karesz együtt szaladtak vásárolni. A bevásárlókocsik közül kivettek egyet-egyet.
- Verseny! – ordította Zoli. – Az győz, aki előbb ér a zöldséges pulthoz! Elkészülni, vigyázz, rajt!
- d) Öcsi odaért a boltba. A pult előtt hosszú sor állt. Öcsi ügyesen

előrefurakodott, és hamarosan sorra került. Nagyon büszke volt, mert alig kellett várakoznia.

e) Attila a sorban lökdösődött, tolakodott, amikor a bolt ajtajában meglátta a barátját. Oda is kiáltott neki:

– Várj meg, mindjárt megyek. Elhoztad a focit? Képzeld, a nagyfülű Kovács egyest kapott matekból!

f) Anna nem talált valamit a polcon. Odakiáltott az eladónak:

– Jöjjön már, mutassa meg, hol van a paprika!

A kiszolgálás után így szólt:

– Hála istennek, már azt hittem, hogy nincs!

g) Lackó a pult előtt állt, mögötte hosszú sor kígyózott.

– Mit is kell vennem? Ja, igen! Kérek fél kiló citromot, három kiflit, nem, legyen inkább zsemle! Mit is akartam még? Mit is? Tejet kérek. Nem, az mégsem kell!

A szabadidős tevékenységekhez kapcsolódó illemszabályok tanítása (könyvtárban való viselkedés, könyvhasználat, televíziózás, játék, sportolás, túra, kirándulás, mozi- és színházlátogatás) (III. 7)

A) *Könyv és könyvtár*

Illemszabályok:

- A könyvtári kölcsönzési rendet illik megtartanod.
- Mindig vidd vissza a kölcsönzött könyveket az olvasójegyeden felüntetett időre!
- A könyvtárban nem illik hangoskodnod, járkálással, nevetgéléssel zavarnod a többi embert.
- Ha önállóan válogatsz a szabadpolcokon, igyekezz a levett könyveket a helyükre visszatenni!
- A könyvtár dolgozóival légy udvarias!
Ha belépsz a könyvtárba vagy távozol onnan, illik köszönnöd. Könyvtáros néninek, könyvtáros bácsinak szólíthatod őket. Ha nem találsz valamilyen könyvet, kérheted a segítségüket. Ilyenkor pontosan, udvariasan fogalmazd meg a kérésedet!
- Illik vigyáznod a könyvekre.

- 34 Ne gyűrd össze a lapjait, ne piszkold össze a borítóját!
Használj könyvjelzőt!
- Ne firkáld össze a könyveket, inkább készíts jegyzeteket!
- Könyvet kérhetsz kölcsön is.
Ne sértődj meg, ha visszautasítanak!
Ha tőled kérnek el egy könyvet, nem szükséges teljesítened a kérést.
Ha kölcsönkértél egy könyvet, ne felejtse el visszaadni a tulajdonosának!

Feladatok:

1. Rajzoljatok két könyvet! Az egyik olyan legyen, mintha egy illetendő gyerek olvasta volna, a másik olyan, mintha azt egy olyan gyerek forgatta volna, aki megsértette az illemszabályokat!
2. Játsszátok el, mit tennétek, hogyan viselkednétek, mit mondanátok,
 - a) ha kerestek egy könyvet, de sehogy sem akadtok rá!
 - b) kölcsönkérnek tőletek egy könyvet, de ti nem szívesen adjátok oda!
 - c) barátotoknál láttok egy könyvet, amit szeretnétek elolvasni!
 - d) ha észrevennétek, hogy egy fiú összevissza keveri a szabadpolcon sorakozó könyveket!
3. Olvassátok el és válasszátok ki azokat az állításokat, amelyek igazak a ti viselkedésetekre! A kiválasztott mondatokat írjátok le a füzetetekbe!
 - A könyvtárból kölcsönzött könyveket mindig időben visszaviszem.
 - A könyveket csak a kölcsönzési idő lejártá után szoktam visszavinni.
 - A kölcsönkért könyveket csak akkor adom vissza, ha a tulajdonos kéri.
 - Nem szívesen adok könyvet a könyvtárból. Ha kérnek tőlem, udvariasan megmondom, hogy nem adom oda.

- Vigyázok a könyvekre. Nem firkálom össze, nem gyűröm össze a lapokat. Könyvjelzőt használok.
- A könyvben úgy jelölöm meg, hogy hol tartok, hogy behajtom a lap csücskét.
- A könyvtárban csendben vagyok, fegyelmezetten viselkedem.
- Elég jól eligazodom a szabadpolcon kitett könyvek között.
- Ha nem találom meg egy könyvet, segítséget szoktam kérni a könyvtárostól.
- Gyakran előfordul, hogy a szabadpolcra kitett könyveket összekeverem.

4. Figyeljete a bábokra! Elmondják nektek, hogyan szoktak ők viselkedni. Válasszátok ki azokat, akik megfelelnek az illemszabályoknak, és azokat, akik viselkedésükkel megsértik a normákat!

- a) „Ha bemegyek a könyvtárba, mindig köszönök a könyvtárosnak.”
- b) „A könyvtárba megyek. Igaz, a könyveket már rég vissza kellett volna vinnem, de talán nem lesz semmi baj.”
- c) „A barátaimmal nagyon szeretek a könyvtárba járni. Olyan jókat lehet bújócskázni a polcok között.”
- d) „Soha nem köszönök, ha bemegyek a könyvtárba.”
- e) „Elég jól eligazodom a szabadpolcon lévő könyvek között. Ha leveszek egy könyvet, igyekszem a helyére visszarakni.”
- f) „Így szoktam segítséget kérni a könyvtárostól, ha nem találom valamit:
 - Jöjjön már ide, és adja nekem a *Mauglit*!”
- g) „Én így kérek segítséget:
 - Könyvtáros néni, legyen szíves segíteni, a *Micimackót* keresem!”
- h) „A múltkor kölcsönkértem egy könyvet. Képzeljétek, nem adták oda. Meg is mondtam Pistinek:
 - Irigy kutya vagy. Nem is kell az a vacak könyv, de ne gondold, hogy ezután játszani fogok veled!”
- i) „Ha kölcsönkérnek tőlem egy könyvet ezt mondom:
 - I. „Nem szoktam könyvet kölcsönadni. Neked meg különben sem adnám oda, mert biztosan összepiszkítanád.”

2. „Ne haragudj, nem adok kölcsön könyvet. Próbáld megvenni te is! Nemrégén láttam a könyvesboltban.”
- j) „Evés közben nagyon szeretek olvasni. Könyvjelzőt nem használok, szépen behajtom a könyv lapjának csücskét, ezzel jelölöm meg, hol tartok.”
- k) „A verseket nagyon szeretem. A legszebb sorokat mindig aláhúzó ceruzával.”
5. Rajzoljatok két könyvtárat! A rajzotokon legyenek polcok, rajzoljátok le az olvasótermet is! Még emberek is legyenek a képen. Az egyik könyvtárat úgy rajzoljátok meg, mintha oda csupa illetudó ember járna. A másikat olyanra készítsétek, mintha abban csak illemsértő emberek lennének az olvasók!

B) Televíziózás

Illemszabályok:

- Ügyelj mindig arra, hogy tévézéssel ne zavarj másokat!
- Ha látogató érkezik hozzád, és te éppen tévét nézel, ajánld fel, hogy kikapcsolod a készüléket!
- Ha te zavarasz meg valakit tévzés közben, és ő felajánlja, hogy kikapcsolja a készüléket, illik visszautasítanod ezt.
- Vendégedet mindig úgy ültesd a tévé elé, hogy a legjobb helyről nézhesse a műsort!
- Ha valaki eltakarja előled a képernyőt, udvariasan figyelmeztetheted erre. Te is ügyelj arra, hogy senkit ne zavarj a rálátásban!
- Ha egy tévző társaságba később érkezel, beszéddel, kérdezőgés-sel ne zavarj a többieket! Várd meg a műsor végét!
- Ha barátaidnál, ismerőseidnél nézel tévét, ne ócsárolj a készüléket!

Feladatok:

1. Figyeljete a bábokra! Állapítsátok meg, milyen illemszabályokat sértettek meg! Mondjátok el nekik, mit kellett volna tenniük! Próbáljátok megmagyarázni azt is, miért szükséges megtartaniuk az illemszabályokat?

- a) A bábu a barátjánál nézi a tévét.
 „Hát ez a tévé elég vacak. Mindig ilyen homályos a kép? Nem tudsz valamit csinálni, hogy ne recsegjen? A miénkhez képest ez egy ócskaság!”
- b) A bábu egy olyan helyre érkezik, ahol már régóta néznek egy izgalmas filmet.
 „Bocs, hogy elkéstem! Nem jött az a vacak busz, aztán elindultam gyalog, itt meg elkeveredtem a házak között. Most meséljete! Mi volt eddig? Ki ez a fickó? Az a papír micsoda? Kié az a jó kis kocsi?”
- c) A bábu a családjával együtt tévézik. Ingerülten rászól a nagymamájára.
 „Nagymama, borzasztó vagy! Állandóan úgy ülsz, hogy ne lássak semmit! Mindjárt itt hagyom ezt az egész vacakot! Nem is igaz, hogy nem akarattal csinálod!”
- d) A bábuhoz vendég érkezik. Együtt akarják nézni a tévét.
 „Te ülj oda a sarokba, mert ez az én helyem, az meg az öcsémé. Onnan a sarokból is jól lehet látni, csak egy kicsit előre kell hajolnod!”
- e) A bábu tévét néz. Sorba jönnek a család tagjai figyelmeztetni.
 Anya: „Kisfiam, nagyon hangos a tévé, nem tudok pihenni.”
 Testvér: „Öcsi, zavar a tévé a tanulásban.”
 Nagymama: „Lacikám, nem hallom a tévétől a rádiót.”

2. Az állítások közül válasszátok ki a helyeset, az illemszabályoknak megfelelőt! Találjátok ki az állításokhoz történeteket! Játsszátok el ezeket!

- a) 1. A tévézéssel zavar másokat.
 2. Úgy tévézik, hogy másokat ne zavarjon.
- b) 1. Ha tévézés közben vendég érkezik, felajánlja, hogy kikapcsolja a készüléket.
 2. Ha vendég érkezik hozzá, megkéri, hogy várjon addig, amíg vége lesz a műsornak.
 3. Vendégével tévézés közben beszélget.
- c) 1. Ha tévézés közben zavar valakit, és az felajánlja, hogy kikap-

csolja a készüléket, nem engedi, ő is leül tévét nézni addig, amíg befejeződik a műsor.

2. Ha látogatásával egy tévészó ismerősét megzavarja, kikapcsolatja a készüléket.

d) 1. Vendégét olyan helyre ülteti, ahol senkinek sem foglalja el a megszokott helyét. Nem nagyon törődik azzal, hogy a vendég jól látja-e a képernyőt.

2. Vendégének a tévészéshez a legjobb helyet adja.

e) 1. Ha valaki eltakarja előle a képernyőt, soha nem szól, megpróbál valahogy kukucskálni.

2. Ha eltakarják előle a készüléket, udvariasan figyelmezteti erre az előtte ülőt.

3. Ha eltakarják előle a képernyőt, mindig nagyon dühös, ilyenkor rá szokott kiabálni az előtte ülőre.

f) 1. Igyekszik úgy elhelyezkedni a tévé előtt, hogy senkit ne zavarjon a rálátásban.

2. Nem törődik a többi tévészóval, csak az a fontos, hogy ő jól lásson.

g) 1. Ha barátai, ismerősei, családja tévét néznek, nem zavarja őket beszélgetéssel, kérdezgetéssel.

2. Ha barátai, ismerősei, családja tévét néznek, és ő lemaradt a film elejéről, igyekszik megtudni, hogy mi történt addig.

3. Játsszunk! Elmesélek nektek egy-egy helyzetet. Játsszátok el, hogyan viselkedik az elmondott helyzetben egy illető és egy illető ember!

a) Képzeljétek el, hogy a barátaitokkal megbeszélitek, hogy együtt néztek meg egy műsort a tévében. Ti valami miatt elkéstek.

b) Vendég érkezik hozzátok akkor, amikor egy izgalmas filmet néztek.

c) Látogatóba mentek egyik ismerősötökhöz. Amikor odaértek, ő éppen nagy figyelemmel tévét néz. Benneteket nem érdekel a műsor. Ismerősötök felajánlja, hogy kikapcsolja a készüléket.

d) Otthon vagytok. Családotokkal nézitek a tévét. Bekopog a szomszédotok, és kér benneteket, hogy engedjétek meg, hogy nálátok nézhesse a filmet, mert elromlott a tévéje.

- e) Az osztályotokkal együtt néztek tévét. Elhelyezkedtek. Valakinek a feje belelóg a képbe.

C) Játék, sportolás

Illemszabályok:

- Mindig tartsd meg a játék és a sportolás szabályait!
- A játékban és a sportban mindig vannak vesztesek és győztesek. Ha vesztes vagy, ne sértődj meg, ne légy dühös, és ne okold ezért a többieket!
Ha győzől, ne hengegj, ne gúnyold ki a veszteset! Ilyenkor úgy illik, hogy felajánld a visszavágót!
- Ha nem veszel részt a játékban, csak szurkoló vagy, buzdíthatod a saját csapatod.
Illetlen dolog azonban az ellenfél csapatát szidnod, a bírót ócsárolnod.

Feladatok:

1. Gyerekek! Kukkantsunk be a bábokhoz! Épp valamilyen sportversenyről jöttek meg. Figyeljétek meg, ki mit mond, hogyan viselkedik! Döntsétek el, kik azok, akik megsértik az illemszabályokat! Döntéseteket indokoljátok is meg!
 - a) A bábu sír, mérgelődik:
 - Csalás volt! Csalás! Így könnyű győzni! Nem ér az egész! Ilyen csalókkal soha többet nem játszom!
 - b) A bábu csapata tagjait okolja a vereségért:
 - Kétfalásbasok! Veletek nem lehet győzni! Nem is tudom, hogy ilyenek minek játszanak? Annyit futottam, mint egy ló, de hát csinálhattam én akármit! Olyanok voltatok, mint a nyugdíjas teknősbékák!
 - c) A bábu elismeri, elfogadja a vereséget:
 - Sajnálom, hogy veszítettünk. De hát ez most így sikerült. Majd a visszavágón jobban igyekszünk!
 - d) A bábu hetvenkedik, büszkélkedik, ócsárolja a legyőzött csapatot:

- Na picikéim! Jól megruháztunk benneteket! Nem is tudom, hogy jutott eszetekbe kiállni ellenünk. Neked, öcskös, akkor rúgok gólt, amikor akarok! Te, Dagi! Háromszor körbefutom a focipályát, amire te megfordulsz. Kétfalásbasok, ügyetlenek vagytok!

e) A bábu szerényen viselkedik:

- Most mi játszottunk jobban. De legyen visszavágó!

2. Válasszátok ki és írjátok le azokat az állításokat, amelyek a ti játék és sport közbeni viselkedésetekre igazak! Jelöljétek meg a leírt állításokat! Csillagot tegyetek azok elé, amelyek megfelelnek az illemszabályoknak, pontot azok elé, amelyek megsértik azokat!

- Mindig megtartom a játékszabályokat.
- Csak ritkán szoktam csalni.
- Ha vesztesre állok, mindig csalog egy kicsit.
- Ha veszítek, mindig nagyon dühös vagyok a győztesre, és sírni is szoktam.
- Nem örülök a vesztesnek, de ha így történik, nem szoktam megsértődni és sírni.
- A vesztes miatt, mindig a csapatomat hibáztatóm.
- Ha vesztek, gyakran szidom az ellenfeletem.
- Ha győztes vagyok, mindig felajánlom a visszavágót.
- Ha győzők, nem csúfolom ki, nem gúnyolom a vesztest.
- A győzelemre nagyon büszke vagyok, gyakran kinevetem és ki-csúfolom a veszteseket.
- Ha szurkoló vagyok, a saját csapatomat buzdítom. Ilyenkor kiabálni, tapsolni szoktam.
- Ha szurkoló vagyok, és a csapatom vesztesre áll, nagyon dühös vagyok, ezért szidom az ellenfél játékosait meg a bírót.

D) *Túra, kirándulás*

Illemszabályok:

- Ha kirándulásra, túrára indulsz, ügyelj az öltözködésre! Ilyenkor kényelmes cipőt, ruhát vegyél fel!
- Kiránduláson, túrán ügyelj a környezet tisztaságára! Ne szemetelj, a papírokat, a konzervdobozokat ne szórd szét!

- Hátizsákodba, táskádba csak a szükséges dolgokat csomagold be! Csak annyi ennivalót vigyél magaddal, amennyit meg is eszel!
- Kiránduláson, túrán légy figyelmes társaiddal, udvarias a lányokkal!

Feladatok:

1. Olvassátok el az írásvetítőn látható szövegeket! Ezekből megtudhatjátok, hogy egy túrára induló osztály néhány tagja milyen ruhát viselt, miben vitte a holmiját. A leírások alapján rajzoljátok le a gyerekeket! Karikázzátok be azokat a rajzokat, amelyek olyan gyerekeket ábrázolnak, akik megfelelően készültek fel a kirándulásra!

Éva: Piros galléros fehér ruha volt rajta. Fehér szandált és piros zoknit húzott a lábára. Még az új piros kistáskáját is magával vitte.

Tibor: Melegítőt viselt, hozzá egy pólóinget vett fel. A lábán tornacipő volt. A holmiját bőröndben vitte.

János: Melegítőt, túrabakancsot viselt. Rövid ujjú pólóinge fölé egy melegebb pulóvert is húzott. Hátizsákba csomagolta a kiránduláshoz szükséges dolgokat.

Péter: Meztelen lábán papucs volt. Rövid ujjú trikót és rövidnadrágot viselt. Ennivalóját egy reklámszatyorba tette.

2. Rajzoljátok! Képzeljétek el egy szép kirándulóhelyet! Kétszer rajzoljátok le ezt! Egyik rajzon olyan legyen, mintha ott egy illemt ismerő csoport járt volna, a másik rajz olyan legyen, mintha ott illemsértő kirándulók jártak volna!

3. Hallgassátok meg a mesét!

(Milne: *Micimackó*. Nyolcadik fejezet. Amelyben Róbert Gida expedíció élén felfedezi az Északi-sarkot.)

Mit gondoltok, mit vihettek magukkal Róbert Gidáék a meséből megismert kirándulásra? Soroljátok fel! A füzetetekbe dolgozzatok! Vigyázzatok, csak a szükséges dolgokat írjátok le!

E) Mozi- és színházlátogatás

Illemszabályok:

- A színházi előadás ünnepélyes alkalom. Ezt öltözködésednek is tükröznie kell.
Nagyon elegáns lehetsz akkor, ha sötét szoknyában (nadrágban) és fehér blúzban (ingben) jelensz meg.
- A mozielőadásnál a ruházatra nincsenek külön szabályok.
- Moziban is, színházban is fontos dolog a pontosság.
- Illő dolog az előadásokra pontosan érkezned, és a helyedet idejében elfoglalnod.
- Ha késnél, várd meg a szünetet vagy a jelenet végét, hogy a többi nézőt a legkevésbé zavarod, miközben a helyedre mész!
- Ilyenkor az ülőktől kérj elnézést, köszönd meg, hogy felálltak!
- Ügyelj arra is, hogy arccal az ülők felé fordulva menj a helyedre!
- Téged is zavarhatnak a későn jövők. Ilyenkor ne tegyél megjegyzéseket, állj fel és adj utat!
- A moziban, a színházban soha ne felejtse el, hogy előtted is, mögötted is ülnek!
- Nyugodtan, fészkelődés nélkül ülj!
- Ne dugd össze a fejedet a szomszédoddal!
- Ne foglald el teljesen a szék karfáját! Úgy tedd rá a kezéd, hogy a szomszédod is használhassa a karfát!
- A moziban, a színházban ismerősökkel is találkozhatasz. Elegendő, ha egy mosollyal, egy fejbiccentéssel üdvözlöd őket. Integetni, oda-kiabálni nekik nem illik.
- Se a moziban, se a színházban ne zavarod a többi nézőt!
- Még suttogva sem illik beszélgetni.
- A cukroszacskó zörgetése, a perec ropogtatása is zavarhatja a többieket.
- A színházban használhatsz látcsövet, a moziban nem.
A látcsővel mindig a színpad eseményeit figyeld! Illetlenség a közönséget nézegetned ezzel.
- A színházban illő dolog a taps, a moziban nem.
- A dobogás, a füttyülés, a kiabálás mindkét helyen felesleges és illetlen dolog.

- Ha nem tetszik a mozi- vagy a színházi előadás, nem kell végignézned.
- Várd meg a szünetet, és akkor menj el!
- A moziban előfordulhat, hogy elszakad a film.
- Ilyenkor várj türelmesen, míg kijavítják a hibát!
- A színházban a felvonások között, a moziban a több részes filmek részei között szünet van.
- Ilyenkor felállhatsz a helyedről, kimehetsz az előtérbe.
- Itt is fegyelmezetten kell viselkedned.
- A színházban, de a legtöbb moziban is van ruhatár.
- Itt helyezheted el a kabátodat.
- Se érkezéskor, se távozáskor ne tolakodj, várj türelmesen a sorodra!
- Itt megigazíthatod a ruhádat, rendbe teheted a hajadat.

Feladatok:

1. Olvassátok el az állításokat! Döntsétek el, hogy a mozira vagy a színházra vonatkoznak-e! Esetleg mindkettőre? Jelöljétek az állításokat *M* (mozi) és *SZ* (színház) betűkkel! Próbáljátok meg felidézni és elmondani az állításokhoz tartozó illemszabályokat!
 - Ünnepestélyes ruhában illik megjelenni.
 - Az öltözetre nincsenek külön szabályok.
 - Pontosán illik érkezni az előadásokra.
 - Ha elkésik valaki, meg kell várnia a szünetet.
 - A későn jövőknek illik elnézést kérniük azoktól, akiket megzavartak. A felállást meg is kell köszönniük.
 - Nyugodtan, fészkelődés nélkül illik ülni.
 - Az ismerősöket mosollyal, fejbiccentéssel lehet üdvözölni.
 - Nem illik beszélgetni az előadás alatt.
 - Illik látcsövet használni.
 - Ha tetszik az előadás, lehet tapsolni.
 - Ha nem tetszik az előadás, a szünetben el lehet menni.
 - Ha elszakad a film, türelmesen kell várni, míg a hibát javítják.
 - A szünetekben ki szabad menni az előtérbe.
 - A ruhatárban türelmesen kell várakozni.
 - A ruhatárban meg szabad igazítani a ruhát, a haját.

2. Éva és Feri színházba, Judit és Lackó moziba készülnek. Öltöztessétek fel őket úgy, hogy az alkalomnak megfelelő legyen a ruhájuk, a cipőjük! Rajzoljátok le a négy gyereket!
3. Játsszátok el,
 - a) mit tennétek, mit mondanátok, ha elkésnétek a színházi előadásról!
 - b) mit tennétek, ha meglátnátok egyik ismerősötöket a nézőtéren!
 - c) mit tennétek, ha nem tetszene a film, amit néztek!
 - d) mit csinálnátok, ha a film elszakadna a legizgalmasabb résznél!
 - e) mit tennétek, ha a színházban vagy a moziban megzavarna benneteket egy későn jövő!
 - f) mit tennétek, ha az egyik elöttetek ülő nézőtől nem látnátok a filmet!
 - g) hogyan figyelmeztetnétek barátotokat, hogy titeket is, másokat is zavar a precropogtatással!
 - h) mit tennétek, ha a színház ruhatárában észrevennétek, hogy poros a cipőtök, kócos a hajatok!
4. Olyan szövegeket olvashattok, amelyekben illemsértően viselkedik valaki. Mondjátok el, milyen illemszabályokat sértettek meg a szereplők! Játsszátok el vagy mondjátok el az illemszabályoknak megfelelő viselkedést!
 - a) Péter barátaival színházba ment. Az első felvonás után a szünetben kimentek az előtérbe. Itt jól kinyújtózkodtak, futkároztak, kergetőztek.
 - b) János moziba készült. Édesanyja színházi látcsövét is magával vitte.
 - c) Évát a moziban megzavarta egy későn jövő. Éva így szólt: „Na mi az? Késik a vekker?”
 - d) Öcsi látcsövet bérelt a színházban. Az előadás alatt nagyszerűen látta a színészeket és a színpadon zajló eseményeket. A szünetben a nézőközönséget figyelte a látcső segítségével.
 - e) Kati színházba készült. A farmerszoknyáját és a kockás blúzárt vette fel. A zsebkendőjét és a pénztárcáját egy reklámszatyorban vitte.
 - f) Judit és Joli együtt mentek moziba. A vetítés alatt izegtek-

mozogtak, suttogva beszélgettek. Jolinak eszébe jutott, hogy van a táskájában egy zacskó napraforgó. Jóízűen ropogtatták.

- g) Laci színházban volt. Még nem kezdődött el az előadás, ezért a látcsővel a közönséget nézegette. Az egyik páholyban felfedezte Kareszt, a barátját. Mindjárt integetett neki, oda is kiabált: „Helló, Karesz! A szünetben majd odamegyek hozzád! Valami fontosat akarok mondani.”
- h) Joci elkésett a moziból. Már javában ment a film. Gyorsan bement, a sötétben egy kicsit nehezen találta meg a helyét. Néhány emberre rá is szólt: „Álljon fel, nem látja, hogy a helyemre akarok menni!”
- i) Pisti előtt egy fiú ült, akitől semmit sem látott. Végül nem bírta tovább, odaszólt neki: „Csinálj valamit a szép nagy füleiddel, öcsém, mert semmit sem látok tőlük!”
- j) Palkó előtt senki sem ült. Kényelmesen elterpeszkedett a székben, mindkét karját végignyújtotta a karfákon.
- k) Andráséknak nagyon tetszett a film. Amikor vége lett, meg is tapsolták.
- l) A színházi előadás után az emberek mind a ruhatárhoz tódultak. Anna is ott tolongott, lökdösődött közöttük. Úgyesen furakodott előre, hamarosan meg is kapta a kabátját.

Fogalmazás

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

Különböző műfajú szövegek készítésének és korrigálásának gyakoroltatása

Az elbeszélés tanítása (I. 1)

1. A tanulók a következő – nem fiktív – témákról írhatnak elbeszélő fogalmazást:

- a) Újévi köszöntés
- b) Farsang az iskolában
- c) Húsvét – ajándékok, locsolkodás
- d) Az osztállyal közösen (vagy a családdal) megtett kirándulás
- e) Egy élménygazdag iskolai (vagy osztály-) rendezvény, verseny: szavalóverseny, vetélkedő, játékdélután
- f) Május elsejei felvonulás, majális
- g) Színházi, bábszínházi, cirkuszi, moziélmény
- h) Érdekes könyvtári foglalkozás
- i) Vásár, búcsú

2. Figyeljétek meg a kivetített diaképeket! (2., 3., 4. kép. A pedagógus ne a megfelelő sorrendben vetítse ki a kockákat.)

A diák egy ismert mese három képét tartalmazzák. Mondjátok el egy-két mondattal, mi történik egy-egy képen! Állítsátok sorba a képeket úgy, ahogy az események időrendben következnek a mesében!

Válasszatok címet, majd időrendben írjátok le a képeken ábrázolt eseménysort! (Ne a mesét!) Képzeljétek el, hogy olyan valakinek írjátok, aki nem ismeri a mesét sem, a képsort sem!

3. Nézzétek meg jól a kivetített képet! Mondjátok el pontosan, kit, mit láttok és milyen helyzetben!

(Kép: Egy fán egy kisfiú van, a fa alatt kutya, mellső lábait a fához támasztja.)

Hogyan kerülhetett a fiú a fára? Mondjátok több lehetőséget!

Arra is találjatok ki több változatot – a mondott előzményekhez igazodva –, hogy mi lesz az esemény következménye!

Mondjatok címjavaslatokat az elképzelt eseményekhez! Írjátok le a fogalmazásokat! Olyan olvasónak szóljon a szövegetek, aki nem látta a diaképet!

4. Nézzétek meg a diát!

(Kép: Lépcsőház. Csodálkozó emberek. A lépcsőházban egy zsiráf áll.)

Hogyan kerülhetett a zsiráf a lépcsőházba? Több változatot találjatok ki!

Ki vette észre először? Hogyan csődültek oda az emberek? Mondjátok el!

Mi lesz a zsiráf sorsa?

Különböző előzményekből kiindulva mondjátok el, milyen megoldások lehetségesek!

Adjatok címetek a kitalált eseményváltozatokhoz!

Képzeljétek magatokat a dia egyik szereplőjének helyzetébe!

Írjatok elbeszélő fogalmazást a történetekről!

5. Olvassátok el a kivetített elbeszélésrészletet!

Állapítsátok meg, tekintettel volt-e olvasóira a fogalmazó gyerek! Miért?

A balatoni nyaralás

Reggel felkeltünk. Azon nyomban elindultunk a Balatonra. Mikor odaértünk, kiosztották a szobákat. Bementünk és kicsomagoltunk. Ezután mindenki elment. A felnőttek hazautaztak.

Ekkor reggelit kaptunk. Utána napoztunk, fürödtünk, fagyiztunk. Így ment ez egész nyolc napig... (stb.)

Milyen kérdéseket tennél fel az elbeszélés írójának, hogy megértsd a szöveget?

6. Olvassátok el a kivetített fogalmazást!

A születésnap ajándék

Február 13-án volt a születésnapom. Nagyon örültem a szép virágoknak. Ám még jobban örültem, mikor megláttam egy régi vágyam, az

emlékkönyvet. Azóta nagymamám még egy vágyam teljesítette, megvette a Pál utcai fiúk című könyvet. Én nagyon szeretem a nagymamám, és ő is engem.

Mondjátok el, egyetértetek-e a fogalmazó címadásával! Miért?

Keressétek meg azokat a mondatokat, amelyek nem a címben megjelölt témához tartoznak (4., 5. mondat)!

Mondjátok el, melyik az a mondat, amelyik nem kapcsolódik az előzőhöz (2. mondat)! Hogyan lehetne javítani?

7. Állapítsátok meg, kapcsolódnak-e egymáshoz a következő mondatok! Indokoljátok meg a választásotokat! Ha nem kapcsolódnak, javítsátok!
- Anyukámmal láttunk két őzikét. Mindkettő egy tisztáson legelt.
 - Az új játszótéren három hintát és egy hosszú csúszdát állítottak föl. Minden gyerek örült.
 - Tegnap dél körül kimentem a strandra. Találkoztam egy jó barátommal. Egy barátom kölcsönadta az úszógumiját.
 - A testvéremtől kaptam egy érdekes könyvet. Egész este azt bújtam.
 - Az iskolában találkoztam Jancsival a folyosón. Megtudtam, hogy megszülettek a kisnyulak.
 - Mostanában gyakran járok bábszínházba az osztálytársaimmal. Legutóbb A kismalac és a farkasok volt műsoron.
 - Tavaly nyáron súlyos baleset ért, amikor a nagymamámnál nyaraltam. Elütött egy motor, és két helyen eltört a karom.
 - Zsiga fogott egy halat. Péternek tátva maradt a szája a csodálkozástól.
 - A tanító nénitől kölcsönkaptam egy könyvet és két diafilmet. A könyvet szombaton és vasárnap elolvastam. Egyik filmet levétítettük a nővéremmel.

Megjegyzés: A korrigálandó fogalmazásokat, a mondatpárokat írásvevítőre vagy táblára írja fel a nevelő.

A hír tanítása (I. 2)

1. A tanulók a következő – nem fiktív – témákról írhatnak hírt:
 - a) iskolai rendezvények (ünnepély, megemlékezés)
 - b) osztályrendezvény (nőnap, anyák napja stb.)
 - c) a lakóhelyen megtörtént érdekes esemény (sportrendezvény, játszótér-, parkátadás)
2. Olvassátok el a kivetített rövid hírt!

Adjatok neki olyan címeket, hogy az felhívja az olvasó figyelmét!

 - a) *László Zoltán 16 éves gimnáziumi tanulót Életmentő emlékéremmel tüntették ki. A fiatalember a bajai strandfürdőben megmentette egy tízéves gyermek életét.*
 - b) *A pécsi állatkertben barnamedvekölykök születtek. A három bocs és mamájuk egészséges; remélhetőleg nyár végén már találkozhat velük az állatkert mackóbarát közönsége.*
3. Keressétek meg a kivetített hírekben azokat a mondatokat, amelyek az olvasó számára feleslegesen részletezik az eseményt!
 - a) *SZOKATLAN VADÁSZAT kezdődött a hét végén Eger határában, miután jávorszarvas jelent meg a környéken. Az illetékes vadásztársaság tagjai a nálunk rendkívül ritka állat befogására siettek. Keresték, üzték a jávorszarvast, de hiába. A csapadékos idő miatt eddig még nem tudták elfogni.*
 - b) *Borsod megye egyes részein a hegyvidék erdősegeiből az utóbbi napokban csapatosan érkeznek a vaddisznókondák a gabonátáblákra. A most érő búzát nagyon szívesen letarolják, és evvel nagy-nagy kárt okoznak. A borsodi vadászok szombaton és vasárnap vaddisznóriadót fújnak. Az egész megyében hajtóvadászatot rendeznek, hogy az elszaporodott állatok további kártételét megakadályozzák.*
4. Állapítsátok meg, miért hasonlít a kivetített hír elbeszéléshez! Mondjátok el!
 - a) *Augusztus 10-én a Veszprémben megrendezett cserépvásáron voltam. Értékes népművészeti cserépedényeket, bőrárukat lehetett vásárolni. A gyerekeket bábelőadások szórakoztatták.*

- b) *A gyermeknapon a szekszárdi gyakorlóiskolában ügyességi versenyeket rendeztek a szülők és a pedagógusok a gyerekeknek. Nagyon jól éreztük magunkat. Legérdekesebb a zsákbanfutás volt, mert azt a mi csapatunk nyerte. A kötélhúzásban a negyedikesekek voltak jobbak. A győztes csapatoknak könyvjutalmat adtak át.*

A hirdetés tanítása (I. 3)

1. A tanulók a következő – nem fiktív – témákról készíthetnek hirdetést:

- a) iskolai rendezvények (ünnepélyek, kirándulások, május 1-i felvonulás, felhívás versenyekre stb.)
b) osztály és őrsi rendezvények (túra, kirándulás, ünnepély stb.)

2. Hol olvasható, kiknek szólhat a kivetített hirdetés? Fogalmazzátok meg a megszólítást, és írjátok le!

Értesítjük Önöket, hogy az első osztályosok beiratása március 24–25-én 14–18 óráig lesz az igazgatói irodában. Beiratáskor szíveskedjenek magukkal hozni a személyi igazolványukat!

3. Állapítsátok meg, miért pontatlan az írásvetítőn olvasható hirdetés! Pótoljátok benne azokat az adatokat, amelyekre feltétlenül kíváncsi az olvasó!

Figyelem! Gyerekek!

A Luna Cirkusz megérkezett városunkba (falunkba). Szenzációs műsorszámok! Elefántok, kígyók, lovak, tigrisek és motorozó majmok lépnek fel! Artista, bűvész és bohócszámokat láthattok! Jegyeket nálam lehet venni 20,- Ft-ért. Megéri!

4. Olvassátok el a táblán látható hirdetést!

Gyerekek!

Május 17-én iskolánk bábcsoportja szerepel a „Játsszunk bábszínházat!” című tévéműsorban.”

Képzeljétek el, hogy a hirdetésben jelzett esemény már megtörtént! Számoljátok be rövid hírben róla a *Pajtás* című hetilap olvasóinak.

A mondatkapcsolás, az alanyváltás és a szinonimahasználat gyakoroltatása

Hiányzó kötőszó pótlásának tanítása mondatokban (II. 1)

Válaszd ki a megfelelő kötőszót a mondatok összekapcsolásához!

1. Az nem létezik, már megint elfelejtetted!

hogy, és, aki

Olyan az autóm, Józsié.

ami, azé, mint

2. Azé az első hely, a leggyorsabban futja körül az iskolát.

ha, mint, aki

Olyan a felelet, a kérdés.

ami, amilyen, hogy

3. Annyit kérdez, nem győzők felelni.

amit, amire, hogy

Azt a mesét olvasd, tegnap kezdted el.

amelyiket, amit, akít

4. Onnan vedd elő, tetted!

ahonnan, amerre, ahová

Addig kiabált, be nem jöttem.

mióta, mialatt, amíg

5. Minden erőnket össze kellett szednünk, győzni akartunk.

hogy, mert, miután

Úgy surrantam el otthonról, senki sem látta.

hogy, mint, mert

6. Az a kisfiú a barátom, segített rajtam.

ami, aki, akik

Annyi ceruzája van, senki másnak az osztályban.

mint, ahány, hogy

Annak a munkáját állítják ki, a legszebb lesz.

amié, amiké, akié

7. Megmondtam az igazságot, ő sem hitte el.

tehát, de, vagy

Nem találok, már régóta keresem.

de, és, pedig

8. Mindig kérdezősködött, kíváncsi természetű volt.

de, mert, viszont

Gergely jókedvűen lépkedett az utcán, ma is dicséretet kapott.

és, de, hiszen

9. Melegen süt a nap, ma nem veszek sapkát.

mert, pedig, tehát

Sokat szaladgáltam a téren, nagyon megizzadtam.

mert, így, ugyanis

10. Beborult az ég, eleredt az eső.

mert, ugyanis, és

Menjünk le a térre, itthon játszunk?

és, vagy, mert

Egy tagmondat és a kötőszó ismeretében a másik tagmondat pótlásának gyakoroltatása (II. 2)

Pótolj a hiányzó tagmondatokat! A mondatvégi írásjelekről ne feledkezz meg!

1. Az a legügyesebb, aki...

Kár, hogy...

Jobb lett volna, ha...

Olyan lesz a rajz, amilyen...

2. Nem azé a dicséret, aki...
Annyi volt a jelentkező a versenyre, hogy...
Azt gondolom, hogy...
Azokat a pajtásokat hívd el, akiket...
Annyit ért hozzá, mint...
3. Ott találkozunk, ahol...
Abba az üzletbe menj, ahová...
Addig húzd a vonalat, ameddig...
Arra a székre tedd, amelyikről...
4. Nem láttalak azóta, mióta...
Gyere le a térre, mikorra...
Ebédelni indult az osztály, miután...
Búcsúzzatok el, mielőtt...
5. Úgy csücsült a földön, ahogy...
Úgy nézett rám, mintha...
Azokkal indultam kirándulni, akikkel...
Azzal a nénivel láttál, akivel...
6. Azért nem sikerült jól a játékdélután, mert...
Nem találkozhattunk, mivel...
Nem értettem, mit mondtál, mert...
Újra kellett kezdeni az úszóversenyt, mivelhogy...
7. Olyan könyvet kaptam születésnapomra, amilyen...
Ugyanolyan virágokat szedtem, mint...
Olyan régen történt, hogy...
Olyan helyre megyek korcsolyázni, ahol...
8. Annyi takarékbélyeget gyűjtök, amennyi...
Annyi társasjátékom van már, hogy...
Annak a táskáját cipelem, aki...

9. Nemcsak biciklizni szeretek, hanem...
..., sőt még a táskám is elveszítettem.
Elfelejtettem a vers címét, pedig...
..., de nem találtam meg.
10. Nem tudok szépen énekelni, viszont...
..., ellenben Peti már régen tudja.
Meg tudod jegyezni az üzenetet, vagy...
Leöntötte magát vízzel, ezért...
11. ..., tehát csak holnap találkozhatunk.
Eltörte a lábát, így...
Nem tudta felemelni a táskát, mert...
..., ugyanis így nem tudom elolvasni.

A kapcsolás műveletének gyakoroltatása: két vagy három egyszerű mondatból összetett mondatok alkotása különböző kötőszók használatával (II. 3)

Alkoss összetett mondatokat a következő egyszerű mondatokból! Kerüld a szóismétléseket!

1. Bandi meg akarta inni a teát.
A tea még forró volt.
2. Gabinak fáj a lába.
Gabi elesett tornaórán.
3. Tünde későn kapcsolta be a tévét.
Tünde nem látta az *Esti mesét*.
4. Anikó jó erősen megkötötte a cipőfűzőjét.
Anikó cipőfűzője gyakran kioldódott.

5. Pali nem olvasta még a *Kincskeresőt*.
Pali megvette a *Kincskeresőt* az újságosnál.
6. Elfogyott otthon a kenyér.
Karcsit elküldték a boltba kenyérért.
Az üzlet már zárva volt.
7. Panni elmosta az edényeket.
Panni kiszellőztette a konyhát.
A konyhában ételszag volt.
8. A virágok már kiszáradtak.
A hetes két napja nem locsolta meg a virágokat.
9. Pista elindult moziba.
Pistát nem engedték be a nézőtérre.
Pista otthon felejtette a jegyét.
10. Nem autóval megyünk a nagymamához.
Vonattal megyünk a nagymamához.
Az autónk elromlott.

Hiányzó tematikus főnév pótoltatása szövegrészletben mintakövetéssel (II. 4)

Pótold a hiányzó szavakat úgy, hogy a mondatok kapcsolódjanak egymáshoz!

1. Bandi nyerte meg a birkózóversenyt. nagyon örült az arany-
éremnek.
2. Augusztus 20-ra készül az ország. nemzeti színű és vörös zászló-
kat tűznek ki a házakra.
3. Hajni és Erika jó barátok. együtt járnak moziba is.

4. Kabátot, inget és nadrágot vásároltunk. egy szatyorba tette a pénztáros.
5. Erős nyugati szél söpört végig országunkon. fákat döntött ki, cserepeket sodort le.
6. Hangya szorgoskodik a fűszálak között. könnyen eltűnik a szemünk elől.

Az alanyváltás jelölésének tanítása szövegrészletben mintakövetéssel (II. 5)

Az alábbi szövegrészletek félreérthetők. Miért? Javítsd őket!

1. Mentőautók szirénáztak az utcán. Az emberek figyelték, honnan jönnek. Zászló is volt rajtuk.
2. A piros nadrágomról tegnap leszakadt a gomb. Ma a cipzár romlott el. Anyu felvarrta újra.
3. Kedvenc ételem a palacsinta. A túrós tészta is finom. Baracklekvárral szeretem a legjobban.
4. Az elefántcsalád hűsölni indult az itatóhoz.
Az emberek figyelték őket. Vízet szívtak az ormányukba, s meglócsolták a hátukat.
5. Judit kopogtatott az ajtón. Közben a telefon is csörgött. Odamentem, és kinyitottam neki.
6. Hapci előrántotta a zsebkendőjét, s megtörölte az orrát. Hófehérke kedvesen rámosolygott. Megint tüsszentett egy nagyot.
Megjegyzés: A szövegrészleteket táblára vagy írásvetítőre írja fel a pedagógus.

Irodalom

1860

Irodalmi művek mimetizáltatása

Az irodalmi művek mimetizálásához szükséges kifejezőképesség: arcjáték, tekintet, gesztikuláció, testtartás, térközsabályozás fejlesztése (I. 1)

1. Tevékenységek, cselekvések megfigyelése, eljátszása mozgással, testtartással (I. 1.1)

- a) Képzeljétek el, hogy egyik kezetek – nyitott tenyeretek – a nap! A másik kezetek ujjait zárjátok össze, formáljatok belőle bimbót! Játsszátok el azt, hogy a nap világítja, melengeti, kibomlásra serkenti a bimbót! Cseréljen szerepet a kezetek!
- b) Jelenítsétek meg kezetekkel, csuklótokkal egy macska lábfejét, talpát! Utánozzátok a padotokon a macska lábának puhán átgördülő mozdulatát!
- c) Utánozzátok kezetekkel, kézfejetekkel, hogyan araszol a hernyó! Hogyan halad előre? Játsszátok el, amint két hernyó összetalálkozik, üdvözlik egymást, majd tovább araszolnak!
- d) Álljatok fel! Képzeljétek el, hogy egy vándorcirkusz tagjai vagytok! Hogyan lépegetnek a kötél táncosok? Hogyan rakják lábukat? Próbáljátok meg utánozni egy felrajzolt (vagy képzeletbeli) vonalon! Legyetek labda- vagy karikadobáló zsonglőrök! Ne csak kezetekkel, lábfejetekkel, lábszáratokkal, combotokkal is dobjátok, rúgjátok a labdát!
A vándorcirkuszban majmok is vannak. Utánozzátok őket, amint görbe lábbal szaladgálnak, karjuk majdnem a földig ér! Könnyedén felugranak kisebb bútorokra, tárgyra.
- e) Játsszátok el, amint egy csapat vadász óvakodik előre a vad nyomában a füves pusztán!
- f) Játsszátok el, amint katonák díszlépést vágnak ki a díszemlévény előtt!
- g) Képzeljétek el, hogy éjszaka van, és a házban mindenki alszik. Kinn tücskök ciripelnek, egy macska kétségbeesetten nyávog. Osonjatok ki a házból, nézzétek meg, mi baja! Ne ébresszetek fel senkit! Engedjétek be a macskát, és osonjatok vissza az ágyatokhoz!

- h) Játsszátok el, amint valaki siet, ezután lelassítja lépteit, majd kemény léptekkel újra sietni kezd!
- i) Álljatok párba! Képzeljétek el, hogy egy nagyon könnyű, nagy labda van a kezetekben! Dobjátok a párotoknak, ő meg vissza! A labda fokozatosan nehezedik. Hogyan változnak, nehezednek el a mozdulatok? Most egy nagyon kicsi labdát dob a társatok. Hogyan kapjátok el?
- j) Álljatok fel! Mozogjon mindenki úgy, ahogy neki jólesik: lassan, gyorsan, izgatottan, álmosan, unottan stb. Képzeljétek el, hogy hirtelen „megfagytok”! Mozdulatlanul, szoborra merevedve álljatok meg! Cseppről cseppre „engedjétek fel”!
- k) Szópárokat fogok mondani. Mutassátok be mozgással a szavak jelentése közti különbséget!
- ka) kér – könyörög
ad – ajándékoz
gurít – dob
bóbiskol – alszik
- kb) visz – cipel
kinyit – kitár
hoz – hurcol
megfog – megragad
- l) Képzeljétek el, hogy forrón süt a nap, izzadtok, szinte olvadoztok a hőségtől! Most még erősebben süt. Végre hűvös szellőt éreztek, lengessétek meg benne karotokat, kezeteiket, fejeteiket! Pihenjétek ki a hőséget!
- m) Valamennyien tárjátok ki, merevítsétek ki a karotokat! Egy befagyott tavat játszotok. Egy helyen elolvad a jég, feltör a víz. Lassan az egész vízfelület hullámozni kezd.
- n) Képzeljétek el, hogy utaztok! Kissé rázkódik a vonat. Az autóbusz ülése sokkal erősebben ráz. Most hajóra szálltok, megszűnik a rázkódás. Mi lenne egy űrhajóban? Próbáljátok eljátszani, hogyan mozognátok, ha a testeteknek nem lenne súlya! Először a végtagjaitokat próbáljátok mozgatni a súlytalanság állapotában!

2. Érzelmek kifejezésének gyakorlása arcjátékkal (I. 1.2)

- a) Játsszunk az arcunkkal! Különböző helyzeteket jellemző mondatokat fogtok hallani, ti csak arcjátékkal fejezhetitek ki az érzelmeiteket.
- aa) – Megkóstolom az ecetet. (kellemetlen, váratlan helyzet)
– Egyedül vagytok otthon. Fordul a kulcs a zárban. (félelem, öröm)
– Nem engednek el a szüleim moziba. (szomorúság)
– Már megint elégedetlenek az írással. (közöny, rosszkedv)
- ab) – Hozzáérttem a forró edényhez. (fájdalom)
– Jól végződött ez a mese. (megnyugvás)
– Tanítási szünet lesz holnap! (váratlan öröm)
– Elvesztettem az ebédpénzem. (félelem, szorongás)
- b) Szaglásszunk közösen! Valami leégett. Most valami finom étel sül!
- c) Végezzünk tükörgyakorlatokat! Ti vagytok a tükör, én belenézek a tükörbe. Ugyanaz az érzélem tükröződjön az arcotokon, mint az enyémen!
- d) Most párosával végezzétek ugyanezt [vö.: c)] a gyakorlatot! Csak egymás arcát figyeljétek!

3. Tekintettel, gesztikulációval történő közlések gyakorlása (I. 1.3)

- a) Én mondom, ti mutassátok! Némán, csak tekintetekkel, kéz- és testmozdulatokkal fejezhetitek ki, amit mutatok!
- aa) – Gyere közelebb! (nagyon távolra; nagyon közelre)
– Nem hallom! Mondd hangosabban! (nagyon távolra, nagyon közelre)
– Áhh! Nem értesz hozzá!
– Ne merészelj közelebb jönni!
- ab) – Csendesen! Már alszik!
– Alig vártalak! De jó, hogy megjöttél!
– Még hogy én vagyok a hibás!
– Álljon meg! (távolra)

- b) Próbáljátok megfejteni, mit fejez ki a tekintetem, mit jelentenek a mozdulataim!
- ba) Cinkos kacsintás.
- bb) Mereven előre néző arc, komor tekintet; szapora, rövid, erőteljes taps.

Irodalmi szövegek reprodukáltatása és mimetizáltatása az irodalmi élményszerzés érdekében (I. 2)

1. Ismeretlen kubai költő: *Kígyóűző*
2. *A part alatt* (magyar népköltés)
3. Weöres Sándor: *Vásár*
4. Zelk Zoltán: *A három nyúl*
5. Szép Ernő: *Egy nagy művész, aki a borsót hajigálja*

1. Olvassátok el a 2. osztályos *Irodalom* tankönyvben a *Kígyóűző* című verset!

Ismeretlen kubai költő

Kígyóűző

Szángala, szángala, huss, huss, huss!

Vesztett kígyó, messze fuss!

Vidd el a mérget,
gonosz sziszegésed!

Muleki, kígyók bosszulója,
kérünk, te segélj meg!

Szángala, szángala, nevetünk, nevetünk,
kígyó, nem árthatsz nekünk!

Elemzés:

- Mit gondoltok, ki mondhatja a „kígyóűzést”? (Varázsló? Gyerek?) Vajon félhet-e a kígyótól? Miért? Nálunk, Magyarországon vannak-e mérges kígyók?
- Szerintetek ki vagy mi lehet szángala? Ki lehet Muleki?

Játék:

- Álljunk körbe, jó szorosan egymáshoz!
- Képzeljük el, hogy a kör közepén egy mérges kígyó sziszeg! Mondjuk közösen az első négy sort, egyszerre, közben mereven a kígyót nézzé mindenki! Tapsoljunk hozzá halkán! Az a célunk, hogy együtt elűzzük a veszedelmes állatot. A 4-5. sort egy gyerek mondja jó hangosan, kérve. Majd az utolsó két sort újra közösen, örömmel, hiszen a baj elmúlt, nem vagyunk veszélyben.

2. *A part alatt*

(magyar népköltés)

A part alatt,
a part alatt,
három varjú kaszál,
három varjú kaszál.

Róka gyűjti,
róka gyűjti,
szünyog kévét köti,
szünyog kévét köti.

Bolha ugrik,
bolha ugrik,
hányja a szekérre,
hányja a szekérre.

Szürke samár,
vizet hoz már,
tekenőbe tölti,
tekenőbe tölti.

Tehén dagaszt,
tehén dagaszt,
kemencébe rakja,
kemencébe rakja.

Mén a szekér,
mén a szekér,
majd a malomba ér,
majd a malomba ér.

A malomban,
a malomban,
három tarka macska,
három tarka macska.

Egyik szítál,
másik rostál,
harmadik követ vág,
harmadik követ vág.

Medve várja,
medve várja,
kisült-e a cipó,
kisült-e a cipó.

Tyúk a cipót
csipegeti,
hangya morzsát szedi,
hangya morzsát szedi.

Bemutató:

- Elmondom (eléneklem) nektek az *A part alatt* című magyar népköltést.

Elemzés:

- Kik a cipósütés szereplői?
- Mutassátok be a kaszálás mozdulatát!
- Mi a kéve? Hogyan hányja a szekérre a róka a kévét?
- Ki dolgozik a malomban? Mi a foglalkozása?
- Hogyan dagaszt a tehén?

Játék:

- Énekeljétek velem a dalt, közben mindig azt utánozzuk, akiről éneklünk!

3. Weöres Sándor

Vásár

I.

Olcsó az alma,
itt van halomba,
aki veszi, meg is eszi,
olcsó az alma!

II.

Kis trombitát vegyenek,
pirosat, fehérét,
lilát, sárgát, kéket!
Mézesbábot vegyenek
tükrös-szívet, szépet!

III.

Fut a kutya-szán, kutya-szán,
szalad igazán, igazán,
köszörüs vagyok én,
kutya-szánon futok én.

IV.

Van-e csizma eladó,
hóba-sárba mindig jó?

Van kis csizma eladó, szép varrás a szárán,
hogyha ílyet hordanék, bizony sose bánnam.

Van-e ködmön eladó,
szélbe-fagyba mindig jó?

Van kis ködmön eladó, szép hímzés a vállán,
hogyha ílyet hordanék, bizony sose bánnam.

V.

Érkezik a vándorcirkusz,
hoznak elefántot,
tarka bohóc vezeti,
Füsti Pisti követi,
ílyet sose látott.

VI.

Sátor alól kikiáltó szétnéz:
„Itt látható a nagyhírű bűvész!

A lábával karikázik,
a kezével citerázik,
az orrával orgonázik,
a fülével figurázik,
a szemével gurgulázik,
a szájával vacsorázik!”

VII.

Jó márc a cseberben,
csuprom telemertem.
Teli van a csuprom,
idd már, ki ne fusson.

Megjegyzés: A pedagógus mutassa be az egész verset, de a gyerekek részenként elemezzék, játsszák, ne egyszerre tanulják meg! Egy alkalommal célszerű egyetlen versszakot megtanulni, eljátszani.

Elemzés:

- Voltatok-e már vásárban? Ott mit láttatok?
- Mit árulnak a versből megismert vásározők?
- Mi a mézesbáb?
- Mit csinál a köszörűs; milyen szerszámai, eszközei vannak?
- A ködmönt miből készítik? Tudjátok-e, milyen foglalkozású emberek készítik a ködmönt?
- Milyen ízű a márc, miből készül?
- Milyen alakú lehet az a csupor, amiből a márcot isszák?

Játék:

- Játsszuk el a *Vásárt*! Válasszunk szereplőket: eladókat, fitymáló, válogató vásárlókat, báméskodó gyerekeket, felnőtteket. A különböző árukat is megjeleníthetjük. Lehetnek mézesbábok, színes trombiták is.

4. Zelk Zoltán: *A három nyúl*

Bemutató:

- Figyeljete, felolvasom nektek Zelk Zoltán *A három nyúl* című verses meséjét!

Elemzés:

- Hol telepedett le a mese három nyuszija? Milyen lehet a zúgó erdő?
Vajon miért és hogyan zúg?
- Mutassátok meg, hogyan ül le valaki a selyemfüre, a tarlóra, a puhá homokra, a kemény földre?

Játék:

- Miről beszélgethettek a nyulak a pázsiton töltött félóra alatt? Hogyan, milyen hangon szólalt meg a szarka a fejük felett?
Játsszuk el több változatban!

Elemzés:

- Mit gondoltok, miért füllentenek a nyuszik a szarkának? Talán régi barátjukat, a szarkát akarják ugratni? Talán nagyozolni, felválni akarnak? Talán csak pajkoskodnak, hogy félre tudnak-e vezetni egy felnőtt szarkát?

- Miért hisz a szarka a nyusziknak? Buta, hiszékeny? Vagy csak ezeknek a – különben mindig igazat mondó – nyusziknak hisz? Vagy nem is hiszi igazán, de szeret pánikot kelteni?

Játék:

- Játsszuk el a mese elejét addig, amíg a szarka elindul a hírrel a rókához!

5. Szép Ernő: *Egy nagy művész, aki a borsót hajigálja*

Elemzés:

- Milyenek képzelitek el a budavári piacot? Mit árusítottak ott az emberek?
- Hogyan nézett ki a furcsa idegen? Hogyan lépegetett hosszú köpönyegében? Hogyan nézhetett a piaci emberekre? Azok miért súgtak össze, amikor végigvonult előttük maskarájában?

Játék:

- Játsszuk el a piaci jelenetet! Válasszunk szereplőket, egyben jelöljük is ki a játékteret, az egyes szereplők helyét!
- A piaci árusok megkérdézhetik az idegent, mi járatban van, beszélgethetnek is vele.

Elemzés:

- Miért tizenkét zsák borsóval fizette ki Mátyás király a borsóhajigáló komédiást? Tetszett-e Mátyásnak ez a tudomány?
- Milyen képet vágott, amikor a jutalmát megkapta?

Játék:

- Attól a résztől játsszuk el a mesét, amikor a mutatványos végzett a borsóhajigálással, és a jutalmat várva meghajolt a király előtt!

Tartalom

OLVASÁS, SZÖVEGELEMZÉS, ÖNMŰVELÉS	3
Az olvasás tempójának és pontosságának fokozása	5
Írásvetítővel felvillantott szavak olvastatása (I. 1)*	5
1. A gyors szemmozgás gyakorlása látószögnövelő gyakorlatok végzésével (I. 1.1.1 és I. 1.1.2)	5
2. Jel- és szókeresés (I. 1.2.1)	9
3. Hibakeresés (I. 1.2.2)	13
4. Szinonimakeresés (I. 1.3.1)	14
5. Szóteremtés (I. 1.3.2)	15
Hangos olvasási hibák javítása (I. 2)	19
1. A betűtévesztés javítása (I. 2.1)	19
2. A betűkihagyás javítása (I. 2.2)	28
3. Az újrakezdés és a mást olvasás javítása (I. 2.3)	30
Az önművelés tanítása	34
Könyv- és könyvtárhasználat tanítása tanórán, az osztály- és iskolakönyvtárban (III. 1)	34
1. A katalóguskártya néhány adatának olvasása (III. 1.1.1)	34
2. A betűrendes katalógus használatának tanulása (III. 1.1.2)	37
3. A sorozatkatalógus használatának tanulása (III. 1.1.3)	40
4. Az <i>Ablak-Zsiráf</i> gyermeklexikon használata (III. 1.2.1)	42
5. A <i>Helyesírási szójegyzék</i> használata (III. 1.2.2)	45
6. A <i>Magyar értelmező kéziszótár</i> alkalmi használata címszavak első jelentésének olvasásával (III. 1.2.3)	46
7. Könyvek tartalomjegyzékének és fülszövegének olvasása (III. 1.3.1)	47
8. A <i>Kincskereső</i> és a <i>Kisdobos</i> olvasása, rovatrendjük megismerése (III. 1.3.2)	49

9. Rejtvények megoldása és beküldése a szerkesztőségbe (III. 1.3.2.1)	50
10. Ismeretterjesztő cikkek olvasása és ismertetése (III. 1.3.2.2)	50
11. Hírek olvasása és ismertetése (III. 1.3.2.3)	50
12. Interjúk olvasása és ismertetése (III. 1.3.2.4)	51
13. A tanító által alkalmanként kiválasztott hírek olvasása napilapokból (III. 1.3.3)	51
14. A <i>Kincskereső</i> , a <i>Kisdobos</i> impresszumában szereplő adatok keresése (III. 1.3.4)	51
Látogatások előkészítése és irányítása a lakóhely művelődési intézményeiben (III. 3)	53
1. Plakátok olvasása (III. 3.1)	53
2. Műsorfüzetek, katalógusok olvasása (III. 3.2)	54
3. A leíró szöveg alkotásának gyakorlása tárlatok, kiállításmegnézése során (III. 3.3)	55
ÍRÁS, HELYESÍRÁS, ANYANYELVISMERET	57
Az írás és a helyesírás együttes gyakoroltatása	59
Az írott kisbetűk alakításának és kapcsolódásának gyakoroltatása szavak másoltatásával, diktálásával (I. 1)	59
Az írott nagybetűk alakításának és kapcsolódásának betűcsoportonkénti gyakoroltatása tulajdonnevek, mondatok, szövegek másoltatásával, diktálásával (I. 2)	62
Helyesírási hibák javításának tanítása (I. 4)	66
Anyanyelvi ismeretek tanítása a helyesírás tanuláshoz és gyakorlásához	68
Mondattani ismeretek nyújtása a helyesejtés és a helyesírás tanuláshoz (II. 2)	68
Szó szerkeztani ismeretek megtanítása a ráismerés és a megnevezés szintjén (II. 3)	74
1. A tárgyas szerkezet (II. 3.2)	74
2. A határozós szerkezet (II. 3.3)	77
3. A jelzős szerkezet (II. 3.4)	88
Toldalékolt szavak alaktani elemzése a helyesírás tanulása érdekében (II. 4)	94

Hangtani ismeretek tanítása a helyesejtés és a helyesírás tanulásához (II. 5)	96
---	----

BESZÉDMŰVELÉS, KOMMUNIKÁCIÓ, ILLEM	101
Helyesejtés-tanítás	103
A helyesejtési normákhoz igazodó beszédhallás és beszédmozgás fejlesztése (I. 1)	103
1. A légzéstechnika gyakorlása (I. 1.1.1)	103
2. A hangadás gyakorlása utánmondással (I. 1.1.2)	104
3. Az ajakartikuláció gyakorlása versek, mondókák reprodukálásával, valamint szavak, szópárok olvasásával (I. 1.1.3)	105
4. Gyorsasági gyakorlatok végzése nyelvtörők, sorolók, mondókák utánmondásával és olvasásával (I. 1.1.4) ..	109
5. Ritmusgyakorlatok végzése szavak, szókapcsolatok, jól ritmizálható versek és mondókák olvasásával (I. 1.1.5)	110
6. Az időtartam érzékeltetésének gyakorlása szavak, szópárok és szövegek olvasásával (I. 1.1.6)	112
7. A hangsúlyozás gyakorlása szókapcsolatok és mondatok olvasásával (I. 1.1.7)	113
8. A hangkapcsolatok ejtésének gyakorlása szavak olvasásával (I. 1.1.8)	116
9. A hanglejtés gyakorlása mondatok olvasásával (I. 1.1.9)	116
Beszédfejlesztés, kommunikációtanítás	117
A szövegalkotás tanítása (II. 1)	117
1. A kapcsolatfelvétel tanulása: bemutatkozás felnőttek, gyerekek (II. 1.1)	117
2. Kérés és felszólítás gyerekek körében (II. 1.2.1)	117
3. Meghívás gyermekrendezvényekre (II. 1.2.3)	118
4. A véleménynyilvánítás tanulása (II. 1.3)	119
5. Mesebefejezés meghallgatott vagy elolvasott meserészlet alapján (II. 1.4.1.1)	120
6. Elbeszélés élmény és fantázia alapján kiscsoportos kommunikációban (II. 1.4.1.3)	120
7. Üzenetközvetítés tanítónak, szülőknek, gyerekeknek (II. 1.4.2)	122

8. Hirdetés osztálytársaknak (II. 1.4.3)	122
9. Állatok leírása kép és egyéni megfigyelés alapján (II. 1.4.4.1)	122
10. Tevékenységek leírása egyéni megfigyelés és tapasztalat alapján (II. 1.4.4.2)	123
11. Meseszereplők és a mikrokörnyezetből jól ismert, érde- kes személyek leírása (II. 1.4.4.3)	123
12. Tér leírása: tájékoztatás, útbaigazítás jól ismert térben (II. 1.4.4.5)	126
13. Társalgás kiscsoportos kommunikációban „távoli té- mák”: átélt élmények és elképzelt események alapján (II. 1.4.5)	126
A szövegbefogadás és a szövegértés tanítása (II. 2)	127
1. Válaszolás meghívásra (II. 2.1)	127
2. Válaszolás tudakozódásra (II. 2.2)	127
3. A kérdéses gyakorlása (II. 2.3)	131
Az illem tanítása	132
Az iskolai viselkedésre vonatkozó illemszabályok tanítása (folyosón, udvaron, teremben, mosdóban, ebédlőben) (III. 1)	132
A terítés és az étkezés illemszabályainak tanítása (III. 2) ..	134
A közlekedés illemszabályainak tanítása (gyalogos közleke- dés, illetve utazás buszon, vonaton, villamoson, trolibuszon) (III. 3)	142
Az otthoni viselkedés illemszabályainak tanítása (III. 4) ...	153
A jó megjelenés illemszabályainak tanítása (testi tisztaság és ápoltság, a ruházat tisztasága, az öltözködés) (III. 5)	156
A vásárlás közbeni viselkedés illemszabályainak megtanítása (III. 6)	159
A szabadidős tevékenységekhez kapcsolódó illemszabályok tanítása (könyvtárban való viselkedés, könyvhasználat, tele- víziózás, játék, sportolás, túra, kirándulás, mozi- és színházlá- togatás) (III. 7)	161
FOGALMAZÁS	175
Különböző műfajú szövegek készítésének és korrigálásának gyakoroltatása	177

Az elbeszélés tanítása (I. 1)	177
A hír tanítása (I. 2)	180
A hirdetés tanítása (I. 3)	181
A mondatkapcsolás, az alanyváltás és a szinonimahasználat gyakoroltatása	182
Hiányzó kötőszó pótlásának tanítása összetett mondatokban (II. 1)	182
Egy tagmondat és a kötőszó ismeretében a másik tagmondat pótlásának gyakoroltatása (II. 2)	183
A kapcsolat műveletének gyakoroltatása: két vagy három egyszerű mondatból összetett mondatok alkotása különféle kötőszók használatával (II. 3)	185
Hiányzó tematikus főnév pótolgatása szövegrészletben minta- követéssel (II. 4)	186
Az alanyváltás jelölésének tanítása szövegrészletben mintakö- vetéssel (II. 5)	187
IRODALOM	189
Irodalmi művek mimetizáltatása	191
Az irodalmi művek mimetizáltatásához szükséges kifejezőké- pesség: arcjáték, tekintet, gesztikuláció, testtartás, térközsa- bályozás fejlesztése (I. 1)	191
1. Tevékenységek, cselekvések megfigyelése, eljátszása mozgással, testtartással (I. 1.1)	191
2. Érzelmek kifejezésének gyakorlása arcjátékkal (I. 1.2)	193
3. Tekintettel, gesztikulációval történő közlések gyakorlása (I. 1.3)	193
Irodalmi szövegek reprodukáltatása és mimetizáltatása az irodal- mi élményszerzés érdekében (I. 2)	194

36,- Ft

83151

tk